

cronica veche

Anul VI, nr. 3(62), martie 2016

o revistă nouă, 24 pagini

Jean-Honoré FRAGONARD, "Leagăna", 1770, Wallace Collection, Londra

Raluca SOFIAN-OLTEANU

Femeia e, dincolo de orice, o ființă duală. Se metamorfozează dar își ese monologurile și-i regizează actele cu migală. Când iubește nu mai e loc de ieri, de mâine, de timp alternat. Trăiește pe viu, simte pe piele, doar al iubirii ceas. Minutarul nu stă în al rundești cu, ci devine arcu, în vreme ce ea deține vioara, partitura și patimi de-a dura.

Dansează după cum sufletul o împie și simte. După un ritm improvizat, greu de previzionat. E câteodată inocent și cuminte, revitoare printr-o profundă și intangibilă candoare, nostalgică, debordând spiritualitate și misticism, precum

Fecioara binevestită de arhanghel cu sceptor de crin. Asta până la revers, când devine ea însăși înțepător, animat de prezent și de nediluat trup. Alege să fie seducătoare. E flacăra. Mistuie și arde. Un strop de culoare, o gleznă fină, un evantai, oaptă de arpeispit, unduire diafană și-o mască venetiană fac parte toate din aceeași (d)ramă. Arsenal senzual.

Trupu-i devine argument divergent. Imaginea lui e obsesie. Te mefistofelică vrăjește. E-n tine, cu tine, hipnotică veste. Devine fluidă, precum o licoare, un cidru de leac, plin de savoare, ce umple și apoi se prelinge din vase. Pe unele impregnează culoare, pe altele le prăsește caste.

Femeia vede într-un desuu de dantelă o armă supremă. Feminitatea ei e fie prima, fie ultima carte pe care alege să-o joace. Și... tie ce face.

VOCA IA UNEI REVISTE * UMBERTO ECO * SPIRITUL ELEN - SINTEZE EUROPENE

(pag. 2-3)

(pag. 20-21)

(pag. 19)

Vocaia unei reviste

Vineri, 26 februarie, s-a desfășurat, în ambianța domnească a Muzeului Unirii, în prezența unui public fidel și receptiv (cronicari vechi și noi...) festivitatea prilejuită de împlinirea a 50 de ani de la apariția revistei CRONICA, 5 ani de existență neîntreruptă a revistei CRONICA VECHIE. Deschiderea i-a revenit doamnei Aurica Ichim, directoarea Muzeului, moderatorii fiind colegii noștri, Aurel Brumă și Raluca Sofian-Olteanu. S-au spus cuvinte esențiale privind rostul celor două publicații, s-a avut curajul să se discute, s-au evocat momente pline de haz și/sau de neașteptat. Pentru prima dată în scurtă ei istorie, grație sprijinului primit din partea Primăriei Iași, s-au acordat premiile revistei CRONICA VECHIE. Întreaga ceremonie s-a desfășurat într-un spirit colocvial, destins, participativ. Recitalul actorului Dionisie Vitcu și suita de cântece oferite de corul "Flori de măr" (din Râca-Suceava) au întregit acest moment memorabil din istoria recentă a presei culturale ieșene.

Aurica ICHIM: Coincidență sau nu, ziua de 26 februarie este valoric gravată prin evenimentele pe care le însumăm: în dealul Copoului se sărbătoresc 150 de ani de la înființarea Academiei Române și 75 de ani de existență a Institutului de Istorie iar aici, la Muzeul Unirii, 50 de ani de la apariția revistei Cronica. Și poate că nu este întâmplătoare prezența steagurilor tricolore în jurul și în curtea acestui lăcaș de patrimoniu. Și cum nimic nu este întâmplător, cobor în propria-mi tinerețe când, prin anii 70, descinzând în Iași din inuturile boteșene, eram fericit să prind un loc printre cei care asistau la „Întâlnirile Cronicii”. Și mulțumesc redacției pentru acceptarea acestui spațiu ca loc de definire publică a istoriei revistei. Vreau ca și noi, cei de la muzeu, să ne bucurăm încă mulți ani pentru cei care deschid poarta întrebând: A venit revista?

tefan OPREA: S-au făcut îndelungi și minuțioase investigații în urma cărora s-a constatat că eu aș fi decanul de vârstă al redacției, cu cei 35 de ani acumulați în cele două etape ale revistei. (...) În toată această perioadă, cât eu am lucrat în redacția revistei Cronica am avut 4 redactori eficienti: Corneliu Ștefanache, profesorul Liviu Leonte, Ion Ștefan și Ioan Holban. Am avut colaboratori de prestigiu din toată țara și ne-am mândrit publicând personalități ca Mircea Eliade, Constantin Noica (care trecuseră prin perioade de interdicție), reveniți spre public prin revista Cronica. Revista a avut în aceste perioade, în linii mari, chipul și asemănarea cu aceia: cu multe calități, cu multe neajunsuri, unele defecte, unele obediențe (...) A venit revoluția. S-au întâmplat mai multe lucruri, mai mult neplăcut decât plăcut, au izbucnit orgolii, atitudini care nici nu credeam că ar putea exista. În zilele revoluției, am scos revista în regim de cotidian, cu un tiraj mediu de 4 ori, 25.000 de exemplare, desigur, cu mai puține pagini. Se vindea ca pâinea caldă în acele zile. S-a mers ritmic cu oamenii noi: Florin Cântic, George Pruteanu, Cătălin Ciolca, Ana Maria Rusu, Virgil Ciutaru, Daniel Dumitriu. N-au stat mult, fiindcă banii se terminaseră, de unde restrângerea numărului de redactori. În '96 am plecat și eu prin transfer la revista „Dacia literară”. Apoi, după o cesur de câteva luni, a apărut revista Cronica, serie nouă, cu o redacție mult redusă, mai mult o redacție de familie, redactorii din vechea gardă fiind invitați, încetul cu încetul, să plece. (...) La împlinirea a 45 de ani de la apariția Cronicii, un grup de oameni am zis să scoatem un număr de revistă ca rememorare. L-am scos, l-am lansat public, a fost bine și-am trecut la un altul și de 5 ani scoatem revista **Cronica veche, o revistă nouă**.

Mircea Radu IACOBAN: Fiecare (Ștefan Oprea, n.red.) a vorbit în calitate de decan și om al Cronicii. Mie îmi revine calitatea de supraviețuitor din echipa de conducere dintâi (Ștefanache, Sturzu, Iacoban, Barbu). Numai eu sunt în viață, iar din fostul colegiu de redacție, de 22 de persoane, iar ei, sunt doar eu. Este voia Celui de Sus, dar vreau să vorbesc despre tinerețe a celor de atunci. Aveam 25 de ani! Astăzi și apariția unei reviste poate fi un eveniment cât se poate de banal, dacă ai chef și ai bani poști și scoți cinci reviste pe zi. Dacă le ai mai departe, e bine, dacă nu, nu te întreabă nimeni. Nu-i reproșez nimeni nimic, nu ceri aprobare nimănui. (...) Cronica a avut diverse vârste. Eu pot să depun mărturie pentru cea dintâi, care se înscrie într-o perioadă de oarecare deschidere. În 1965 se schimbă conducerea de partid, și am avut cu toată iluzia că vom avea parte de un asemenea tratament pe mai departe. N-a fost așa. Vârstele revistei au fost influențate de persoana redactorului eficient și de climatul și rigorile politice care s-au născut asupra culturii românești, a presei, prin repetata strângere a urubului, până să-și termine filetul. (...) Rămân recunoscători acestei reviste și vreau să vă spun că noi, cei care lucrăm la „Cronica veche”, o facem absolut voluntar, nu este nicio persoană remunerată, ne bucurăm de un sprijin financiar aleatoriu, prin proiecte, binecunoscut și acesta, pentru care alergăm mult și pentru care se binemerit și-i amintim undeva pe cei care ne mai sprijină.

Nicolae TURTUREANU: În cronologia revistelor culturale, literare ieșene, Cronica s-ar afla, ca longevitate, pe locul al treilea, după Convorbiri Literare și Viața Românească. Revista cu titlul Cronica, sigur, nu mai apare de câțiva ani, a dispărut, intrând într-o altă combinație care în urmă cu vreo 20 de ani și s-o fi putut foarte tentant redactorului eficient de atunci, până la a se dovedi că e greu de făcut o revistă. (...) Eu am fost al nota vorbind, într-un editorial recent, despre o „cronică de familie”. Actuala Cronica (veche), spre deosebire de cea de la care am fost eliminată, formează un alt fel de familie, un grup, cum spunea regretatul Adrian Neculau. Criteriul apariției acestei reviste a fost recuperarea spiritului Cronicii și reactivarea aceluia dintre noi care mai au încă de comunicat ceva lumii. Ni s-au alăturat alții și alții, tineri și tinere, inclusiv noi, inițialii, comportându-ne ca niște „tineri de vârstă a treia”, cum ne definea același Adrian Neculau. (...) În ce mă privește, cred că am avut înscris în destin să

lucrez la această revistă. La absolvirea facultății, în 1966, în Cronica mi-a apărut o pagină de poezie. Era ceva uluitor. Era și poza, sigur, la 25 de ani, foarte barbu... M-a surprins generozitatea care venea din partea unei tinere redacții, cum era atunci. Pagina a avut ecou, au scris despre mine Doina, Caraion... Un cincinal am fost redactor la Radio Iași, iar în '71, exact în momentul introducerii „revoluției culturale”, m-am transferat la Cronica. Am lucrat sub trei „dictaturi” trei redactori eficienti. Vreau să spun că au fost niște „dulci”, față de ce se înlege prin dictatură. Deseori am conlucrat împreună, am „conspirat” pentru apariția unor texte mai dificile, cu aluzii, cui oare, fițile, așa cum se obișnuia atunci. Din cauza mea a fost topit un număr de revistă și unul a fost dat la retipărit. Cel dat la topit este legat de descinderea celebrului ceneclu Flacăra la Iași, în fața nemuritorului Adrian Păunescu. Ceneclii tăi devastaseră hotelul Traian, proaspăt renovat, remobilat, despre asta eu scriind o notă fulminantă. Așa, tipărit, Cronica a ajuns la primul secretar, cel în funcție asta prin '78, și care, deși nu fusese la spectacol, când a văzut nota respectivă, a ordonat să se oprească tirajul (care era tras până la ultimul exemplar). Drept urmare, la sediul revistei (acolo unde este acum Starea Civilă), am avut un morman de exemplare din care deeam oricui era interesat. A doua întâmplare a fost legată de tineria teilor, pe Bulevardul Copou, de un precursor al lui Nichita, dar care, spre deosebire de acesta, a replantat tot tei. De altfel și acum ne pstrăm suflul civic necesar: în Cronica veche, am făcut anchete legate de soarta statuiilor din spațiile publice, încă pe când nu se gândea nimeni la un posibil statut al Iașului ca o capitală culturală europeană, Cronica veche dezbattea ideea. Au participat personalități distincte din țară, din străinătate, dacă s-ar fi luat startul de atunci alta ar fi fost, sigur, situația în acest moment.

tefan OPREA, Mircea RADU-IACOBAN, Mihaela GR DINARIU, Nicolae PANAITTE

Nicolae PANAITTE: Privind la contactele avute la Cronica străveche am ajuns la cronica cea nouă, „veche”, de astăzi. Iar cei cinci ani sunt o sărbătoare, nu doar a redacției ci a tuturor, cei care sunteți aici, dar și mulții colaboratori din țară, din afară. Aniversări au mai fost legate de Cronica. Mi-amintesc cu drag că, atunci când s-a sărbătorit numărul 1000 al Cronicii străvechi, am fost invitat să particip cu un text mai scurt și am dat o poezie. Și a fost important pentru mine să mă află flancat de maestrul Horia Zilieru și de Ioanid Romanescu. În perioada 80-90 am publicat în Cronica de patru ori, nu mai mult. În 1981, când poetul Mihai Ursachi a plecat și a rămas în Statele Unite, am scris un poem cu o anagramă a numelui poetului. Poetul Nicolae Turtureanu a selectat 3 din cele 6 poezii date, între acestea, și poemul cu anagramarea. La 3-4 zile am văzut corectura în palt, mare bucurie pentru mine, desigur, dar cineva din redacție a descoperit anagramarea. Urmarea? Doi ani nu am mai fost publicat de nimeni.

Alexandru C. LINESCU: Am avut o relație constantă bună cu revista Cronica, cu cei din redacție, cu profesorul Liviu Leonte, cu Nicolae Turtureanu, cu Ștefan Oprea, cu Ion Ștefan, care nu intervenea niciodată în ceea ce privește alegerea cenzurilor... Cronica a fost o revistă vie, o revistă bună, o revistă necesară, de care mulți ne-am simțit și ne simțim aproape. Acum am debutat în numărul festiv din Cronica veche... Cred că e prima oară când scriu în Cronica veche și, în această ipostază reconfortantă de debutant, îmi urez să fie într-un ceas bun! Urez revistei și celor care o fac o viață lungă și, sigur, ar fi mult prea frumos să redevină spațiu mână, dacă într-o zi s-ar întâmpla o astfel de minune, dar și așa este o revistă care contează mult.

Virginia BURDUJA: Mulțumesc Cronicii pentru cei 26 de ani petrecuți în umbra ei și Cronicii Vechi pentru că rezist, deși înuieți cinci ani, prin dăruirea plină de har dovedită de cronicarii seniori și de cei tineri cronicari. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat putere să-mi trăiesc încă o viață profesională împlinită și familiei că-mă răbdat. (...) Din noianul de amintiri, am ales una, sfârșit într-un

Dionisie VITCU, Raluca SOFIAN-OLTEANU, Bogdan ULMU, Nicolae TURTUREANU, Ștefan OPREA, Mircea RADU-IACOBAN

exercițiu liric care va urma de îndată. 1984 sau 1985, miercuri era, ziua când „Cronica” intra la tipar, motiv pentru care m prezentam dimineața la opt la datorie și plecam când planele duduiau deja. Pe la 9-9,30 seara, am ieșit din tipografie cu Nicolae Turtureanu, care fusese caplimpede la respectivul număr. Peste ora stăpânea deplin întunericul obișnuit, doar rare mașini îi trimiteau spre noi, dinspre Podul Roșu, câte-o stingeră pălpăire de far. Eram bucuroși că de astăzi nu sunt singur, dar tramvaiul 1 a venit și poetul a plecat. Iar eu am rămas să tept, cu inima strâns în stomac de o irațională spaimă, cinciul pentru cartierul Alexandru unde locuim. Frica poate fi alungată prin gânduri de bine și pace și am profitat cuvintele sale -mi lumineze locul, și-mi înțovorie. Iată-mi „garda personală” din amintirea seară întunecată și târzie: *Cădere dimine și transparente/pălpăire, fe și clonate/adumbrite-n bestiar domestic/peisaj bătut de vânt/fum de locomotiv / asurzitor uier, scânteie, / lemn tocit, traverse sparte pod/ balans în nelini te alb / s-au cazii în gol/ prin spărtura/ lărgit / scri te prind în cădere lor/ mereu aceeași / inutile ca și tine / dimineața / la orele amiezii/ seara sau noaptea/ când visezi la / dimine și transparente.*

Angela TRAIAN: N-am prea avut parte de asemenea momente (premiale) de-a lungul carierei mele publicistice. În ceea ce privește relația revistei de acum cu cea dintâi, s-a produs un miracol, fiindcă a putut relua starea de spirit a Cronicii principale, și asta numai întrucât au existat cei care au lucrat acolo, care au pus bazele, care au știut exact cum să se adapteze vremurilor în care, ca și noi, se înecă. Mulțumesc Cronicii vechi pentru că m-a făcut să răspund unor cadene exterioare, să mă disciplinez, într-un fel. Este bine că au adus în redacție tineri, nume noi. Orice nouă intrare, de tineri este vorba, scade media de vârstă a revistei: veche dar nu prea bătrână (ca vârstă). Este o mare bucurie să te implicii într-un proiect care nu e ușor, deși unii au scris, au prevăzut moartea definitivă, după primul număr, al revistei. Și uite că nu este așa.

Raluca SOFIAN-OLTEANU: Astăzi dimineața am primit un afiș. E un dar din partea tânărului artist grec, Nikos Terzis se numește, mi l-a oferit în urma unei expoziții despre care am scris. Am fost absolut ocazional când l-am descoperit. Ocazional este cuvântul cel mai potrivit, fiindcă afișul includea, nimic mai mult decât un cuțit și un plasture. Am derulat în minte tot felul de scenarii, desigur, și m-am gândit că, apropo de Cronica veche, are o semnificație aparte. Oricât a ales să mă sculpteze viața în acești ultimi cinci ani, am găsit adesea în Cronica veche și implicit în oamenii ei, un veritabil plasture cu balsam. Acela pe care mi-l doream.

Mihaela GR DINARIU: Este foarte adevărat ce spunea doamna Lulu (Virginia Burduja, n.red.): Eu sunt „copilul” Cronicii vechi. Domnul profesor Mircea Ciobotaru, colaborator și dumnealui la această revistă, m-a luat de mână și m-a adus în această redacție. Ce am găsit aici? O extraordinară poveste (și tot și avem nevoie de povești), o extraordinară poveste de iubire pentru valoare, de iubire pentru cei care scriu, și a dumneavoastră, cei care ne citiți. O poveste despre curaj, despre luptă, într-o vreme din care în ce mai potrivnic, în care toate par să se dezvolte o luptă, fiecare cu fiecare și sufletul nostru cu el însuși. Am găsit niște prieteni extraordinari, am găsit niște „umere” pe care m pot sprijini la nevoie.

Florentina NIȘ: Am luat biletul de avion, din Roma, acum trei luni, anticipând, într-un fel, întâlnirea de astăzi. Cred că revista nu are neapărat nevoie de mine, mai mult am eu nevoie de această revistă. Pentru mine, cea stabilită în Italia, Cronica veche are rolul unui fel de cordon ombilical. Mă ține legat de acea parte din mine în care mă-nscut, mă-am format, și pe care nu vreau să o uit.

Premiile revistei *Cronica veche*

Alexandru ZUB, Călin MIHULEAC, Raluca SOFIAN-OLTEANU, Virginia BURDUJA, Mihaela GR DINARIU, Mircea CIUBOTARU, Călin CIOBOTARI, Florin FAIFER, Aurel BRUM, Filaret IURNIUC, Florentina NIȘAN, Angela TRAIAN

Mircea CIUBOTARU: Acum este pentru mine, ca fiind de hârtie și cumpărătoare încă, un moment astral în legătură cu diploma și cu premiul (acest plic). Diploma este important pentru că este prima după diploma pe care am primit-o în clasa întâi. În legătură cu plicul este o problemă mult mai importantă. Eu sunt încă debutant vechi la *Cronica* principeș, în numărul opt din 1966. Eram student în ultimul an și regretatul Mihai Drăgan mi-a propus să scriu prima mea cronică literară. Promiteam să devin cronicar literar, dar a venit din urmă colegul Alexandru Călinescu (mai mic cu un an) și atunci am abandonat. Cu alte cuvinte, am un prim naș literar care nu am cum să-i mulțumesc. Dar am și al doilea naș care trebuie să-i mulțumesc cu cuvinte tradiționale: Săru mâna, naule! E vorba de Neculai Turtureanu, care mi-a cerut insistenț să scriu o veche legătură sporadică și întrerupt cu această revistă și mi-am spus să scriu, de un număr de luni, la această publicație. În ce privește premiul, un plic, desigur, sunt tentat să-l deschid, fiind motivat de faptul că în îndelungata mea carieră de om de literatură am primit o singură dată o recompensă pentru un text scris. Asta a fost în anul 70, când am primit prin poșta de la *Cronica*, pentru un text publicat. Cu banii aceia se putea cumpăra trei sferturi dintr-un pantof. Nu mai în minte dacă pentru dreptul sau pentru stângul. Oricum, nu am cumpărat, sunt curios să văd ce este aicea, poate completez și cumpăr și pantoful celălalt.

Alexandru CĂLINESCU, Mircea CIUBOTARU, Ioan ZENOVIA ICALO, Ioan HOLBAN, Ion RANU

Florin FAIFER: Nu este primul premiu pe care îl primesc, nu știu dacă e ultimul. Doamne fere-te!, și îl confirm, într-un fel, că eu am colaborat atunci în memoria tuturor rețineri cam 50 de ani, adică vârsta pe care o am acum, dacă vreau să fiu cochet. Cred că apariția *Cronicii* este un moment fast în biografia mea intelectuală, cred că eu am meritat ca revista *Cronica* să apară și *Cronica* a meritat la rândul ei să aibă un colaborator.

Călin CIOBOTARI: *Cronica veche* este singura revistă la care scriu pe gratis, pentru că, spre deosebire de alții, nu cred în gratuitatea în cultură, orice efort trebuie plătit. Dacă ne obișnuim cu această gratuitate și cu acest mod de a face totul gratuit, ajungem să facem compromisuri: a teptă de la primărie nu îți te sponsorizare. Colaborez la această revistă pentru niște oameni din board-ul revistei, la care în foarte mult în cap de listă este tefan Oprea. Mă regăsesc foarte mult în umorul foarte fin și umorul de foarte bună calitate a multora de la această masă (Mircea Radu Iacoban, Nicolae Turtureanu, Bogdan Ulmu) și mi se simt compatibil cu spiritul viu al revistei. Eu personal citesc din ce în ce mai puține reviste culturale pentru că ne face să pierdem timpul de cele mai multe ori, fiind că nu generează nici o dezbateră de idei, nimic. Or, în *Cronica veche* se dezbate probleme vii ale societății în care trăim. Intelectualul trebuie să se implice civic în societatea în care trăiește. Dacă ne punem în turnul de filde contemplativ n-am rezolvat nimic.

Aurel BRUM: Cinci ani de *Cronica veche*, cinci ani de când mi-am dat demisia prin pensionare de la Institutul Cuvântului rostit. La *Cronica veche* m-am întâlnit cu mine (arcanee!), reîntâlnindu-mă cu oameni dragi mie. În lucrul mă asigur că n-am stat de pomană. Am scris 11 cronică și (mi-i frică să spun două, că se leagă de treaba de mântuială, de duzină) dintre care, și prin colaborarea cu IBS-tv, două sunt cronice de interviu. Sunt oarecum fericiți sperând să existăm și luna viitoare, cealaltă, următoarea, dacă cititorii speră la fel.

Elena LEONTE: Aniversarea a fost un prilej de a ne aminti de anii noștri tineri, de atmosfera redacțiilor - *Cronica*, *Junimea*, *Convorbiri Literare*, *Flacăra* Iaului - realmente frumoase, armonioase, stimulativ. Mai toți scriitorii consacrați de acum, istoricii, cercetătorii se întâlneau în redacții, la evenimente, se învidiau, dar se și ajutau, împărțeau idei... Cenzura era sabia lui Damocles de deasupra tuturor. Autorii puteau fi interziși de la a mai publica, redacțiile erau da și afară, cu slabe șanse de a fi angajați și undeva... Eram tineri înfricoși, dar și entuziaști. Cine s-a mai în eleag vremurile acelea?

Palas Mall a găzduit cea de-a XXIV-a ediție a Târgului de carte LIBREX. Edituri din toată țara, public fluid, lansări, recitaluri, tradiționalele premii. Este pentru prima dată când organizatorii au acordat un spațiu și un timp de expunere revistei *CRONICA VECHIE*, fapt pentru care le mulțumim. De asemenea, cronicari vechi și noi, redactori și/sau colaboratori ai revistei i-au lansat recente apariții editoriale. (N.T.)

Ora „Cronicii vechi”

Parc mai substanțiale decât oricând au fost la *Librex*-ul din această primăvară, întâlnirile autorilor cu publicul cititor și iubitor de carte. Acestea s-au învârtit în toate zilele târgului, singura nemulțumire manifestată - și de o parte și de cealaltă - fiind în legătură cu timpul prea scurt rezervat fiecărei întâlniri. Am simțit și noi, cronicarii, acest neajuns, ora rezervată revistei fiind, în realitate, o jumătate de oră. Din păcate, nu s-a putut aduna întreaga redacție, variile motive împiedicându-i pe unii (Nicolae Turtureanu, Nicolae Panaite ș.a.) să fie de față. Au participat doar Mircea Iacoban, Virginia Burduja, Mihaela Grădinaru, Raluca Sofian-Olteanu, Aurel Brum și subsemnatul, iar dintre colaboratorii-autori de rubrici: Alex Vasiliu și Mircea Ciobotaru.

Principala temă a întâlnirii a fost, firește, dubla aniversare pe care revista a sărbătorit-o în februarie trecut: 50 de ani de la citorirea săptămânarului de cultură „*Cronica*” (12 februarie 1966) și cinci ani de la renașterea sub noul titlu, „*Cronica veche*”. Fiind singurii supraviețuitori ai momentului citoririi de acum o jumătate de secol, atât subsemnatul, cât și Mircea Radu Iacoban le-am amintit ascultătorilor unele aspecte semnificative din evoluția revistei, unele succese pe care aceasta le-a obținut, în ciuda dificultăților cu care ne-am confruntat (cenzura, lipsa finanșării etc.), afirmările pe care revista le-a prilejuit în diferite domenii ale creației literare, artistice, științifice etc. Prin apariția sa pe mânașă a revistei, la care reintra, cu un ton reînnoit, în contextul cultural național, după ce, în perioada imediat postbelică, prestigiul său se diminuase evident. Noua generație de scriitori, de artiști plastici și muzicieni, de cercetători în varii sectoare ale științei avea acum ansa de a-și afirma potențialul creativității și de a intra, prin intermediul revistei, în dialog național și internațional spre folosul lor și al vieții culturale românești. Cel puțin pentru zona Moldovei - în care a fost singurul săptămânar de cultură, „*Cronica*” a jucat un rol stimulator, a produs o adevărată emulație printre scriitorii și artiștii, a publicat în paginile ei fiind o ansă sigură de afirmare.

Despre actuala etapă din evoluția revistei au vorbit mai ales redactorii mai tineri, cei care ni s-au alăturat, cu entuziasm, după februarie 2011, adică Aurel Brum, Mihaela Grădinaru, Raluca Sofian-Olteanu și Alex Vasiliu.

Cititorii prezenți la această întâlnire s-au arătat interesați de noua variantă a publicației noastre „*Cronica veche*”, unii dintre ei răsfoind numărul aniversar (apărut, firește, în februarie) și apreciind - mai ales în discuții individuale de după jumătatea de oră oficială - atât învârtă elegantă, cât și varietatea temelor abordate de semnatarii prezenți în acest număr. (tefan OPREA)

O parte din redacția *Cronicii vechi*

Dialogurile teatrale

Printre cronicile de teatru care au fost lansate la *Librex*-ul recent încheiat s-a aflat și cea semnată de doi cunoscuți scriitori și teatrologi, Bogdan Ulmu și Călin Ciobotari. Intitulată *365 dialoguri teatrale* și apărută la Editura ARTES a Universității de Arte „George Enescu”, cartea este rezultatul unui lung interviu care a durat exact un an de zile, într-o cadență de o întrebare/un răspuns pe zi; de unde și titlul.

Cartea a fost prezentată de criticul tefan Oprea, care a vorbit mai întâi despre cei doi autori, despre realizările lor anterioare, amândoi fiind autori de cronică de teatru, critic și teatrologie - prezenți și active în viaa teatrală românească și profesori la Universitatea de Arte din Iași. Ideea acestui lung dialog a fost apreciată de prezentator ca foarte originală, inedită, temele și subiectele abordate de cei doi protagoniști acoperind o zonă foarte largă a vieții teatrale actuale, de la problemele dramaturgiei la cele ale regiei (ale regiei tinere mai ales), de la managementul teatral la condiția tinerilor absolvenți ai Facultăților din domeniu, de la festivalurile teatrale la prestigiul teatrului românesc în lume, de la profilul unor personalități teatrale de altădată la viaa (și moartea!) în lumea artiștilor de azi.

„Oameni de teatru fiind, nimic din ceea ce este teatral nu le rămâne străin celor doi interlocutori” a spus vorbitorul, referindu-se la multitudinea aspectelor teatrale dezbătute în acest original volum.

Călin CIOBOTARI, tefan OPREA și Bogdan ULMU

Au vorbit, firește, și autorii. Călin Ciobotari, cel care a pus întrebările, a declarat că volumul său n-a scut din irepresibilă nevoie de dialog. De altfel este cunoscut ca autor al mai multor volume-interviu, genul fiindu-i mai familiar decât toate celelalte genuri pe care le practică în calitate de scriitor (prozator și dramaturg) sau de critic și publicist. S-a confesat, pe scurt, și Bogdan Ulmu care a subliniat faptul că el, ca un ludic irecuperabil ce se află, a primit provocarea lui Călin Ciobotari ca pe un joc, un joc superior, un joc al spiritului. S-a și autocaracterizat puțin (cum o face și în carte): „Eu iubesc calmul valorilor. Eleganță și finețe. Accept licențiozitatea, dar nu trivialitatea și pornografia” (apropo de unele spectacole „tinere”). Vreau luciditate și intransigență.

365 dialoguri teatrale este cartea unor pasionați, ba chiar a unor împătimiti ai teatrului, iar prezentatorul a îndemnat publicul prezent să-și procure o bucurie citind-o. (Stelian V.)

Unde ne sunt visătorii

Librex, ziua a patra, întâlnire cu cititorii. E sâmbătă, vorba lui Klaus, „ghinion”. Am ales 25 de minute din cele trei ceasuri elveiene, made in U.E., China. Mă recuperez din brațele poetului director Lucian Vasiliu, strâng de la distanță palma fluturată de Gellu Dorian, mă rostogolesc prin culorile tablourilor lui Mihai Coșovanu până la binemeritul nivel zero minus. Aici trei cititori pe treizeci de scaune, dincolo, la Fântâna, premiile, premianii, televiziunile, microfoanele. Comunicăm idei: starea vremii, noile ozn-uri, e-coli și starea brânzei (dacism) la românii europeni. O domnișoară m'apucă de braț, zice ce zice, zice, n-aud, iatărnat de-o ocazie berede (carnet, pix, antologia *Supratexte* - 2014) sunt secerat de blitzul celei de a doua. Un tsunami întârziat (apte persoane cititoare) asediază ultimele secunde. Lifting ca un la Gloria (o doamnă ceva mai corpolentă) din pumnul careia se scurge un sul de hârtie (întrebări? Cumpărați?) și mă las în voia scurii rulante care urcă neconținut spre „Exit”. Există încă, sunt liber. Iap și deasupra inimii. Da, portofelul mai este acolo. (A.B.)

Marius CHELARIU, Mihaela GR DINARIU și Cassian MARIA-SPIRIDON

Alexandru ZUB

întâlniri de destin

IULIAN PA ALIU: MEMENTO EGO-ISTORIC

Cu ani în urmă, ocazional, am scris un mic text despre lingvistul-epistemolog Iulian Pa aliu, ale cărui strădani în domeniu îmi pareau demne de stima altora. După un deceniu, constat că textul în cauză este încă actual și sper să nu devină prea abuziv dacă îl reproduc mai jos, conținând anume pe acordul tacit, amiabil, al revistei în care a apărut inițial. Este un fel de a marca momentul aniversar de acum.

Rar se întâmplă ca între valoarea reală a unei creații și ecoul public să existe de la început un acord deplin. Recunoașterea imediată și pe măsură se vede mai curând o ciudătenie decât efectul normalității. Ne putem întreba, retoric, de ce lumea noastră a ajuns atât de insensibilă la propriile valori. Modelele, discrețiile, profesiile și strategiile de imagine nu intră, peșemne, în sistemul comun de evaluare.

Este cazul lingvistului Iulian Pa aliu, fost cercetător la Institutul de resort din capitală, cu o bibliografie ce ar merita să fie îndoielnic atenția unui specialist în domeniu. În afara câtorva colegi, prieteni sau foști de încredere politici, puțin în lume (desigur, specialiști de strictă competență lingvistică) va fi auzit de numele său. Cu toate acestea, Iulian Pa aliu este un specialist de înalt clasă în lingvistica aplicată la antropologia culturală și la teoria cunoașterii, teorie pe care o ilustrează de câteva decenii pe linia structuralismului genetic. Nimeni nu pare să fi adâncit adevărat de mult opera lui Jean Piaget, din care a tradus *Tratatul de logică operatorie*, adugându-i o postfață demnă de tot interesul. Studiul de mare acuritate în domeniul amintit i-a permis, de-a lungul anilor, să contribuie sensibil la progresul cunoașterii. Nu am competența să le judec. Voi face însă unele estimări de ansamblu, mai mult spre a fixa direcțiile în care și-a manifestat spiritul cognitiv.

Născut la 15 martie 1926, în comuna Urziceni, județul Olt, Iulian Pa aliu provine dintr-o familie ce prosperase în perioada interbelică și care după război a avut soarta răsăritului, oară ocupat de sovietici și distrus sistematic, pentru că noii stăpâni să-i poată exercita nestingherii autoritatea. Era inevitabil ca această situație să-i pună amprenta pe destinul său. Absolvent al liceului „Radu Greceanu” din Slatina, tânărul Pa aliu s-a înscris la Facultatea de drept din capitală, în chiar anul 1944, care avea să instituie o cenzură drastică în istoria noastră. Militant liberal, el a fost arestat în primăvara lui 1948, efectuând doi ani de reclusie pentru activitate anticomunistă. I-a fost dat să se afle la Pitești chiar pe timpul „reeducării” de tristă faimă, însă să nu fie atins personal de ororile ei. Din toamna lui 1950 până în februarie 1958, a avut domiciliu obligatoriu, cunoscând izolarea și restricțiile respective. Arestat din nou, a stat încă patru ani în închisoare, cu toate mizeriile noului val de represiune, fiind pus în libertate la 20 februarie 1962, după ce fusese între timp „achitat”.

Înscris la Facultatea de Filozofie din capitală, în toamna aceluiași an, a fost transferat din oficiu (filozofia era prea „ideologică”) la filologie, pe care a absolvit-o peste cinci ani, timp în care vocația lui de cercetător și-a găsit o expresie în comunicarea despre *Un dicționar pentru traduceri automate*, domeniu afin cu ceea ce lingvistul avea să studieze metodic, ani în ani, la un institut de specialitate.

După o scurtă perioadă didactică, la un liceu din Armeeni, și-a făcut doctoratul, ca bursier (timp de trei ani) la Centrul de Cercetări Fonetice și Dialectale al Academiei Române, susținându-i apoi teza (*Cercetări semantice asupra verbului în limba română contemporană*), în 1972, sub îndrumarea profesorului Emanuel Vasiliu. Era o temă cu mari implicații, din care lingvistul avea să facă un vast câmp de studii interdisciplinare și comparate. A funcționat apoi ca semiotician la Institutul de Cercetări Fonetice și Dialectale, de unde a fost disponibilizat, în 1983, cu ocazia unor restructurări în domeniu, deși se impusese deja prin nouitatea și valoarea eminentă a studiilor sale.

„A quelque chose malheur est bon”. Afându-i loc de muncă la Biblioteca Centrală de Stat (ulterior Națională), într-un departament de maxim profesionalism, a avut ocazia să-și extindă orizontul informațional, dincolo de limitele impuse de planurile existente în spațiul cercetării. Recuperat de acest spațiu după schimbarea de regim, a funcționat din nou ca cercetător, din februarie 1990 până la 1 iunie 1997, când a fost pensionat la limita de vârstă.

De atunci, Iulian Pa aliu n-a încetat să lucreze la marele său proiect epistemologic, vizând elaborarea unei „gramatici operatorii”, proiect menționat deja într-o sinteză de istoria logicii românești². Nu am calitatea de a-l urmări în domeniul său specific, atât de sever formalizat, însă unele momente de ordin general se cuvin totuși să fie menționate și pentru a preveni publicul larg asupra unui tip de activitate științifică.

Valoarea operei în cauză nu este singurul temei al acestor rânduri. Omul Pa aliu suscită nu mai puțin considerație, pentru felul cum se raportează la epocă și la semenii săi. L-am întâlnit prima dată la Sălcia, în Balta Brăilei, unde execută o pedeapsă „corecțională”, a doua oară în cea mai blândă. Atență la raporturile cu ceilalți, discret și sensibil, trecea drept omul pe judecata

cărui puteai conta oricând, fiindcă nu se lansa în sentințe fără rost, nu specula și nu admitea să se îmbete, cum se spune, cu apă de trandafiri. Am în minte, vie, silueta lui de atunci, firavă, dar lăsând totuși impresia de vigoare, întâlnit adesea, la finele anului 1959, pe „aleea” centrală a coloniei, mai ales în zilele de nemuncă. Frecvența, ca și mine, un grup de „prizonieri” ce profita de clipele de relaxare pentru obișnuitul schimb de informații și opinii menite să le cultive tonusul. Formația lui de jurist se arăta de folos în scurtele analize ce se efectuau în asemenea ocazii. Nimeni nu era acolo destul de bine informat pentru a emite concluzii valide. Tocmai de aceea era nevoie ca analizele să fie cât mai prudente, iar oamenii ca Pa aliu să impuneau numaidecât prin raționamentele emise. „Faptele” erau aceleași, puține, și rare, contradictorii, pe ele eram siliți a ne întemeia tentativele de a conchide asupra „momentului”. Un petec de zădărnici din întâmplare pe câmp sau oriunde, devenea o sursă de informații utile, fie că era vorba de evenimente externe sau de situații din untru, adesea ca un simplu indiciu de atmosferă. Mai toți memorialiștii reclusiunii politice sub dictatura comunistă se referă la aspectul în discuție, atrăgând luarea-aminte asupra precarității tirilor. Incertitudinea domnea peste tot, fiindcă rareori se întâmpla să apară informații destule de recente și de relevante pentru a sprijini un discurs coerent pe seama lor³. A trage totuși concluzii întemeiate devenea o exigență la nivel de individ sau de grup. Iulian Pa aliu era în mare măsură, ca jurist și ca om implicat în lupta politică a tineretului liberal, să facă asemenea aprecieri, mai totdeauna realiste și nu o dată dezamăgitoare pentru cei care îi confundau dorințele cu starea de fapt.

Ne-am revăzut în timpul noii sale studii și mai ales când îmi pregătea disertația doctorală, atunci când lumea spera încă într-o liberalizare a regimului, iar unele profesii, chiar și în sfera umanistă, puteau fi exercitate mai onest. Ezitând între estetic și istorie literară și lingvistică, Pa aliu a optat pentru ultimul domeniu, mai puțin atins de ideologie, de comandă politică. Pe acest răstimp, l-am putut urmări an de an, interesat de marile deschideri ce rezultau din asemenea abordări. Structuralismul era la modă, iar nuanța lui genetică, reprezentată de Jean Piaget, începuse să fie cultivată și la noi. S-au făcut unele studii și traduceri, Pa aliu însuși punând în circulație faimosul *Tratat de logică operatorie*.

În acest spirit, el a refuzat constant „iluziile filozofiei”, ca să rămână fidel, cumva, „în elepciunii” acesteia⁴. Este spiritul care animă propriile sale investigații. Un scurt stagiul, la Centrul genevez de epistemologie, produs după dispariția fondatorului, se va dovedi benefic, în sensul că i-a permis să definească mai exact marea proiecte piagetiană și situația lui postumă. Contactul cu Jean-Blaise Grize (care avea să prefăcească versiunea română a *Tratatului*), cu Barbara Inhälder și alii colaboratori ai Centrului, i-a înlesnit ajustarea propriului său proiect, unul care s-a tot extins și complicat între timp.

O bună inițiere filozofică și o solidă formă de jurist, dublată apoi de studii filologice nu mai puțin solide, i-au permis lui Iulian Pa aliu să abordeze temeinic, în spirit multidisciplinar, chestiuni de epistemologie, cu ambiția de a elabora apoi și un metadiscurs. Proiectul a luat ființă treptat, investigând pas cu pas complexa problematică, însă un „nucleu tare” exista de la început, înainte chiar de contactul cu coala geneveză. Așa amentul său de acel *Essai de logistique opératoire*, pe care l-a tradus, este semnificativ pentru ambiția lui de a extinde și mai mult discursul formalizat, punând la lucru același spirit pentru a

fructifica noile achiziții ale epistemologiei.

De la Piaget, mai ales, a preluat ideea avansată pas cu pas în știință, întrebându-se, ca și magistrul genevez, „în ce condiții avem dreptul de a vorbi de cunoaștere, și cum o putem apăra împotriva pericolelor interne și externe care o amenință și încetare?” Autenticitatea progresului în cunoaștere, iată ce pretinde el mereu, căutând să-i pună de acord spusa cu investigațiile personale. Orice progres cognitiv are a purta marca unei specializări științifice, după îndemnul celui care a denunțat „amăgirile filozofiei”, pentru a-i inculca un alt temei gnoseologic⁶.

Comentariul relativ la o carte a lui C. R. Dulescu-Motru, *Lecții de logică*, și-a înlesnit o lectură proprie pe seama unui întreg domeniu de cercetări sub unghiul epistemologiei de nuanță piagetiană⁷, în acord cu studiile cele mai recente.

În ultimii ani, el a studiat mai ales cheștiunea conectorilor logici din punct de vedere lingvistic, constatând un polisemantism ce recomandă insistent elaborarea unei noi discipline, plasată între lingvistică și logică.

În irea din zodia metaforei și a dilematismului s-a făcut sub presiunea unei gândiri pozitiviste, tot mai articulate, care a impus experimentul, controlul permanent al faptelor, construirea metodică a discursului despre om și sistemul său cognitiv. Cum putem să ceecețim, cum ne raportăm la ceilalți, cum devine cunoașterea un sistem coerent, în deplină consonanță cu modul de manifestare a universului, iată întrebări la care Iulian Pa aliu începe să afle răspunsuri la nivelul științei de azi⁸.

Istoriografia însăși profită, direct, de unele demersuri ale sale, deosebi de analiza publicată sub titlul: *Structuralismul genevez și perspectivele cercetării istorice*⁹. Autorul se ocupă de mai toate cheștiunile esențiale: timp, spațiu, generalizare, comprehensiune, hazard, metoda inductivă etc., spre a conchide că „istoria nu se poate dezvolta în afara și înaintea celorlalte discipline privitoare la om și de la care poate lua modele gata făcute pentru nevoile ei”¹⁰. Tot astfel, examinând textualismul lui Michel Foucault, a pus în lumină relația dintre structură și istorie, cu unele sugestii demne de interes pentru epistemologia domeniului, una ce îl apropie mai ales de Paul Veyne și Gilbert Hottois¹¹.

Asemenea contribuții îi plasează pe Iulian Pa aliu printre cei mai avizați analiști ai fenomenului uman, privit sub unghiul epistemologiei, unghi propus de autor și pentru regândirea discursului istoric. Eram obligat să le semnalez aici, în treacă, fiindcă am avut bucuria, adesea tristă, de a-i fi martor, nu o dată intrigat de radicalismul unei critici care l-a împins tot mai departe, întârziind finalizarea marelui său proiect. Cu mijloace cvasi-artizanale și în condiții dramatice, Iulian Pa aliu a studiat un material (lingvistic, filozofic, antropologic) imens, obsedat parcă de nevoia de a nu lăsa nimic în afara analizei sale critice. Nici imensitatea materiei, nici mureșul aporetic al studiilor existente nu l-au descumpănit și nu l-au putut sălășăli și renunța la proiect. Asemenea aventuri cognitive sunt cu totul rare.

Ce să-i dorim, sărbătoritului de azi, decât să găzduiască energia cuvenită pentru a-și atingea nobilă întă?

¹Alexandru Zub, *Iulian Pa aliu - la aniversare*, în *Convorbiri literare*, CXXX, 3 (123), martie 2006, p. 30-32.

²Alexandru Surdu, *Contribuții românești în domeniul logicii în secolul XX*, București, 1999, p. 205.

³Cf. Florin Constantin Pavlovici, *Tortura pe înțelesul tuturor*, București, 2001, p. 219-222.

⁴Cf. J. Piaget, *În elepciunea și iluziile filozofice*, București, 1970.

⁵*Ibidem*, p. 29.

⁶*Ibidem*, p. 238.

⁷Cf. Alexandru Surdu, *op. cit.*, p. 118.

⁸Cf. Marvin Minsky, *La société de l'esprit*, Paris, 1988.

⁹*Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”*, XVII, 1980, p. 569-578; XVII, 1981, p. 475-484 (infra: AIIAX).

¹⁰*Ibidem*, p. 484.

¹¹Idem, *Structure and history: Michel Foucault's textualism*, în AIIAX, XXII/1, 1985, p. 181-213.

Leonardo da VINCI, „Portretul Ceciliei Gallerani”, 1490, Czartorzk Museum, Cracovia

Andreas CELLARIUS, „Harmonia macrocosmica”, 1660, Amsterdam

Mircea CIUBOTARU

„Misterele onomastice” ale la ilor (xx)

Înc nu plutim de la Podul Ro la vale, pe Bahlui, c ci mai avem o r fuial f r cusur (adic o socoteal f r rest, dup cum ne înva a zice „limba veche i-n eleapt”), pre de un pol de „Mister”, cu **Podul Verde**, frate de suferin etimologist cu podul cu parmaclăcurile ro ii de dinainte de anul 1777. Am explicat în episodul V al acestui serial, rezumând un studiu anterior, c vechiul drum al Boto anilor (acum, bulevardul Carol) a devenit uli podit în 1801, pe o por iune de la cap tul de jos, spre P curari, i pân în dreptul str zilor G. Ibr ileanu i Vasile Pogor, apoi a fost pardosit cu piatr în continuare, pân la casele visticnicului Gheorghe Ghica (de pe locul arpei de nord a Universit ii), iar de acolo, spre nord, a fost „oselit” dup 1833, pân la rohatca din Copou. Cu acest prilej, vechea podea de lemn a uli ei a fost scoas i s-a f cut osea pe toat lungimea drumului, de la rohatc i „pân în marginea târgului, undi au fost Podul Verdi” (Arhivele Na ionale Ia i - ANI - *Ispr vnicia inutului Vaslui*, tr. 726, op. 813, f. 5 v. - anul 1833). Fiindc în anii 1829-1830 a fost o mare epidemie de cium („lipicioasa boal”), la cele cinci rohatce din Ia i s-au instituit carantine, una fiind la Podul Verde (ANI, *Ispr vnicia inutului Ia i*, dos. 128/1829, f. 9 r.-16 r. i 121 v. - 18 ghenar 1830, prima men iune a hodonimului). Dac nu poate fi nicio îndoial c denumirea *Podul Verde* se datoreaz culorii parmaclăcurilor de lemn vopsite, ca i în cazul *Podului Ro*, incertitudinea în scenariul denominativ al uli ei / oselei Podul Verde a constat în identificarea i localizarea unui pod de trecere peste un pârâu aflat pe traseul fostului drum al Boto anilor. Formularea echivoc de mai sus (... de la rohatc i „pân în marginea târgului, undi au fost Podul Verdi”) - pod peste o ap sau uli podit?, ca i împrejurarea c nu putea fi un curs de ap care s intersecteze drumul Boto anilor pe coama dealului Copou, ne-a condus spre formularea ipotezei, perfect plauzibile, a existen ei, anterior anului 1801, a unui pod de lemn peste un pârâu din zona pasajului subteran din Pia a Eminescu, care curgea spre Râpa Galben , dup cum se vede pe un plan al locului din anul 1807. Informa ii precise, ivite din investiga ia arhivistic minu ioas , localizeaz îns Podul Verde nu la cap tul din vale al drumului, ci la rohatca din Copou, peste vechiul an al mo iei târgului, an de hotar, care separa înc din veacul al XVII-lea partea de nord a mo iei la ilor, d ruit M n stirii Trei Ierarhi, de partea r mas în st pâniea domniei i d ruit apoi, bucat cu bucat , unor boieri i bisericici. an ul pornea, pe acest latur a mo iei, de la rohatca din uli a S r rieii, în linie dreapt spre sud-vest, separa terenurile pe care se afl în prezent Spitalul C. I. Parhon i, respectiv, fostul cinematograf Copou i traversa drumul Boto anilor pân în gardul Gr dinii Publice, înfiin at în anul 1832. Pu in mai sus, an ul reînceptea din col ul gr dinii i cobora pe traseul str zii Aurora, ajungând la rohatca P curarilor i de acolo pân în apa Bahluiului. Podul de peste an trebuie s fi fost vechi, cel târziu din secolul al XVIII-lea, dar a devenit verde i cunoscut cu acest nume foarte probabil doar prin 1828-1829, c ci se afla pe traseul deplas rilor trupelor ruse ti de la Sculeni spre Foc ani, cu traversarea Ia ilor, iar vopsirea parmaclăcurilor era necesar pentru identificarea unor repere de interes militar.

Atest rile acestui Pod Verde (i ale uli ei care ducea spre pod) sunt numeroase dup 1830, în leg tur cu cheltuielile pentru repara ii i refaceri de c tre Eforia Ia i (EI)/Prim ria Ia i (PI). În anul 1834, se men ionau p zitorii barierei Podului Verde (ANI, EI, dos. 34/1834, f. 1 r.), iar în luna mai 1834 se calculau sumele pentru podul ce urma a se face la (uli a) Podul Verde, spre po t (ANI, EI, dos. 86/1833, f. 80 r.). Era vorba de un pode de peste an ul oselei, pode aflat în col ul de sud-est al gr dinei, adic în cap tul Aleii Copou de azi, pe drumul lateral care ducea la Po ta Veche, situat la cel lalt cap t al aleii, la r spântia str zilor actuale V sc u eanu i Titu Maiorescu. În planul lui Josef Raschek din 1844, se v d atâr podul de la rohatc , peste an ul ora ului, pu in mai sus de poarta Gr dinii Publice, cât i po ta i grajdul po tei (situat în fa a intr rii la Institutul Teologic Romano-Catolic din str. V sc u eanu). Într-un tabel cu 37 de poduri i pode ce trebuiau reparate în anul 1844, apare, în capul listei, Podul Verde, de la rohatca Copoului (ANI, *Ministerul Lucr rilor Publice al Moldovei* - MLPM - dos. 242/1841, f. 6 r., 14 r., 36 r.).

Podul Verde a fost f cut la început din lemn i apoi ref cut din piatr (ANI, MLPM, dos. 354/1851), cum îl tia i memorialistul D. C. Moruzi, dup 1854, când podul nu mai avea parmaclăcurile de lemn vopsite verde i, ca urmare, nu a tiut s explice numele („Pe la ceasurile cinci dup amiaz , Podul Verde, cum se numea pe atunci, era fermec tor. Verde prin copacii gr dinilor din fa a caselor frumoase, cl dite pe amândou laturile, foia de lume i de tr suri”). În 1869, erau dou poduri la bariera Copou: cel de piatr , destupat atunci, i cel lalt, de lemn (ANI, PI, dos. 109/1869, f. 19 r., 23 r.). Podul de piatr a mai fost reparat în 1873 (ANI, PI, dos. 101/1873, f. 125 r., 136 r.) i apoi demolat în 1877, când s-a mutat grilajul Gr dinii Publice pe aliniamentul actual. În 1880, s-au desfiin at i cele patru felinare de spij care r m seser de la fostul Pod Verde de la rohatc , a c rui amintire a fost p strat ca nume de uli / strad i dup

1866, când a fost redenumit oficial *Carol*, i reactivat de nostalgiei memoriali ti i „trecutologi” ie eni, ultimul pe list fiind regretatul Ion Mitican.

Înceind definitiv i „cearta” toponomastic a Podului Verde din Copou, revin la **Podul Ro**, ca s ne l s m du i la vale (în gând i nu în fapt, Doamne fere te) de puhoiul cu sloiuri de pe la sfâr itul iernilor sau de potopul din câte o lun ploioas , vara, urmând cursul îng duit de panta lenevoas a albiei Bahluiului, de doar jum tate de metru la un kilometru de traseu, pentru a ajunge la locul de întâlnire cu o alt ap viclean , Jijia, i pentru a n v li împreun în b trântul i sarmaticul Prut. Înainte de rectificarea cursului Bahluiului, de la Podul Ro (mutat pe amplasamentul actual) în jos, lucrare în toi în vara anului 1910, râul f cea un mare cot la stânga, pe sub strada Frec u (azi Smârdan), i nu este nevoie decât s privim Planul lui Gr. Bejan din 1896-1897 ca s reconstituim o situa ie topografic veche de sute de ani: tot terenul ocupat azi de cl dirile Universit ii Politehnice „Gh. Asachi” i de locuin ele de pe str zile din spatele ei se aflau pe malul drept al râului, traseul actual al Str zii Moldovei nefiind altul decât cursul vechi, acoperit cu p mânt dup mul i ani de la rectificarea din 1910. Pe o gârî din stânga Bahluiului a fost f cut de mult un iaz pentru o moar domneasc ale c ror vestigii au fost g site cu prilejul amenaj rii Gr dinii Publice Palas.

Când începeau s se topeasc z pezile i ghea a de pe afluen ii Prutului, sloiurile se îng r m deau tocmai la M c r ti i atunci era vai i amar de târgove ii ie eni din **ig nimea Domneasc** (zis , mai... corect politic înc din 1908, i **Mahalaua L utarilor**, unde au vie uit vestitul staroste Barbu i urma ii s i), de nec ji ii din mahalalele **Bro teni**, **Aduna ilor** (1887) i **Malul** (1891), din **Mahalaua Mla tinilor** (1897) sau **Inunda iilor** (1900), aflat în zona colii gimnaziale „Otilia Cazimir”, i din **Brosc rie** (asta l sat mai ales în seama n b d ioasei Nicolina). Nu sc pau nici b rbo ii din **Lipovenime**, cu toate rugile pravoslavnice în biserica lor veche (1780) sau nou (1872-1882), de mânia r zbur toare a râului cu nume cuman, *Bahluiul*, manifestat vehement în anii (cu documente) 1852, 1877, 1883, 1890, 1891, 1893, 1897, 1909 i pân la marea isprav din iunie 1932, chiar dup ce albia fusese rectificat , adâncit i taluzat . Cum ar veni, ca într-o arad istoric , iar se r zboiau, precum în *Cântec despre oastea lui Igor*, polov ii (cumanii) cu rusnaciei kieveni, sub privirea indiferent a ia ilor (alani) instala i sus, pe dealul salvator al Cop ului cu nume unguresc. Ce lume, dom!e! S tot cau i puritatea sângelui daco-getic pe aici, dup noua mod patronat de un Napoleon (S vescu) al timpului nostru.

Nu stric acum un mic excurs topografic i toponimic, cu clarific ri folositoare pentru serialul nostru. ig nimea Domneasc , de unde urcau spre Curte fierarii i potcovarii, sp l toresele i m tur ri ele, cobzarii i scripcarii, se oplo ise între malul stâng al Bahluiului i Uli a Frec u, iar pe malul drept s-a întins treptat, înc din veacul al XVII-lea, Mahalaua Bro teni. Denumirea acesteia este descriptiv , format cu sufixul *-eni*, având sensul „locuitori pe un teren ml tinos, cu broa te”, i diferit de oiconimul similar, de obicei nume al unor sate, care deriv îns de la antroponimul *Broasc* , precum cel al Bro tenilor vesti i prin s r cia lor i caprele râioase ale Irinuc i, binevoitoarea gazd a unui humule tean. (Aici induc un mister textualist pentru pasiona ii cititori de ast zi, dota i doar cu tablete i pisiuri). Mahalaua, atestat în 1680 (Ioan Capro u, DIOI, II, p. 476), a ap rut mai întâi în perimetrul actual al Institutului Na ional de Cercetare-Dezvoltare i a ajuns, în secolul urm tor, pân între gârlele Nicolinei, dincolo de drumul / oseaua Socolei, unde s-a delimitat Mahalaua Brosc ria (zona Pie ei Nicolina), cu nume diferent iat de mai vechiul *Bro teni*, fiind derivat din *broasc* prin sufixul colectiv - *rie* i atestat numai începând de prin anul 1849.

Aici, îmi abandonez cititorii în or c itul batracian din esul Bahluiului, rezervând episodul viitor altor poduri cu nume vestite în Capitalia Moldovei, care nu s-a învrednicit de curând s fie european (fie i numai cultural) .

Nicolae PANAITA

intersecții

Potriveli optite (VII)

Prin anii '60, pe aceea i vale, a Stavnicului, oamenii, s tui de timp, cu pu ine excep ii, erau aten i, pu i pe treburi temeinice i foarte îng duitori. Doar câte unul mai încerca s ias din decor, debitând nu tiu ce otii de clovn obosit, cu genuflexiuni ce, uneori, nici lui nu-i erau pe plac; de nevoie juca acest rol pîn când îi pocneau oasele de reumatism, politic i lehamite.

În s pt mâna mare a lui '62, m duceam la cooperativa lui Frunz - a a îi spuneau localnicii, de i era a statului - trimis de bunica mea, Margareta, cu ni te ou s -mi cump r biscui i i zah r carmel. Trebuia s fiu atent la mâna gestionarului - conform uzan elor i instructajului f cut de bunica - atunci când verifica ou le care treceau sau nu prin inelar; pe cele mici primeam 60 de bani, iar cele mai mari erau 75 de bani.

În drum, trecând podul de piatr , arcuit de aproape dou secole peste apa Stavnicului, am auzit pe cineva vorbind singur, era mai mult un morm it: „Jas' c s-or întoarce ai mei, dar nu singuri, ci cu americanii, chiar dac acum s-au b tut...”.

Continuându-mi mersul spre cooperativ , aveam s aflu de la Gheorghe al lui Mitri oi, un alt tr itor al v ii Stavnicului, iste foc la matematic i tr nc neli, c acela care morm ia la capul podului era neam ul Carol, me terul sobar, de ast dat b ut i întins de-a curmezi ul podului. Capul i-l rezemase de margine, construit i ea tot din piatr , iar picioarele-i ajungeau pîn aproape de mijlocul drumului.

Când, dup vreo 27 de ani, m aflam în Sibiu, ajungând la podul Minciunilor, brusc mi-a atras aten ia izbitoarea i nici pîn azi explicabila asem nare cu podul din satul meu. (Ca un f cut, ast zi s-au adevărit spusele me terului Carol: într-adev r au revenit nem ii, dar nu singuri, ci împreun cu americanii, de i s-au b tut...)

Neam ul Carol avea mai tot timpul asupra lui un fel de geant mare cât un fund de sac, în care î i inea sculele de sobar. O sob f cut de el aducea în via a omului, la vreme de iarn geroas i lung , o a teptat i primitoare c ldur , bun dispozi ie i chiar vindecare.

i ast zi, în valea Stavnicului - în satele Poiana cheii, Cioca-Boca, Satul Nou, Bîcu i Ipatele -, cine dore te se mai poate înc lzi la una din sobele f cute de neam .

Orice împ care pentru o a a lucrare însemna o prim întâlnire a doritorului cu me terul. În ziua stabilit , dup ce primelor semne i înf i ri ale dimine ii li se vedeau c lciiele, sobarul i f cea apari ia, c zînd parc din cer în ograda omului. Lucrarea inea între patru i apte zile, func ie de m rimea sobei i de num rul de fumuri ce se stabileau la cinstirea ad lma ului.

Odat început treaba, neam ul Carol nu se gr bea cu vorba deloc, parc -i înghe a limba-n gur . Dac era omenit cu rachiul sau vin, dup primele dou , trei pahare, îndat i se descele ta limba, dep nînd cuvinte ce aveau o semnifica ie aparte. Înainte de a începe de-adev rateala ridicarea sobei de teracot sau de c r mizi din lut galben i uleios, me terul uda locul, apoi îl m tura, cu geamurile camerei larg deschise, vreme de o jum tate de or , indiferent dac era var sau iarn . Dup ce închidea ferestrele toate i u ile, trebuia s fie l sat singur 10-15 minute, pentru a b t tori în acest timp, cu toat talpa picioarelor, locul în care trebuia ridicat soba. A a continua pîn când auzea un fel de oapte ce veneau din p mînt, oapte care înconjurau camera pîn l sau pe geamuri ni te semne, gr bindu-se apoi s ias prin acoperi . Dac la trecerea oaptelor prin tavan nu se auzeau trosnind grinzile casei, acest ritual se repeta în fiecare zi, pîn când avea „încuviin area locului” c lucrarea poate s înceap .

Prin '67, în perioada a z-zisului dezghe ideologic, me terul s-a împ cat cu Petru lui Doloi pentru o sob din p mînt galben i uleios, adus din groapa Mutului. O groap în care acum, vara, cresc buruienile mari cât omul. Unele din fetele i fl c ii v ii Stavnicului i-au rostogolit dogorile dragostei lor în acest loc, la vreme de noapte i stingeri de l mpi. Gheorghe al lui Mitri oi arunca în groapa Mutului, în fiecare prim var , câte un pumn, doi de floarea soarelui, a a cas fie locul colindat i polenizat ide albine.

Trecuse o s pt mân de la împ carea cu Petru lui Doloi, dar zidirea sobei înc nu se putea începe: fo netul a teptat i tiut numai de neam nu atingea grinzile casei. A doua s pt mân , chiar de luni diminea a, l-a chemat pe Petru împreun cu femeia lui, spunându-le c el nu începe treaba, indiferent cât i se va oferi, dac nu-i d binecuvîntare locul. I-a mai întrebat despre via a lor de zi i de noapte, trecut i prezent . Aflase din sat c de 20 de ani de când s-au luat, nimeni nu i-a v zut mergînd, mîncînd sau muncînd în doi. A mai auzit c femeia lui Petru lui Doloi f cea odat pe lun un descîntec, între ivitul zorilor i c dera de rouri. Descîntec pe la mu uraie proaspete, în care îngropa ni te ce ti umplute cu cenu i lapte nefiert.

Într-un târziu, dup ce femeia a recunoscut cele relatate de sobar, i-a mai spus b rbatului ei c are, de fat mare, fiind pe atunci r zboi i vremuri grele, un copil despre care nimeni nu tie, în afar de ea i tat l lui, un maior neam , pe care îl chema tot Carol, ca pe f uritorul de sobe. De maior, din '43, nu a mai auzit nimeni nimic. Feciorul ei ast zi este muzeograf la Dresda.

La auzirea acestora, inima frem t toare dar i sufletul frumos ale b rbatului au iertat-o, acesta îmbr i înd-o în fa a sobarului, îi ud apoi p rul lung, pîn aproape de mijloc, cu apa adus de me ter pentru a stropi locul unde urma a zidi soba. În trei zile, lucrarea a fost terminat . Me terul Carol nu a luat nici un ban pentru munca ce a f cut-o, i bine a mai f cut-o! A a a fost dorin a lui.

De a doua zi, nimeni nu l-a mai v zut: a plecat departe, departe de valea Stavnicului, a a ca un abur, ca o oapt ce vine din pamânt i, în drumul ei spre cer, locuie te pentru o vreme casa i inima...

Rodica L. Z. RESCU

„OPINIA” i opiniile lui I. Peltz

Cotidianul „Opinia” a apărut la Iași în mai multe ediții, în anume: 1 mai 1897-23 ianuarie 1900; 15 noiembrie 1906-iulie 1940; 1 iulie 1947-31 iulie 1951. În perioada care ne interesează (1919-1921), avea subtitlul *ziar politic cotidian* și număra doar două pagini.

Îi amintește I. Peltz în anii senectutii: „Redactor la zărele *Adevărul* și *Dimineața*, mi se propune colaborarea, cu câte un articol săptămânal, la *Opinia* din Iași. [...] Am acceptat, bucuros... plecăm în fiecare vineri seara la Iași, unde rămâneam până duminică seara; luni mă întorceam acasă” (I. Peltz, *Amintiri din viața literară*, Cartea Românească, București, 1974, p. 171).

Bucuros, desigur, căci dacă în prima parte a anului XV de existență a publicației (1919) articolele sunt semnate cu pseudonime (Renovatus, Criticus, OP, Blanzu), mai apoi aici apar numele lui M. Sadoveanu, M. Sevastos, G. Topîrcăanu, Alexis Nour, Demostene Botez, cei care susineau, pe rând, *croniclele* ziarului, de fapt editorialul fiecărui număr. Debutul tânărului Peltz (avea doar 20 de ani) se petrece în nr. 3812 din 28 decembrie 1919 (grețit imprimat pe frontispiciu anul 1911). Entuziastul ziarist abordează, într-o tonalitate acidă, sub genericul *Scrisori din București*, tematici variate, de la mișcarea culturală bucureșteană, trecând prin problemele de politică internă, până la ultimele replici de la „Cap a”:

La „Cap a”, un domn cu chelie vâduv de monoclu și de gramatică, întrebă, naiv: „Mă rog, e adevărat că a abdicat Kaizerul?” Omul, drag doamnă, era d. Emil Porumbaru, fost ministru de externe. Un gazetar, capabil și galant, îl informează:
- Da! A abdicat de mult! Acum e vorba să vie iar pe tron!
Ex-excelența ascultă, clatin din cap și foarte satisfăcut, cugetă:
- A adevărat? Cum a spus filosoful Ranetti!
- Pardon! - intervine cineva - asta a spus-o un bulgar!
- De ce un bulgar?
- Ei, asta e! Bulgarii sunt un popor foarte cumpănit și sobri!
- Vezi bine! - intervine unul - bulgarii sunt foarte sobri. D-ai aia și Sobranii!

A a s-a încheiat criza și tot astfel, un alt general a deschis una nouă.

Colaborarea la gazeta începe continuu pe parcursul anului următor, cea mai prolifică lună fiind aprilie, când îi apare câte un calup de *scrisori* în zilele de 1, 3, 12, 18, 25, 29. Spre toamnă, colaborarea lui I. Peltz se diluează substanțial - doar trei *scrisori* în septembrie (11, 17 și 25 ale lunii), niciuna în octombrie. Ultima menționare a numelui său în coloanele „Opinie” datează din 25 noiembrie, când se anunță moartea poetului Macedonski, precizându-se că în înmormântare vor vorbi Galaction și Minulescu, din partea Societății Scriitorilor Români, Goga din partea guvernului, iar Pillat și Peltz în numele *junimeii literare*.

Pară-se că în aceste *scrisori* autorul și-a pus toată verva lui

gazetărească. Faptul se poate datora impresiei pe care și-o face Iașul (*peisajul natural, ca și cel uman, al orașului m-a cucerit din prima zi* - va declara el peste ani), la care cu siguranță se adaugă savoarea unui *pahar de Cotnari în bătrânele cârciumi cu lume de tot felul* (*Evocarea Elias Araga*, în „*Revista culturii mozaice*”, nr. 219, 1 decembrie 1969, p. 2). Dar cel mai sigur, dorința ei să se afirmare, căci pentru Peltz începuturile carierei gazetărești stău sub semnul nevoii disperate de a-și croi un drum în viața într-un mediu în care nu te împerechezi cu ostile: orfan de mamă, cu câteva clase primare terminate, plecat din casa tatălui recștorit, ducându-și traiul de azi pe mâine prin ceașnișurile din Dudeștii Vechi, mic vânzător ambulant cum erau cu zecile în cartierul *mâncat de molii*. În aceste condiții, Peltz vede în zărie singura soluție de *evadare din ghetou* (cum avea să-i intituleze mai târziu una dintre prozele memorialistice). „*Pentru literatură scria el într-o tabletă din același an 1920 - zărie este o amantă perfidă care îl întreține cotidian în schimbul energiei cheltuite, trepat-trepat, până la deplină istovire*” (I. Peltz, *Memorii*, în „*Revista presei*”, anul I, nr. 2, dec. 1920, p. 5).

Nimic nu scapă tirului nimicitor al gazetarului care, probabil, vrea să intre pe sub pielea ieșnilor, dar, mai ales, să atragă atenția asupra-i atacând, în primul rând, Capitala („*ora și contrastelor*”, cum îl va numi): sub aspectul ei fizic („*Bucureștii n-are aspecte!*” - exclamă zărieștii) și se ceruse să prezinte ora lui în pragul sârbilor, politic („*Actuala cameră nu e, de fapt, decât o cafenea - la «casa» careia stă, însă, grav, pînă rintele Lucaci, un bas profund cu vibrări grotesce religioase în glas și mirat, mirat nevoie mare*”), cultural („*ora și care n-are nici cinci sute de cetățitori și care nu poate umple o sală de teatru cu o piesă bună*”, iar „*intelectualii [...] au morga bouului înamorat și sterilitatea scopitului tragic amoretat de o înflăcărată bacantă cu pulpe roșii*”), gazetărească chiar („*stilul asasin al gazetarilor bucureșteni - fără orizont și fără talent!*”).

Puține sunt numele de prim rang ale Capitalei care se bucur de aprecierea tânărului corespondent. În timp ce Goga, „*poetul suferințelor bine valorificate*”, prosperă, „*cel mai mare poet român în viață [...] duce povara unui trai insuportabil*”, căci „*în ara în care porcii își văd rățușii în treburile publice, poezii culeg rozele și mor în spital*” (evident, e vorba despre Macedonski, și de jurnalistul nu-i menționează numele). Din lumea politică, doar Ion Mihalache întrunește aprecierile gazetarului: „*om frumos, cultură socială și frumoză, inimă psihologică, dar cu un admirabil bun-simț și cu o artă toare iubire pentru masele rurale*”.

Citite azi, multe dintre *scrisori* îi prezintă actualitatea, ceea ce, trebuie să menționăm, nu e meritul gazetarului, ci vina societății românești care nu vrea să învețe nimic din greșelile trecutului! Iată, de pildă, nr. 3858, din 8 martie 1920 în care înmormântarea modestă a lui Xenopol îi prilejuiește o comparație cu o alta, recentă, a unei vedete de operă, în urma căreia se adunase un impresionant

Desene de Tia PELTZ

convoy. Ocazie pentru Peltz de a sublinia din nou lipsa de cultură a bucură tenilor. De asemenea, este criticat Academia, care „*nu arborase niciun steag*”. În același număr, buzunarul peticit al lui Iorga îi stârnete indignarea față de situația unui mare învățat al neamului (chiar dacă acesta „*nu cunoaște socialismul și înțelegerea*”), în comparație cu îmbușcașii zilei (*Două înmormântări și Buzunarul dlui Iorga*).

Ori *scrisorile* din nr. 3861, 12 martie, când, după ce semnalează trei apariții editoriale (dintre care una a lui Pillat și una a lui E. Lovinescu), Peltz scrie: „*Într-o Românie adevărată nouă nu se mai poate tolera nevolnicia intelectuală mascată de volumul abdomenului și incompetența justificată de suprafața numelui și a banului*”.

Sau nr. 3833, din 6 februarie, în care gazetarul semnalează „*catastrofa culturală*” în care se găsește Capitala: singurul său pt. mână culturală, „*Sburătorul*” condus de Lovinescu, nu are în București decât patru sute de cititori. „*România mare n-are cetățitori!*” - conchide cu năduf I. Peltz.

În editorialul din 18 martie acuză plin de indignare: „*Se furcă codrul Vlăsciei. Nu trebuie o nouă îndrumare socială*” - ireia atacurile la adresa inculturii manifestate la nivelul Capitalei: „*Viața intelectuală bucureșteană se manifestă prin abundența ofensatoare a balurilor, seratelor și ceaiurilor... dansante*”.

În 24 martie, lansează o întrebare („*să profesăm mura de ras?*”) prilejuit de propunerea de scoatere a limbii germane din colici. Odată cu ea vor fi excluși și marii gânditori germani, trage concluzia logică Peltz. Iată, sarcastic: „*Cugetarea română mulțumită fie cu A.C. Cuza!*”.

În 18 aprilie, ridică o altă întrebare - „*Quo vadis?*” și face un apel: „*Întrebați-vă toți, funcționari, potenți, industriași, exploatați, negustori, hoști, de oraș, muncitori, țărani, politicieni - întrebați-vă - pentru Dumnezeu! - între o plimbare cu automobilul și o gustare, între munca în fabrică și chinurile boalelor - întrebați-vă: ÎNCOTRO?*”.

O altă problemă actuală și-n zilele noastre e abordată în nr. 3994, din 21 august: „*Un înut care jenează*”. În *inutul „care jenează”* este Basarabia ce „*suferă tirania uragunilor ieșiți din caverne, cu teacă între dinți și cu ochii setoși de sânge*”.

Meschinele preocupate de gazetar (cum le numea în tableta amintită din „*Revista presei*”) îi vor asigura, la pragul de jos, traiul zilnic și - ceea ce interesează, de fapt, istoria literară - vor marca, indiscutabil, *scrișul* viitorului romancier. În primul rând, în romanele sale se simte ochiul format și sesizează amănunțit semnificativ, și scormonească în mizeria umană, și se gândește la aspectul definitiv pentru un om ori pentru o situație. Este drept că bombasticele metafore, excesul verbal și atitudinea de *pamfletar facil*, care caracterizează primele încercări literare, tot în jurnalistică îndelung practică și în originea, dar scriitorul a reușit în cele din urmă să-și limpezească stilul și să-și găsească drumul propriu în literatura română.

Vasile MOGA

Vânătorii de zmeie

Volumul intitulat astfel este o traducere din limba engleză de Mihaela S. Oprea-Aron, publicată la editura Niculescu în 2014, format 11x19 cm, 404 pagini. Cartea poate fi achiziționată și citită de asemenea în format electronic. Este primul roman publicat în 2006 de medicul american de etnie afgan Khaled Hosseini, de fapt o dezvoltare a nuvelei omonime care a fost scrisă câțiva ani mai înainte și uitată printre alte hârtii. Tatăl lui era diplomat, iar mama profesoară. În 1976, încă înainte de intervenția sovietică, familia părăsește Afganistanul și după patru ani petrecuți în Franța se stabilește în Statele Unite, pe coasta de vest. Acolo își face Khaled liceul (*Independence* din San Jose) și Facultatea de Medicină (la Universitatea California din San Diego). Practic meseria de medic timp de zece ani, dar după succesul romanului primului său roman, *Vânătorii de zmeie*, renunță la această profesie pentru a se dedica scrisului. A apărut încă două romane cu mare succes la public: *Splendida cetate a celor o mie de sori* (2007), respectiv *În muni au ecou* (2013). Ambele au fost traduse în limba română și publicate la aceeași editură Niculescu, atât pe hârtie, cât și în format electronic.

Am citit *Vânătorii de zmeie* pe nerăsuflăte. Din momentul în care începi să citeți, pur și simplu nu te mai poți desprinde. Povestea este antrenantă, în ciuda peisajului geografic și cultural absolut diferit. Începe de la prima pagină într-un universul unui islam ce pendulează între doctrina oficială și învătășirea în coală și atitudinile individuale care fie surprind esența, chiar dacă ignoră detaliul. Tatăl lui Amir - un fel de liber cugetător care consumă în mod sistematic băuturi alcoolice, interzise de textele sacre, dar construiește din propriile sale resurse un

orfelinat - se exprimă frumos și înere disprețuitor la adresa mullahilor care predau în colici, dar îi expune propria viață pentru a apăra o femeie de un militar sovietic drogat; cu alte cuvinte: fuge zice popa, nu ce face popa. Pe de altă parte, se exacerbează latura formală a doctrinei, ca paravan al cruzimii, al violenței și anarhiei care culminează cu regimul taliban. Autorul întinde și reușește să exprime frumos și în mod clar problema tuturor sistemelor de gândire, fie că e vorba de filosofie, morală, politică sau religie: de îndată ce ele se îmbracă într-o structură instituțională, devin rigide și încetușează viața, incomensurabilul existenței umane concrete.

Asistăm în fond sau participăm împreună cu personajele romanului la formarea caracterului și la încheierea destinului unui personaj (măsurăm și utilizăm terminologia consacrată din literatura europeană în acest univers atât de exotic pentru noi). Un personaj care, în total opoziție cu realitatea spațiului geografic în care s-a născut și în care trăiește, nu se definește decât ca individ, ca eu, dincolo de familia sau etnia careia îi aparține. Încă de mic, Amir observă diferențele sociale și etnice, dar acestea nu-l împiedică să vadă calitatea umană în fiecare individ, indiferent de casta în care nașterea sa l-a distribuit. Se vede pe sine și cum îl percep ceilalți, mai ales atunci când această percepție este negativă: tatăl său și-a dorit un fiu care să-și semene, dar este sistematic dezamăgit din cauza lipsei de înclinare și de interes pentru valorile sale - spre exemplu meciurile de fotbal, ca jucător sau măcar ca spectator - din cauza unei sensibilități nelalocul ei la un bărbat afgan. Fratele său de lapte, Hassan (care în final se va dovedi a-i fi de fapt frate vitreg), de etnie hazar (inferioară), deși analfabet, îl depășește de multe ori prin înțelegerea și însușirea practică; dușmanul său, Assef, de aceeași etnie paștun, de aceeași categorie socială, dar mult mai prezent în realitatea vieții concrete, îl domină și îl inspiră teamă, îl obligă în fond să-și conștientizeze laitatea și doar târziu, la vârsta adultă, Amir își va putea învinge frica paralizantă, expunându-și propria viață într-o confruntare fizică inegală pentru a-l salva pe copilul prietenului.

Faptul că și cunoașterea defectelor și limitele, accesul de

cruzime și minciunile, înscenarea rușinoasă pentru a-l îndepărta pe Hassan de tatăl său, nu-l fac însă pe eroul cad în depresie. El rămâne o ființă echilibrată, care se străduiește să reușească în cele din urmă să împacă pe cât posibil așteptările celorlalți, exigențele cutimei cu propriile valori, interese și aptitudini. Va scrie povestiri și chiar va reuși să publice un prim roman; se va însura cu Suraya, în ciuda faptului că aceasta avusese o aventură amoroasă de adolescență cu un alt bărbat și era ocolită de eventuale pretenții. Amir își depășește și propriile defecte și poate astfel să se depășească și pe ale celorlalți. Îl va iubi pe tatăl său (mama și-a lipsit în totdeauna, fiindcă murise la nașterea lui), chiar dacă îi dădea seama că acesta înfățișă de mult, poate chiar prea mult la Hassan, fiul servitorului Ali. În fond Amir este coerent și consecvent până în ultimul moment: este atras de literatură și acesteia îi se dedică în forme specifice vârstei. În copilărie citește povești și poezii, basme, mituri, este impresionat de sonoritatea limbii, iar la vârsta adultă reușește să se impună ca romancier.

Un alt aspect atrage de asemenea atenția. Revenit în Afganistan în anul 2000, la chemarea lui Rahim Khan, asociatul și prietenul tatălui său, cel care îi lua sistematic răstăpărit și-l reconforta în momentele de zbucium sufletească, Amir va fi obligat să se confrunte cu situația dezastruoasă a riilor, profund afectată de teroarea talibană. Este privit cu suspiciune, care nu e decât o dușmanie reînnoită de codul nescris al ospitalității, pentru faptul de a fi dat bir cu fugiții, de a locui în Statele Unite, de a o duce bine, de a se bucura de toate comoditățile civilizației și de toate libertățile democratice. Pe când cei care n-au avut norocul să poată emigra timp sunt obligați să trăiască toate ororile unui regim scârbit de sub orice control. I-mi aduc foarte bine aminte cum, în 1990, și noi îi judecăm la fel pe cei care se decisese să treacă dincolo de cortina de fier în cutărea unei vieți mai demne: „da, dar ei au fugit, n-au stat ca noi la cozi pentru un salam cu soia...” Frustrarea nu cunoaște frontiere, ea se exprimă la fel în toate limbile pământului.

Mircea Radu IACOBAN

MÂNE TERGUR

cronica limbii

Am primit, de la Chi in u, o carte de-a dreptul incredibil, semnat de Vasile Bahnaru, doctor în filologie romană, directorul Institutului de filologie al Academiei Republicii Moldova, și intitulat „Calvarul limbii române în timpul dominației sovietice”. Este, de fapt, o culegere de documente pentru întâia oară publicate, însoțite de un solid studiu introductiv. Greu să afli răbdarea și puterea s-o citeți până la capăt, într-atât irit absurdul situațiilor, derivat din reaua credință a majorității personajelor critice: de la primele pagini ale stenogramelor și în demnitatea s-o închizi și s-o dai uitării - prea mult și prea greu de suportat imbecilitatea agresiv pusă să defileze sub steagul dialogului academic! Sigur că-i simplu să afuriseți acum, la adăpostul prefacerilor petrecute în destinul Basarabiei și al celor aproape apte decenii scurse, neuitată Sesiunea comună a Academiei de la Moscova și Chi in u menită să legitimizeze și să legitimizeze definitiv statutul „limbii moldovenești”, dar dacă te poți în situația celor care, în plin stalinism, ar fi îndrăznit să calce alături de „linia partidului”, în elegică a fost vorba de o inegală luptă crâncenă, care i-a avut eroii în trandafirul ei. Riscurile erau enorme: vorbind „cum nu se cuvine” într-o împrejurare similară, scriitorul Nicolae Costenco a ajuns în Siberia și s-a întors din deportare după 14 ani! Pe de altă parte, istoria este istorie și nu vîd cum și de ce s-ar trece pudic sub tăcere astfel de momente, pe cât de primejdive tensionate, pe atât de revelatoare pentru curajul civic obligat și însoțite și susținute, cât se poate de riscant, elocvența argumentului tăinific. Cum bine se știe, existența unei „limbii moldovenești” de sine stătătoare este și acum promovată de anumite cercuri pro-moscovite, foarte vocale în ultima vreme, ca argument hotărât pentru susținerea aberației „popor moldovenesc apărut în urma simbiozei între dacii estici și populația est-slavă”. Revelator și de tristă haz este faptul că Sesiunea din 1951 dedicată „limbii moldovenești” s-a desfășurat... în limba rusă (!), iar printre oaspeții susținători ai tezelor moscovite se aflau „savanii” care habar n-aveau de limba vorbită în Basarabia și nu posedau elementarele noțiuni de lingvistică generală necesare într-o astfel de dezbateri! Sintetizând și enumerând „credințele” moldovenismului primitiv, autorul menționează câteva: „există o limbă moldovenească; există un popor moldovenesc diferit de cel român; rușii nu sunt amici, românii, inamici; fericirea basarabenilor vine de la ruși, iar toate nevoile de la români; românii sunt fasciști, rușii, aliații...” etc. etc. și, desigur, tefan cel Mare, Mihai Eminescu, Ion Creangă sunt moldoveni și apar în exclusiv istoriei și culturii Republicii Moldova. Întâmplător sau nu, Sesiunea din 1951 s-a desfășurat la puține vreme după ce Stalin „demascase genial” teoria lui Marr, susținătorul caracterului de clasă al limbii și condiției ei de element al suprastructurii. Drept pentru care, cum atestă stenogramele, toate lucrurile de cuvânt începeau stereotip cu „geniul lui Stalin”, „stea cîluzitoare”, „corifeul tăinirii”, „lumină strălucitoare”, „contribuție genială” și așa mai departe, iar la propunerea secretarului de partid al Academiei moldave, în Prezidiul de onoare al Sesiunii a fost ales... Stalin și tot Biroul politic al PC(b)URSS (în primii ani de după 1944, și la edinele de partid din România se pstra un scaun gol destinat „membrei de onoare” al prezidiului, Iosif Vissarionovici Stalin...) Academia sovietică i-a trimis la Chi in u, cu sarcini precise, „artileria grea” în frunte cu acad. V.V. Vinogradov. De cealaltă parte, gazdele au invitat la discuții, alături de lingviști cu experiență, tineri studenți și cercetători din alte domenii, din dorința de a lăsa impresia unei largi dezbateri libere. „Greul” trimis la înaintare era Ivan Dimitrovici Ceban, pe atunci Directorul Institutului de istorie, limbă și literatură, un anti-român mîrginit și feroce. Într-o discuție particulară, autorul critică și utat într-un fel s-l scuze, spunându-mi că „poate, nefericitul chiar credea în aberațiile sale”. A! Credea ceea ce trebuia să creadă! Ivan Ceban - uitase de mult că, de fapt, îl cheamă Ion Ciobanu! - era convins că-i deplin îndreptățit să lupte împotriva „închinării în fața Asfințului”, deoarece „burghezia reacționară moldo-română a stopat dezvoltarea limbii moldovenești”, și s-a propus „limbo-tiinirii” (cum denumea el lingvistica) excluderea „elementelor parazite românești” din lexic, chiar dacă ele figurau în limba vorbită, și-n operele clasicilor literaturii moldave. Marele interes al acestei Sesiuni rezidă din finalitatea ei... deturnată: până la urmă, în ciuda presiunilor, a riscurilor și a desfășurării de forță, n-a fost să fie chiar cum voia Moscova. Iată „unde dai și unde crap”: încercările ridicole de a impune limbii cuvinte neșocite, de regulă silnic compuse, nimeresc alături de elul propus. Dacă latiniștii lui Treboniu Laurian inventau substantivul „nas-sufflău” spre a evita un împrumut (de fapt, și el latin la origine), filoslavii lui Ceban propuneau imperativ „mâne tergur” în loc de „prosop”, mizând pe îndepărtarea de etimon și pe evitarea oricărei adieri de

latinătate. A! De fapt, construcția bizară „mâne tergur” vine de la „manus” și „extergere”, ambele latine, în vreme ce „prosop” provine din greacă („prosopis”)... „Naționalii burghezi români” - scrie Ceban - au „inundat limba moldovenească cu cuvinte inutile și inventate în Europa Occidentală, ba au înlocuit și alfabetul” (...). „Este de la sine înțeleș că după zdrobirea naționalilor burghezi moldo-români și restabilirea în drepturile sale istorice a alfabetului rusesc, care corespunde în modul cel mai plin și specific sistemului fonetic al limbii moldovenești...” m.a. Ridicolul „filolog” cerea „să ne ocupăm cu mai mult îndrăzneală de formarea noilor cuvinte” create după tipic rusesc. Cum ar fi „cărnozavodnic”, „pământolucrare”, „adădori” (pentru „a repeta”), „limbo-tiinirii” (adică „lingvistica”), „rezențălor” (pentru „recenzent”) etc. În loc de „riveran” se va spune de acum încolo „dreptumaluri iinice”. Urmând a fi scoase din pagina Dicționarului „muntenească” precum „sear”, „a intra”, „z pad”, „c ciul”, „porumb”, „or”, „secol”... Normele în domeniul limbii par a fi inutile și p guboase, cât vreme „trebuie să ne întoarcem la popor” și dacă la Pererăta se pronunță „chi or” pentru „picior”, a va trebui să recomande și Dicționarul! „S-o ridicăm („limba moldovenească”, n.n.) până la nivelul a-numitei limbi culturale ar însemna să o apropiem de limba română”. Adică telea, oroare și grav greșal politic! Culmea, însuși „geniul Stalin” avertizează limpede: „a considera că dialectele și jargoanele ar putea să se dezvolte în limbi de sine stătătoare” înseamnă „să pierzi perspectiva istoriei și să părăsești pozițiile marxismului.” Vrând să fie mai catolic decât Papa, după ce îl citează cu adânc respect pe Stalin, Ceban pledează (din „slabominte”) - ca să construim și noi cuvinte exact pentru naționa unei limbi noi dintr-un grai regional! Greu cu limbo-tiinirii! Mulți dintre vorbitorii la Sesiunea comună a Academiei de la Moscova și de la Chi in u, precum și dintre participanții la discuțiile similare de după aceea, i-au înțeles isonul lui Ceban, furnizând „argumente” de evidentă recredință. Cum ar fi Nikolaev, cel ce condamnă „substituirea elementelor lexicale rusești care au intrat de mult în limba moldovenească, cu altele străine”: creion pentru „karanda”, tren pentru „poezd”. Cât de străin o fi substantivul „tren” în limba celor de peste Prut și când l-or fi uitat de tot? Dar „creion”? Cei care au intenționat să susțină în ideea identității limbilor române și „moldovenească” în evidentă minoritate, au trebuit să o facă aluziv, mimând acceptarea tezei și încercând să o combată, cum ar veni, „din interior”. Era imposibil, în 1951, să susții o idee flagrantă... antipartinică, ceea ce nu înseamnă că nu s-au adus și argumente întru sugerarea (dacă nu era posibil impunerea) adevărului tăinific. Rezoluția Sesiunii, după ce consemnează „adevărul indiscutabil al determinării staliniste a limbii moldovenești ca limbă de sine stătătoare”, menționează că noua „limbă”, înțeles, conform fondului și lexical de bază și structurii gramaticale de grupul limbilor romanice înrudite”, creând „inclusiv în planurile de studii a cursului de limbă latină și romanică, în special a limbii române.” Cam atât se putea pe atunci - tot era ceva! A mai fost puțin și punerea la col a nefericitului Ceban, etichetat drept „continuător și adept al teoriei anti-tăinifice a lui N. Marr”, abia afurisit de geniala lucrare a genialului! Adevărul elementar potrivit cu ruia identitatea unei limbi o conferă structura gramaticală și fondu principal lexical, în cazul nostru amândouă identice, a rămas în plan secund, mai toată dezbateră, marcată de spaima represaliilor, și-a întemeiat pe citarea de termeni cu precizie din afara fondului principal, iar de structura gramaticală și-a pomenit ici-colo, în treacă. Trebuia demonstrat nu că albui alb, ci că nu-i negru! Unii i-au asumat mari riscuri, rostind fie timorat adevăruri care, iată, și în mai găsesc contestatari de talia lui Ceban și astăzi!

Necesar și bine și solid construit cartea lui Vasile Bahnaru.

Jean-Baptiste CHARDIN, „Copilul și sfârleaza”, 1738, Luvru

Horia ZILIERU

mnemosyne

EUHARISTIE

Umblă în Duh, poemelor nescrise
i colinda i-l psaltul din pustie.
Singularitatea veacului îți tie,
subtle pleoape are nori de manuscrise

plângând Icarul juri: o dinastie
a apte meteori, când înflorise
altoitul graiului. El le nescrise
mirungerea cu mâna p mântie

ca formă obsedându-l sfera-ntrăg
Între povara morții și povă
auziv zăscăripi și dezleag

de lut și vid și maluri oseminte.
Cine une te, desprind, morminte?
pedeapsa lui a fi în nu, înva!

SLOVE

(pururi tânăr, Amphion)

1. Ne apropiem de cel de-al 33-lea an de la trecerea p mântiească în memoria celestă a întemeietorilor de limbă poetică, a stelarului din avangarda generației 60, Nichita Stănescu: „Înim, tu, zeitate a magneilor.../ Au făcut un chip al tău din cuvinte, / te-au desenat / și i-au dat forma literei A”.
2. Făcând excepții, timpul-judele suveran - a decis, chiar de la debut, fără a tepti latente asemenea stratificărilor geologice, recunoașterea teoriei sale: „Ce vis ciudat m-ști b tu azi-noapte!.../ Ardea spitalul cu bolnavi cu tot / și flacăra sfârșiau în carne / Râs alb cutremurat de Savaot. / și luna... cum mai fulguia azi-noapte / Pe străzile pierdute-adânc în vis... / și cum mai fulguia pe cărni aspre / Desfrâul de flăcări și de vis ucis”. (*Ardea spitalul*, „Gazeta literară”, 12/1957).
3. Acest frumos Amphion al Cetei Literelor, iute desprins din bătăia razei zeilor tutelari, a preferat marea luptă, lep dând masca discipolului instalat în conul de umbră: „Soarele rupe orizontul în două / Tria și în ruine sfârșite carcere / Suli e-albastre, fără întoarcere / privirile mi le-asvâr, pe amândouă / și-l întâmpine fericite și grave / Ave, marea-luminilor, ave!” (*Oclărire în zori*, lui Eminescu tânăr).
4. Întăilele sale poeme au ocat. Ca într-o virginală naționale, verbul urma spiralei mișcate de geometru; era supus „dezbrăcării”, ca o eternă Iphigenie. În spațiul dintre **derut** și **fascinație**, ochiul cititorului lua act de-o apariție stranie, un virtual clasic (când și s-or fi bucurat?). Valahul (cu o lacrimă de sânge albastru în vene) venea precum o rupere tectonică suprapunând mitologiei. Inventă și îndrituia o lume aurală a candorii, populată de hymeralele lui Paciurea, asediat în durată cosmică: „E-o cunoaștere aida cunoașterii dăintăi / când lumile încep de la capăt / și-i bat în vîz și în auz, anume / și mâna-ntinsă simte o dimensiune / și fiecare minune e un nume” (*Cântec*). Incandescența prin tuburi de orgă, o fantezie în mândră splendoare descurajând disperă și ajun în tălăstăritate; capabil să renască din însuși, atunci când te sperie și în auz, epuiză secretele alchimice, lamura: „Pietrificat, auzul în romburi și ovale / ferig și stralul de grafit / Un fier strălucitor cu din de lucie roșie-coară / se-afundă în trunchiul lui neconținut. / Mi cărea rece, sacadat / și dinainte înăpoi / cu din de fier strălucitor / și-i rece, amintirile din noi. / Un arc de întuneric aplecându-se / și o durere rece m face să-l dezdoi” (**Amintindu-mi**).
5. Hiperboreanul a explorat temele fundamentale generatoare ale marelui poezii: „Spirala albastră, sfârșit / zidind aerul acestei serii / și ce dulce-amară ninsoare / stărnește prezența ta în încercări. / Sar paturile trăgându-i pe ele / un anotimp nocturn, european. / O, violent mi cărea de stele / pe bolta ce-abia o visăm... / De aer și ti, de aer sânt. / Unul prin altul ne-ndepărăm spre poli / abia ducând o frunză lipită de vânt / ca pe brațul unor înotători” (**Spiral albastră, sfârșit**).
6. A forat cuvântul până la auto-negare. Demitizându-l, nu i-a abolit impactul cu înstreinarea oraculară. Potentând, polifonic, în eșelul de care se „lovise”, întâiul, Dosoitei. Între memorie și vis, spiritul uman capătă prin combustie poetică, mântuire. Abandonat „unei geometrii euclidiene”, visul și potențialul teluric. Lumea însăși și în re-descoperirea stărea-secundă în setea de perfecțiune inițială. Între atâtea capodopere, **Elegia oului, a nouă** (comparabil cu: **Oul dogmatic, Între două nopți, Eu nu strivesc corola de minuni a lumii, Lacustr**) este, fără tăgadă, rozariul său: „Într-un ou negru m lasă încă lăz / de a teptarea zborului locuind în mine / și unul lângă altul, nedezlipit / sinele lângă sine. / Sentimentul unei aripi în curge în spinare / senzația de ochi și caut orbit / O, tu întuneric mare / tu, degustat naționale încremenit”. Realul erotic, blamând energiile obscure, se re-inventează transluând suferința în spațiul meta-galactic al tensiunii sentimentelor: „Pământul lui „a fi” / și trage aerul din pământul lui „a nu fi”. / Nu se știe cine îl respire pe cine” (**Omul - Fant**).
7. Posedat de focul unor vulcani ce nu se epuizaser până la capăt, Nichita Stănescu stă în constelația: Arghezi, Barbu, Blaga, Bacovia. Atomii de eternitate au atins, inspiră și, chipul său tânăr, strălucindu-l.
8. A fost frumos, cosmic într-o lume convulsivă și agresivă și ființei. Clasicitatea sa, în amonte ca flux moral al contemporaneității perene, îi recompune și prelungește legenda, atestându-i geniul: „Eu m-uit cu ochii goi la stele / De pe pământul mi că tor - / Când singur fi-voi printre ele / și n-oi avea mormânt și mor. / M-or plânge limba românească / în totul de cuvânt al ei / Nu voi muri de niciodată / Un frumos fără de tei...” (**Hieroglifa**).

Într-o literatură din ce în ce mai în derută, mai grabită spre
facila valorizare și recunoaștere cu orice preț, preocuparea
pentru un timp al creațiilor autentice și revalorizarea unei
tradiții rafinate, la prima vedere, din ce în ce mai îndepărtată de
actualitatea imediată, pare un demers sortit eșecului din start. Că nu
este așa, o probează cartea criticului și istoricului literar Mircea
Tomu, *Secretul Craiilor de Curtea-Veche* (Editura Limes, 2014),
venit ca o continuare firească a pasiunii pentru *dinastia Caragiale*,
concretizat anterior în volumele de referință *Opera lui I. L.
Caragiale* (1977), *Caragiale după Caragiale* (2004) și *Pentru un alt
Caragiale* (2012).

Dincolo de timp, dincolo de stufoasele și, adesea,
contradictoriile teorii asupra romanului din secolul al XX-lea, *Craii
de Curtea-Veche* își propune să streaze intacte și vii provocările până
în zilele noastre, surprinzând prin interesul pe care îl suscită astăzi,
la aproape un secol de la publicare, reconfirmând dinamizarea
reacțiilor în conștiința critică și necesitatea revizuirii acestora.

Secretul Craiilor de Curtea-Veche este structurat în două
mari părți, una consacrată analizei propriu-zise (aproximativ 80 de
pagini), iar cealaltă dezvoltând amplu (pe alte 110 pagini) nu mai
puțin de 30 de note, fiecare din ele constituind, în fapt, un eseu
cuprinzător asupra unor cuvinte-cheie, esențiale.

Autorul pornește demersul critic de la observația abordării de
câteva critici anterioare a textului lui Mateiu I. Caragiale din

CRONICA
LITERARĂ

de Mihaela GR DINARIU

perspectiva simplificatoare a individualizării narative, căile de
apropiere fiind, mai degrabă, cele care în de apartenența fiului la
resursa dinastiei Caragiale ori de relația valorică tat-fiu, fiind
luate deoparte sau soluționate facil întrebări esențiale, precum cea
dacă *Craii de Curtea-Veche* este sau nu este un roman, și, mai ales,
ce fel de roman este...

Răspunsul, care, în opinia lui Mircea Tomu, nu poate fi, pentru
prima parte a întrebării, decât afirmativ, constituie premisa de lucru a
întregului studiu, argumentat logic de autor: *ne sprijinim nu pe o
percepție globală și trecătoare, urmată de o raportare la linia pe cât
de generale pe atât de puține în precizie ale unei presupunerii de definiție
de roman, mai degrabă, decât ale unei definiții adevărate, ci pe aceea
conștientă, mai limpede și mai articulată, care ar putea fi sintetizată
astfel: romanul, ca gen narativ, se bazează pe patru dimensiuni
principale: dimensiunea demiurgică, cea problematică,
dimensiunea diegetică și, în fine, cea simfonică.* Odată fixate cele
patru puncte cardinale ale universului narativ, universitarul sibian

Pledoarie cu blazon

ofer o nouă perspectivă integrală asupra *Craiiilor de Curtea-Veche*,
reformulând întrebările și oferind răspunsuri, ample și de abordare
și reflecție despre un text ce rezistă la grila de lectură și interpretare a
cititorului actual, asaltat și bulversat de o varietate de cărți.

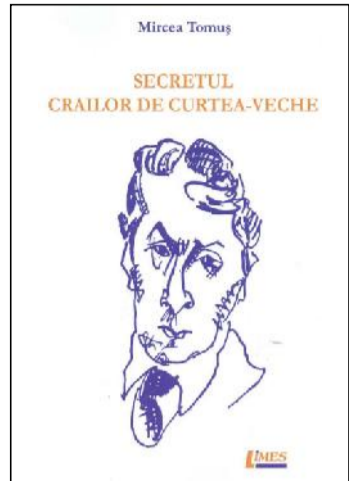
Raportul tat-fiu, de mare importanță pentru imaginea critică a
operei în discuție, este analizat inclusiv prin punerea în oglindă a două
nuvele (*Inspeccțiune* - Caragiale-tat I; și *Remember* - Caragiale-fiu)
și relevarea aspectelor esențiale: titlul, mediul, motivele, personajele,
portrete realizate prin suprapuneri și acumulări de trăsături, un
mecanism narativ culminând cu *genealogia fantezist-baroc* a lui
Aubrey de Vere. Mircea Tomu fixează coordonatele unei relații
deloc confortabile: *relația fiului, ca persoană empirică bătută de
vise de mare prin asumarea unei genealogii glorioase și încercat
de fantasmă creativității, cu imaginarul patern se consumă, deci, ca o
preluare în continuitate, dar și ca o corectare, în sensul îmbogățirii
sau precizării sugestiilor narative ca și în cel al revalorificării
sporite, fără limită aproape, a spectacularului vizionar. Preluarea
acestui filon creator, proces biologic firesc în dinamica naturală a
generațiilor, este simțită și explicitat narativ ca o ruptură majoră de
plan, o schimbare de regim existențial asimilabil cu îmbolnăvirea
gravă, cu semnele și puterile prăbușirii totale, și revenirea, ca o
resuscitare. În acest registru care atinge și este atins de fruntăriile
absolutului, nu numai că visul are toate aparențele realității și
invers, realitatea toate trăsăturile visului, dar diferența principală
dintre vis și realitate este anulată, încât există un total și arată
omogenitatea ei de substanță care legitimează ca posibil real orice
proiecție în creația imaginărilor.*

Mult mai incitant este, însă, corpul celor 30 de note, o
demonstrație de virtuozitate și meticulozitate asupra unor marcatori
conceptuali ai operei caragieliene: factorul antecedentelor ereditare
(adus în discuție pentru prima dată de Pompiliu Constantinescu),
retorica romanului, o istorie a receptivității *Craiiilor de Curtea-Veche*,
problematica *nobilei stirpe*, strategiile narative moderne (efectul
de contrast care evidențiază irealitatea personajului, tinerii a *echilibrării
artificialilor*), preocupările heraldice ale lui Matei Caragiale, *persoana
empirică a scriitorului*, măsura și modul implicării ei în construcția
și timbrul indicibil al operei, monografiile substanțiale, *lupta* dintre
povestitor și personaje.

O bibliografie impresionantă și accesibilă doar prin parcursul
frază cu frază a cărții, ne introduce într-un univers recuperatoriu, o
lectură minuțioasă încercată să pună în comunicare a unor opinii
diferite și o nezeitantă declarare a preferințelor pentru unul sau altul
dintre exegeți.

Reproblematizarea aplicată lui Mircea Tomu urmează liniile

de formă și de fine ale unei
demonstrații de descoperire a
cheilor multiple de lectură, a
construcțiilor narative, a
condițiilor rilor armonice, a
similitudinilor și tensiunilor
de consonanță dintre
personaje: *Între determinarea
muzicală a celei narative și
construcția simfonică a
ansamblului, romanul lui
Mateiu I. Caragiale pune în
funcțiune câteva din cele mai
productive norme ale
orchestrării narative: norma
contrastului, cu variantele
sale de contrast atenuat /
accentuat: Pirgu și lumea lui
fa de ceilalți „craii” ilumiile
lor (...), între principiile masculine și cele feminine ale romanului...
Norma similitudinii pure funcționează aproape la fel de abundent: în
Norma similitudinii pure funcționează aproape la fel de abundent: în
Norma expresivității reliefului narativ, romancierul se joacă
demiurgic cu asemnările și corespondențele între cei mai apropiați
până la cei mai îndepărtați termeni: povestitorul pare a fi, în această
privință, agentul cel mai prolific...*

La stabilitatea structurii narative și la arhitectura armonioasă,
puternic și elocvent, contribuie din plin efectele de frazare ale
fondului stilistic, utilizarea mai iasă din comun a *resurselor vizuale* și
incantatorii și a unei panoplii de metode și tehnici de *o anumită
precizie rece*, mixajul având ca rezultat *secretul ascuns al puterii lor
de fascinație, liantul care unește sub un singur semn, într-o singură
tonalitate misterioasă și învăluitoare, toate componentele
romanului, atât de disparate, unele, toate mijloacele și accentele
infinitzimale, atât de active, toate, din care se construiește te, pas cu
pas, celălalt cu celălalt, o figură enigmatică și totodată eternă și
asemenea unui sfînx.*

Văzut că replică și continuitate, gest omagial, *revanșa a
literaturii unui fiu la literatura tatului*, având o geneză specială,
romanul, care a suscitat numeroase și felurite reacții critice și
demersuri hermeneutice (pentru care sunt amintiți și îndelung citați
Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Alexandru George,
Vladimir Streinu, Vasile Lovinescu, Nicolae Manolescu, Ioan
Deridă, alături de volumul editat de Muzeul Literaturii Române cu
ocazia centenarului nașterii lui Mateiu I. Caragiale, sub conducerea
lui Al. Oprea), se sprijină pe o piatră unghiulară și singulară, constată
Mircea Tomu.

Scriș cu nerv critic, cu rigoarea și migala specialistului de
vocație, cu o minuțioasă atenție la detalii și cu declarată empatie,
cartea lui Mircea Tomu constituie o contribuție de substanță și o
pledoarie pentru cunoașterea și recunoașterea unui roman al
literaturii române de raftul întâi.

Cortina
ca o rană în cuvânt

Bătându-l prin colecția revistelor *Cronica Veche* și
Cronica... străvechi, într-o lună furtivă a aniversărilor
de suflet, nu se poate să nu remarci eleganțele paginii de
Arte. Te trag de mână, te absorb, te fac prizonier de bună-voie între
titluri memorabile și texte impecabile, între imagini de colecție și
semnături cu tăf. De ani buni (nici nu-i mai înnumărăm, îi dorim
doar mereu mai rodnici!), cel care adună, magnetic, în juru-i,
oameni valoroși și dăruți, poartă un nume binecunoscut, ca un
blazon voievodal: tefan Oprea.

Piesă de rezistență și echilibru a redacției, de atunci, din
îndepărtatul 1966 și până în vremile tumultuoase ale cronicarilor
actuali, adpostind pe sub binecunoscuta și lămurită un surâs discret-
melancolic și, deopotrivă, o frenezică a vîntului, cititului,
povestitului, disecatului și scrisului, activitatea lui tefan Oprea se
desfășoară pe spații vaste de creație. Critic de film și de teatru,
jurnalist cultural, dramaturg, prozator, lefuitor miglos de talente
suflete (generații de studenți ai Facultății de Teatru din cadrul
Universității de Arte „George Enescu” Iași) și mentor pentru mai
tinerii și colegii, Domnia-Salocuită și înconstruită de neobosit într-o
cetate a spiritului care a supraviețuit unor epoci adeseori vitrege
tocmai prin oamenii efervescenți și care s-au dedicat, cu eminescian
asupră de măsură, creșterii neobosite a valorii.

De o modestie rar întâlnită, cumpănită la gesturi și vorbe, nu
trebuie decât să vorbească, pentru a înflori, cu farmec de povestitor
moldav, pentru care timpul curge răsucit și molcom, mergând
de amintiri, momente preioase în care protagoniștii sunt nume
sonore ale culturii române: actori, regizori, scriitori, jurnaliști.

Că tefan Oprea este un profund cunoscător al fenomenului
teatral și cinematografic românesc, o dovede și panoplia volumelor
de critică și istorie a celor două domenii: *Din fotoliul 13* (1986),
Martor al Thaliei (1979), *Chipuri și mîini* (1996), *Crua lui
Thespis* (2005), *Eminescu, omul de teatru* (2000), *Măria Sa Teofil
Vălcu* (2008), *Pas la pas prin festivaluri* (2011), *Statui de celuloid*
(1972), *Filmul vocăie și rutină* (1974), *Diorame cinematografice*
(1983), *Stelele Oscarului* (în colaborare cu Anca-Maria Rusu, trei
volume, 1996, 2002, 2004), *Scriitorii și filmul o perspectivă
cinematografică asupra literaturii române* (2004). La aceasta se
adaugă calitatea de membru în juriul marilor festivaluri de teatru din
România și Republica Moldova, piesele de teatru jucate pe
importante scene ale țării, precum și multitudinea de premii care
încunună o viață dedicată acestei lumi afumate și iluzii.

Nu întâmplător am enumerat câteva dintre aparițiile editoriale
reprezentative. Anul 2016 ne aduce ediția revizuită și adăugită a

cărții *Măria Sa Teofil Vălcu*, o monografie-portret, care a avut parte
de o emoționantă lansare pe 23 februarie la sala Studio a Teatrului
Național, în suita manifestărilor care marchează împlinirea a 200 de
ani de la prima prezentare a unei piese în limba română, „Iași”.

Apărută în condiții grafice excepționale, în seria „Galeria teatrului
românesc” (serie coordonată de Florica Ichim), sub egida Editurii
Cheiron, a Fundației Culturale „Camil Petrescu” și a revistei „Teatrul
azi”, volumul se deschide cu un *Cuvânt înainte*, o emoționantă
introducere despre imperatiile neuitatei istorii culturale și ale
cunoașterii figurilor emblematice ale acesteia, ca o condiție „sine qua
non” a cunoașterii de sine: *Generațiile mai vârstnice au încă în
memoria afectivă figura de voievod al teatrului și aud încă, venind
undeva, dintr-un trecut nu prea îndepărtat, vocea puternică,
melodiosă și caldă; ele propun să streaze încă imagini din irul
impresionant de spectacole, cu personaje de mare forță dramatică
ale literaturii universale și naționale. Cei tineri însă nu-l știu. Dintr-
un grup de jurnaliști tineri cu care am stat de vorbă despre această
carte, niciunul nu auzise de Teofil Vălcu. Nu e vina lor, ci a noastră,
a celor care ar fi trebuit să-i cultivăm memoria, să-l apărăm de
nedreptățiri.*

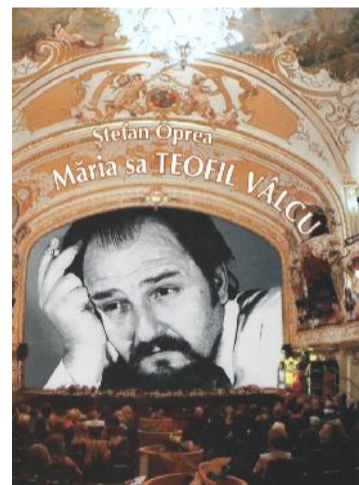
ase capitole care ase pietre de hotar (*I. Profilul din profiluri, II.
Jocul vieții, III. Directoratul, IV. Nobila povară a personajelor, V.
Jocul morții, VI. Teatrografie Filmografie*), întregite cu o bogăție de
Anexe și complete cu *Opinii critice referitoare la ediția I*
(aparținând iscusiiilor croniciari Grigore Iliesi, Olti a Cîntec, Nicolae
Turtureanu, Lucian Vasiliu, Elvira Sorohan și Mircea Morariu)
zgrăvesc parcursul fabulos al unei vieți exemplare, adesea în fragil
echilibru pe *muchia sensibilă dintre speranță și teamă*.

Figura lui Teofil Vălcu se conturează pornind de la nostalgia
luminoasă a locului natal, trecând prin anii de rodnică studenție,
puternic imprimată de profesorii de la Cluj, rolurile pe scena
Naționalului din Cluj, timp de cinci ani, și fericita venire la Iași.
Fericit atât pentru actorul care a găsit un spațiu fertil pentru
împlinirea chemării sale (simindu-se *ca pasărea în cuibul ei*), cât și
pentru teatrul care a căutat nu doar un interpret dăruit, ci și, pentru
doar apte ani însă, un director care a știut să recunoască și sprijine
talentul colegilor de breaslă.

Parcurgând paginile cărții, nu poți să nu remarci densitatea
informațiilor, multitudinea și varietatea surselor de documentare,
alături de darul evocării prin apelare la scrisori, măști, extrase din
presă, cronici teatrale, însemnări personale ale autorului, interviuri,
amintiri sosești, Ana Vălcu, și o bogăție de fotografii-document,
toate întregind tu ele distinctive ale portretului unui perfecționist
despre care regizorul Ovidiu Lazăr mrturisează cu firească și declarat
prețios: *Lucrând împreună de-a lungul câtorva ani, am ajuns să
cred că centrul ființei sale este sinceritatea. O sinceritate crâncenă,
virilă, aspră și incomodă, o sinceritate care creează tensiuni care
dizolvă falsul și impostura, lăsând loc aerului tare, himalayan, al
Teatrului în eles ca o punte vitală definitivă.*

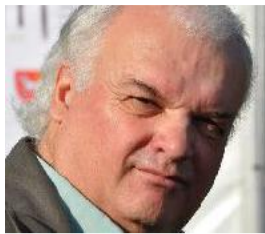
Emoționante sunt și peregrinările printre rolurile (risipă de
perfecționism și energie creatoare) care au rămas ca jaloane de

vocație și har autentic, nu
doar enumerate de tefan
Oprea, ci și inventariate în
zece categorii reprezentative:
personaje din dramaturgia
antică și din istoria
universală, voievozi și
domnitori români, oameni de
tinerii, personaje
shakespeareiene,
camilpetresciene, din
dramaturgia americană sau
din dramaturgia
contemporană românească,
toate, povară de experiență
pentru actorul mereu aflat în
nobilă confruntare cu
personajele cărora le-a dat
strălucitoare viață.

Viața avea să fie
puternic răscolită de accidentul vascular cerebral din 1989, semn
coborât chiar pe scenă, în timpul spectacolului, cotitură existențială
care a scos la iveală rezerve nebnuite ale unei nesecate forțe vitale:
*... și, pentru că am ajuns să vorbim despre soartă și destin, ... și
mrturisează că eu sunt pregătit să lupt cu ele; experiența de viață
de teatru m-au înarmat cu o forță teribilă ca să pot duce această
luptă (...). Dar omul care este lovit de destin trebuie să se arate
puternic. Eu sunt foarte puternic și fac tot ce-mi stă în putință să
înlocuiesc ceea ce mi s-a luat, prin fantezie, prin imaginație; îmi
construiesc propriul rol... Îmi pun propria realitate în scenă, ca să
pot traversa cât mai bine perioada asta de a teptare. Pentru că eu
mai am speranță că voi vedea într-o zi, în cum speranța e un drept al
sclavilor, nimeni nu mi-o poate lua...*

Volumul acesta, gest rar de recuperare a unei figuri emblematice
pentru istoria Teatrului Național Iași, e o preioasă scriitură -pledoarie
împlinită de tefan Oprea cu migală și responsabilitate, cu empatie și
cu scrupuloasă privire înspre un viitor încă tulburat, o cronică de
samă despre puterea sacrificială și re-creatoare a artei. Din toate
paginile cărții iese în relief spiritul Măriei-Sale, întruchipat în iustru
de Vasile Voiculescu, text găsit, alături de numeroase altele, între
însemnările de lucru (o posibilă „carte de învățtură” pentru actori)
ale lui Teofil Vălcu: *Îi leapădă coroana cu purpur regal / i toată
măsluială de slavă și lumină / Cu care îmbătase fremtă toarea
sal... / i vlăguț se-ntoarce la mucedă cabină // În orice miez de
noapte, cu it de ghilotină, / Cortina grea-i retează viața triumfală; /
Trunchiatu-i geniu moare în ulia haină / i Cezarul i-o umbră în
lumea zilei goală. // Chemări prelungi din palme îi mai trimit ecoul. /
Mulțumim grăbite se-ngheșuie la scară / i somnorosul teatru st
pleoapele și-nchide. // El, despuiat de aripi, biet fluture de seară, /
Cu svârcoliri ascunse îmbracă-n cetă sacou / i, iar și vierme, într-
în vechea-i crisalidă. („Actorul”)*

Radu P. RPU

listă(ri) de figuri veștene

M micu

Î se spunea M micu, fiindcă ea folosea des vorba asta, spunea la oricine: M micule, aia, m micule, cealalt. A c toat lumea îi spunea M micu. Pe fa îns îi spuneau m tu a Tinca. Auzind mereu pe femei vorbind între ele despre M micu (era la un praznic sau la hram), var -mea Maricica n-a în eles i i-a spus Bunicu. Au pufnit în răs femeile, c Maricica o cam nimerise. M tu a Tinca avea ceva de bunic - câteva fire de p r cenu iu i sârmos îi crescuser în barb. Nu era ceea ce se cheam „o frumuse e”, cred c nici în tinere e nu fusese; era genul pe care italienii îl numesc „brutta ma simpatica”. Avea o fa mare, mai mereu ro ie i doar vreo câ iva din i în gur .

in minte gura ei tîrb („f r opritori”, zicea mama), fiindcă râdea mereu, la orice glum , cât de mic , a tatei. A a era ea, doritoare tot timpul s se distreze. Gura asta ne-a r mas în minte, mie i sor -mii, i din alt pricin. Într-o sear tata ne-a adus ni te smochine, cred c a fost prima dat când vedeam a ceva. Dar de mâncat, dac am apucat s ne înfrupt m din una-dou. Mama a pus smochinele într-o farfurie pe mas , M micu i-a tras farfuria mai aproape, sub nas, i a început s le c r b neasc în mestec toare de zicea c se bat turcii la gura ei: întindea, frate, smochinele în col ii din gur , de parc erau ni te marinari naufragia i printre stâncile involburate de saliv. Cum spuneam, noi n-am apucat s lu m mai nimic, de-abia am smuls câne-câne te câteva din mâinile pofcioasei babe. O in minte pe sor -

mea Doina, cum se uita cu ochi mari la M micu i înghi ea în sec. Mul i ani dup aceea râdeam în cas , când mama o imita pe M micu cum întindea smochinele în din ii rari.

M micu venea destul de des pe la noi în serile de iarn i „st tea clo c”, zicea mama, fiindcă era „t fâlc ” de felul ei. Alteori, tot iarna, venea ziua cu lucrul de mân , rucodelie, cum se zicea odat. Înainte vreme femeile lucrau de acestea numai iarna. Vara nu aveau timp. Când se ducea la o vecin cu treab sau p tea vaca pe marginea drumului înainte de apusul soarelui, doar atunci, femeia î i lua furca-n brâu i torcea de zor. Asta era un fel de odihn , o distrac ie, în rest femeia nu st tea defel, fiindcă „treaba nu st ”, a a se spunea. Imaginea femeilor care torc din tablourile lui Grigorescu sau din cunoscuta poezie a lui t.O. Iosif („cu furca-n brâu, cu gândul dus”) era una curent , cât se poate de obi nuit. Cealalt imagine, cea cu rani stând pe b ncu la poart i sp rgând semin e, este, ca s spunem a a, de dat mai recent .

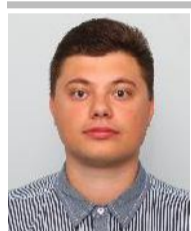
M micu era priceput la tot felul de broderii, mai ales la „broderie spart”, o sintagm care pe mine, copil fiind, m înveselea, dar am aflat mai târziu c exist a a ceva. Broda cu talent, dep ind simpla imitare a unui model g sit în c r ile sau revistele de brodat. Avea o mul ime de jurubi e, de toate nuan ele, i potrivea culorile cu gust artistic. Când mama admira ni te c p uni brodate pe un col de batist sau ni te cire e

boambe alb-g lbii cu ro u sângieru, atârname pe o crengu , zicea: „M tu Tinc , e p cat de Dumnezeu s -i suflă nasul în a a batiste!” Iar M micu, bucuroas , se înro ea i mai tare.

M micu se pare c a avut o via tumultuoas în tinere e, cu iubiri i desp r iri zbuciumate. Nu prea am am nunte. Dar mi-l amintesc pe bunicu-meu, când o întâlnea: „Ce mai faci, Tinc , fa?” „Ei, cu b trâne ile”, ofta zâmbind cu gura tîrb M micu. „Tot singur i nes rutat ?” se interesa pi icher bunicul, f când probabil aluzie la cine tie ce istorii amoroase din tinere e. Dup moartea so ului, M micu s-a mutat la b trâne e la fiic -sa. „Acu i o s -i fac loc în cas ”, spunea glumind m tu a Tinca lui nea F nic , ginerele, adic „o s mor”. Dar n-a l sat loc în cas prea curând, a tr it mult. Se tot preg tea de moarte i nu mai murea. Se spovedea, se împ rt ea -zicea c de moarte. A fost o problem cu mormântul, deoarece nu mai era loc lâng Toader, b rbatu-s u. Atunci s-a propus solu ia înmormânt rii deasupra lui. Vrea? „Las , m micule, c -i bine a a. Toat via a am fost dedesubt, s mai stau i eu deasupra”.

A a era M micu. Lua via a în u or.

La apte ani dup moarte a dezgropat-o, cum era obiceiul pe atunci (acum obiceiul este socotit profanare), pentru ca oasele s fie prohodite din nou, la fel ca la înmormântare. Fiind f cut din lozbe groase de stejar, sicriul nu putea decît pu în, iar nenea F nic l-a putut duce acas . i, tr snitul de nea F nic , ce face!? A luat o furc i a ridicat cu ea din sicriu scheletul m tu ii Tinca. inând scheletul în furc , a început s -l spele cu un furtun. Sub jetul puternic de ap , scheletul m tu ii Tinca a început s salte din toate oscioarele: boca-boc! boca-boc! i nenea F nic : „Ja uite, bre, cum joac baba! Nu se mai satur nici acuma. Hopa-hop, hopa-hop! Iar neamurile i megie ii se pr p deau de răs -i i f ceau cruce.

Flavius PARASCHIV

Despre o altfel de cafeenea...

P entru cititorul român obi nuit, numele lui Arcadie Suceveanu - poet, eseist i ziarist - ar putea p rea necunoscut, de i, a a cum se va observa în cele ce urmeaz , poezia autorului din Republica Moldova merit toata aten ia. N scut în 1952, absolvent al Facult ii de Filologie din cadrul Universit ii din Cern u i, debuteaz ca poet pe la sfîr itul anilor '60, iar de atunci cariera lui în câmpul literaturii a fost i este, în continuare, încununat cu succes (fapt dovedit i de numeroasele premii ob inute). A publicat peste 20 de volume de poezii, dintre care amintim *M cheam cuvintele* (1979), *rmul de echilibru* (1982), *Mesaje de la sfîr it de mileniu* (1987), *Secunda care sintem* (1993), *Corabia de la mansard* (2004), *Emisferele de Magdeburg* (2005), *Fiin e, umbre, epifanii* (2011) etc. Al turi de acestea se pot ad uga i c r ile care con în versuri pentru copii: *În c ma a de cirea* (1989), *Dincolo de ce v d ochii* (1991), *Ora cinci f r doi fulgi* (1986) etc. O parte din poemele tip rite au fost adunate în diverse antologii: *Înfruntarea lui Heraclit* (1998), *Ca valerul Înzadar* (2001).

Dar pentru a ob ine o imagine de ansamblu asupra crea iei lui Arcadie Suceveanu tot la o antologie trebuie s apel m. Din acest motiv, articolul de fa î i propune s discute textele care intr în componen a volumului din 2011. Cu un titlu sugestiv care, din start, ofer o posibil pist de interpretare sau, mai bine zis, o posibil „cale de acces”, *Cafeneaua Nevermore* (Editura tiin a, colec ia „Antologia unui autor”, Chi in u) cuprinde o selec ie din poemele ap rute între 1982 i 2003. De la formul rile în care se caut armonia muzical pîn la cele telegrafice, dispersate, lirica celui care constituie subiectul prezentului act critic surprinde nu doar prin numeroasele referin e la diverse figuri istorice, biblice, mitologice i literare, ci i printr-o gam larg de elemente care in de viziunea poetic , viziune care apropie crea ia poetului din Moldova atît de paradigma modernit ii, cît i de cea a postmodernit ii... Altfel spus, avem în acest caz o literatur puternic intertextual , fapt dovedit, printre altele, spre exemplu, de acel nevermore din titlu, care trimite automat la Edgar Allan Poe.

Antologia se deschide cu câteva poezii din *rmul de echilibru*. De re inut aici *Ucenicul lui Homer (I)*, text-retrospectiv , o analiz a sinelui sau, mai curînd, o reevaluare a laturii de creator. Autoironic , instan a liric , marcat de eterna idee a e ecului în orice act, construie te un „scenariu” savuros, comic, dar i sobru, pe alocuri: „Eram o ceat de in i transparent i, un fel de vis tori de profesie, / avangardi ti miopi/ cotrob ind prin garderoba literaturii, / scribi jerpeli i lucrînd/ la Cartea Nimicului”. Mai captivant este un alt poem -alc tuit dintr-o serie de imagini alegorice, metaforice - care poate fi considerat o încercare de „teoretizare” a întregului periplu existen ial. Alte comentarii, în acest punct, sînt de prisos i, astfel, l s m versurile s ne, „încînte” imaginea ia: „La aminte, via a depinde/ de cantitatea de sînge/ ce alimenteaz neclintit ghilotina, / iar sîngele nu poate fi pus în mi care/ decît de acest sîrguincios mecanism, / e un fel de circuit închis -/ mai

mult speran i curaj, curaj i speran ...” (*Ucenicul lui Homer II*).

O moderat schimbare de tonalitate înfîlmim în ciclul de poezii intitulat *Mesaje la sfîr it de mileniu*, texte relevante care pot îndruma lectura spre descoperirea „mae trilor din umbr ”. În *Secunda care sînt eu* (chiar din titlu se poate identifica „ideea” spre care tinde poemul), de re inut sînt întreb rile (retorice) care vizeaz condi ia fiin ei umane în raport cu ceea ce ne ucide de la na tere: Timpul, tem care transpore de numeroase ori pe parcursul antologiei. Neînsemn tatea i fragilitatea omului ocup acum locul principal, elemente care zdruncin con tiin a creatoare. Iat , spre exemplificare, dou strofe percutante: „Din vîntul ce os i din piatr ./ Din vulturi i din Dumnezeu/ Simt cîinii lui Cronos cum latr / Secunda sînt eu./ i-treb cu mirare: voi, astre./ Tu, pas re, plop, curcubeu./ Se-aude i-n vie ile voastre/ Secunda care sînt eu?”. A se remarca faptul c versul din final se repet fie sub forma unei întreb ri, fie sub forma unei afirma ii, dar, în esen , aminte te de semnifica iile celebrului „nevermore” rostit de corbul lui Poe în momentele de maxim intensitate... Devalorizarea, negativismul, luciditatea rece i interioritatea neutr (a se în elege: lipsa sentimentelor, promovîndu-se, în schimb, nota ia exact , impasibil), tr s turi caracteristice poeziei moderniste, dup cum bine sus ine Hugo Friedrich în *Structura liricii moderne*, sînt aspecte care pot fi descoperite i în unele poeme publicate de Arcadie Suceveanu. Iar concretizarea acestor elemente se poate observa în urm toarele versuri: „Se aplaud virtu i inexistente, / Se-ob ine transcenden a din porumb/ Savan ii inventeaz sentimente/ Pentru robo i cu suflet de plumb./ Da, panta rhei! O, da! i se transform / i minusul se pomene te plus./ Minciuna- i pune alt uniform / i vinde adev r la pre redus” (*Portret de sfîr it de veac*). Acest text poetic aduce în prim plan o situa ie sensibil a societ ii: impostura, ignoran a lumii contemporane devin, a adar, teme ale discursului liric. Nu întîmpl tor corifeii modernit ii (Baudelaire, Rimbaud, G. Benn etc.) sînt figuri permanente ale crea iei poetului din Chi in u, iar influen a acestora este u or de identificat. Conceptul presocratic *panta rhei*, în treac t fie spus, poate fi considerat i un fel de motto ascuns al poeziei lui Arcadie Suceveanu...

Într-un alt volum - *Arhivele Golgotiei* (1990) - asist m, de pild , la reinterpretarea unui mit biblic. Cu o tensiune gradat , *Neamul lui Iona* construie te, datorit imaginilor care se succed rapid, un autentic travaliu meditativ despre statutul provizoriu al omului în lumea fenomenelor. Timpul, element tematic care revine obsesiv,

capat acum valen e u or diferite. Poetul nu caut , de altfel, realizarea unui simplu discurs despre moarte. Iat , spre exemplu, în poemul men ionat cîteva rînduri mai sus, configurarea existen ei umane: „Ce generos e pe tele cel mare! / Nu ne mai las -n grija nim nui, / Ne-ofer tot confortul bur ii lui. / Cum se cuvine unui pe te mare. / Viziunea lui i ea-i de pe te mare: / Viziune-gur i viziune-h u; / El n-are crize sau p reri de r u/ C -n burta lui se descompun popoare”. Cine este uria a creatur ? Timpul neiert tor? Inevitabila Moarte? Un registru tragi-comic provocator descoperim în *Clasele primare ale mor ii*. Cu un titlu ludic i cu un umor negru care str bate unele poeme ale antologiei, textul este reprezentativ pentru viziunea „necru toare” a elului: „Într-un caiet cu scoar a somnoroas / Sîntem înscri i la rînd: vie i lîng vie i, / Mormînt lîng mormînt, sub trei pece i./ i Doamna face-apelul, sînd la mas ”.

Memorable, îns , sînt poeziile care au în centru diverse „ipostaze” ale Apocalipsei. Cu toate acestea, poetul nu se multume te cu simpla inserare de secven e lirice, dramatice despre aceast ultim „etap ” în existen a fiin ei. Din contra, Apocalipsa biblic se transform acum într-un fel de „personaj” sau, mai bine zis, o „umbr ” care domin i macin gîndurile creatorului de lumi poetice. În *Apocalipsa trecea prin oglind*, din *Eterna Danemarc* (1995), de pild , reg sim „atmosfera” tragic-comic din celelalte volume: „Într-o zi de joi sau de luni/ cînd Apocalipsa trecea prin oglind / cei mai curajo i dintre noi/ i cei mai buni/ s-au aruncat în apele ei ca s-o prînd / [...] / s-i confisc m locomotiva cu aburi/ s-o întreb m cine e i ce vrea/ huo, mama ei de c ea/ s ne spun ceva despre zei/ s -i scoatem din burt ora ul Pompei/ [...] / s -i m sur m coada cu-o rigl / s facem din ea igl / s-o afum m cu cear i p r de cîine/ s-o întreb m dac azi/ dac mîne...!”. Al turi de „Domnul Abis” i „Prin ul Neant”, Apocalipsa nu devine neap rat o figur negativ , ci este privit cu în elegere, iar umorul nu contribuie decît la accentuarea spaimei existen iale. Nu Eugen Ionescu spunea c registrul comic, ca expresie a intui iei absurdului, este mai disperat decît tragicul..?

Paolo UCELLO. „Sfântul Gheorghe și balaurul”, National Gallery, Londra

„Dar unde sînt taxiurile albastre?...”

Cum se leag prietenii? m întrebam, cînd poetul C t lin Ciolca împlinea 70 de ani, iar prietenia noastră dura - f r hiatusuri - de aproape o jum tate de veac. i-mi r spundeam tot eu: uite-a a, din aproape-n aproape i din vorb -n vorb . F ceam parte din aceea i promo ie (1966) de filologi, doar c el urmase facultatea la Bucure ti (avîndu-i colegi de an i de cenaclu pe Lauren iu Ulici i Mircea Iorgulescu, iar printre profesori, pe Nicolae Manolescu). N scut la Urziceni (îl „topea” melodia „Cînd eram pe Ialomi a”), ajunsese, prin nu tiu ce concurs de împrejur ri, la ziarul (cu nume prea optimist) „Zori noi”, din Suceava, unde l-am i cunoscut, în peregrin rile mele, din acei ani, ca redactor cultural la Radio Ia i. A fost, de la început, o prietenie în trei, liantul fiind Grig Ilisei (cel „cu F Iticeni-n glas”), în a c rui cas p rinteasc deseori ne-am desf tat, dimpreun cu familiile noastre.

Fa de noi doi, care abia îndr zneam a visa la prima carte, C t lin Ciolca venea cu aura debutului într-o colec ie de prestigiu, „Luceaf rul”, a Editurii pentru Literatur . Era un pas uria spre consacrare, în aceea colec ie fiind lansat Nichita St nescu, Sorescu, Blandiana, Ioan Alexandru, P unescu, Constan a Buzea, Ioanid Romanescu i af iia al ii dintre poe ii genera iilor '60-'70. Titlul plachetei de debut, *Versuri* (nu *Poezii*, nici *Poeme*, titr ri ce presupun un plus de orgoliu auctorial), era o capcan abil întins cititorilor rafina i, de care C t lin Ciolca a avut parte, i care i-au remarcat voca ia, subtilitatea i sensibilitatea discursului liric. Nicolae Manolescu, pe atunci cronicar literar la „Contemporanul”, distingea: *Autorul e un sentimental incurabil, evocînd peisaje, întîmpl ri, atmosfere, cu o tehnic ireproabil , dar i cu o anume monotonie. Poeziile au curgerea lene a rîurilor de la es, respirate în bra e de egal dimensiune.* S debutezi în colec ia „Luceaf rul” i s scrie, elogios, Manolescu despre tine - un alt autor ar fi folosit din plin aceste atuuri, spre a se impune, nu doar în plan literar, ci i social. Departate de Ciolca aceste vanit i i oportuniste.

Apropierea de, i stabilirea în Ia i, s-au produs în etape, cu barierele specifice aceluia timp neprielnic unui intelectual care nu era dispus a face concesii, compromisuri. Refuzînd a primi „calitate” de membru PCR, a fost mai mereu marginalizat, nevoit s ocupe posturi sub standardul preg tirii i voca iei sale, dar care îi asigurau libertatea de mi care (interioar) i de con tiin . La Suceava, a f cut parte din echipa care edita revista cu acela i nume (ap rea... cînd ie ea de sub tipar), la Vaslui a coordonat „Vremea nou , literar i artistic ”, la Ia i (dar în anii '90) a fost fondatorul noii „Reviste Romîne” (ap rut sub egida ASTRA). Pîn la „evenimentele” din decembrie, vreme de dou decenii, a ocupat nobila func ie de organizator de spectacole la Teatrul de P pu i/Teatrul „Luceaf rul”, neputînd rîvni nici m car la cea de secretar literar... „Revolu ia” l-a radicalizat i particularizat. Un interludiu, din anii '90, la revista „Cronica”, îi etaleaz calit ile de comentator, cu nerv polemic, al lumii tranzitorii în care tr im. Mai apoi, i-a încercat norocul ca întreprinz tor al unei edituride o fatal efemeritate, în condi iile economiei de pia i exigen elor la care editorul n-a f cut nicio clip rabat.

Datorit acelor a exigen e, sau dulcii nep s ri fa de poetul h ruit care era, volumul urm tor (*Discursuri i peisaje*, Editura „Cartea Romîneasc , 1983) i-a ap rut abia la 15 ani de la debut! Cam tot pe-atunci, se va copil ri, scriind surîz toare *Versuri pentru Ala*, pentru fiica sa Ana, adic . S-ar p rea c , prin ani, poetul a l sat tot mai mult loc eseistului i filologului. Prin contaminare amical cu Grigore Ilisei, mai apoi pe cont propriu, elaboreaz *Cartea F Iticeniilor, de la A la Z* (edi ia I, 2006; edi ia a doua, 2010), veritabil enciclopedie a urbei de pe apa omuzului. Mai devreme (1999), alc tuse i editase un volum de studii, documente i m rturii *În memoria lui Gr. T. Popa*, carte ce reface traiectoria, prin cumplite vremi „de tranzi ie” (de la capitalism la comunism, de la regalitate la republic), a unui destin exemplar. Ca semn confratern, alc tuie te, împreun cu arhim.

in memoriam

C T LIN CIOLCA

Timotei Aioanei, antologia-album *Divanul cu prieteni*, în care 70 de domni, doamne i (foste) domni e gloseaz encomiastic-sentimental la devenirea septuagenar a lui Grig Ilisei.

Cum zicea eterna i fascinanta poet Nina Cassian: *S ne facem daruri.* Daruri de minte, inim i literatur . Cînd C t lin însu i i-a luat pe umeri (s)amarul celor apte decenii (eu urmîndu-l la o distan strategic), rememorînd popasuri i taifasuri petrecute împreun , ce-i puteam d rui, *vechi* cronicar, decît o cronic (rimat) - din care decupez aici cîteva stihuri: *S-adun anii... ca o risipire. / Sînt o povar dulce ori un chin?/Parc-am c ra sisifice menhire, /aroma veche-a unui tandru vin...//Precum fîntîni cu cump n -n cîmpie / de Ialomi a, oasele suspin . / În faguri de beton, ca-n colivie, / rîvnim spre liberarea ce-o s vin . / Ou sont les neiges, se întreba poetul / prefericrii i c derii noastre, / Ci azi ne-acomod m cu internetul. / Dar unde sînt taxiurile-albastre ?! Ei, da, obi nuia poetul, în anii cînd taxiurile erau monoton de/colorate, nu galbene, ca ast zi, s ia spre cas , în vreun final de agap , doar i numai un taxi albastru...*

F r îndoial , un taxi albastru îl duce, acum, într-o lume a lini tii eterne, pe acest nelini tit prieten-poet, ale c rui întreb ri/provoc ri /r spunsuri doar eu tiu cît de mult îmi vor lipsi. „Fumeg ”, va fumega mereu în memoria mea afectiv un *Peisaj* de-al lui: *Fumeg în copacul serii /întîmpl rile de odinioar /dep rtat a gol sun /toiagul cîntecului/casele m runte acum /urc albastru la cer /O lamp cu gaz va aprinde /b trîna inim singuratic .*

Nicolae TURTUREANU

C t lin Ciolca i o poveste de iubire

Nu e vorba de o oarecare poveste, ci de una adev rat . Povestea de iubire a unui ialomi ean fa de F Iticeni. O istorisire adev rat cum nu s-au spus prea multe.

Aveam s -l cunosc pe C t lin Ciolca în preajma începutului mileniului al treilea. Înso i i de Grigore Ilisei, am f cut o c l torie spre locul unde crea pictori a Iulia H l ucescu. Am r mas împreun mai bine de dou ceasuri în re edin a dumneaiei din Piatra-Neam , printre tablouri preafrumoase i pre ioase amintiri. Atunci am aflat c Iulia H l ucescu, *doamna acuarelei romîne ti*, era fiic de preot i preg tea în acea perioad deschiderea unui muzeu la Tarc u, cu o parte din picturile ei, cu lucruri i c r i care au apar inut familiei preo e ti din care provenea. Am trecut apoi prin zona celor mai frumoase m n stiri i am poposit la F Iticeni, în casa p rin ilor mei, unde am r mas la o agap .

La început m-am acomodat mai greu cu felul de a fi al lui C t lin Ciolca. A a o fi fost, ori cel pu în a m i s-ap rut atunci, c accepta greu p rurile interlocutorilor, c avea o anumit asprime în atitudine i inea mult la ideile proprii. Uneori p rea chiar incomod.

Dup trecerea timpului, prin întîlnirile pe care le-am avut, l-am descoperit altfel. Era într-adev r un om exigent, dar prietenos, atent i foarte preocupat de lucrarea c rtur reasc .

Alt dat , în casa lui Grigore Ilisei din cartierul Copou al cet ii Ia ilor, l-am reîntîlnit. S-a amintit atunci despre un proiect ce viza inutul F Iticeniilor. M rturisesc acum, la intervalul celor aproximativ 15 ani, c acela era un proiect la care m gîndeam i eu. C t lin Ciolca o luase îns înainte. I-am oferit cu bucurie fi ele pe care le aveam preg tite, mai ales pentru slujitorii Bisericii care proveneau din regiunea amintit ori m car au slujit o vreme îndelungat .

C t lin Ciolca era foarte preocupat i mi-a m rturisit de multe ori c a descoperit figuri luminoase, pe care le-a a ezat în acest dic ionar f Iticenean, care s-a numit *Galeria Oamenilor de Seam* , apoi *Cartea F Iticeniilor de la A la Z*. C t lin Ciolca a însemnat, mai ales de atunci, foarte mult pentru mine.

El, *munteanul pribeag*, s-a legat de ora ul F Iticeni mai mult decît unii oameni ai locului. M-am întrebat adeseori *de unde va fi venit această iubire necuprins în cuvinte?* Poate din preocup rile tinere ilor, cînd în vremea studen iei, la Universitatea din

Grigore ILISEI, C t lin CIOLCA, pr. Timotei AIOANEI, în vizit la Iulia H L UCESCU

Bucure ti, a alc tuit ca absolvent o tez închinat f Iticeneanului Anton Holban, nu doar descendent al ilustrei familii de c rturari, ci i un apreciat profesor al Seminarului Central din Bucure ti, unde l-a avut, printre al ii, elev pe scriitorul i mitropolitul de mai târziu Bartolomeu V. Anania. Pe de alt parte, leg tura i i poate avea obâr ia i în perioada cînd a lucrat la ziarul sucevean *Zori Noi*, ori la revista ie ean *Cronica*. Esen ial îns este faptul c a aprofundat istoria inutului F Iticeniilor cum pu ini au f cut-o, cercetînd sumedenie de lucr ri, c r i ale Academiei, periodice romîne ti (ziare, gazete, reviste), dic ionare, ghiduri bibliografice, dar i alte lucr ri, variate, multe la num r, unele avîndu-i ca autori tocmai pe oamenii locului. În urma unei munci asidue, care s-a întins pe o perioad de câ iva ani, C t lin Ciolca a vorbit despre locurile i oamenii F Iticeniilor cu acribie, dar i cu dragoste, iar pe lâng personalit ile cunoscute ale urbei de pe omuz, au fost aminti i mul i slujitori ai Bisericii, despre care ani îndelunga i nu s-a pomenit nici m car în treac t.

Am mai f cut împreun cîteva c l torii la F Iticeni. În discu iile de atunci, pe care le-am reluat uneori la telefon ori în paginile de coresponden , aveam s aflu lucruri pe care eu, f Iticenean la obâr ie, nu le tiam, lucruri frumoase pe care C t lin Ciolca le-a aflat în paginile c r ilor ori din amintirile oamenilor care s-au pierdut. M-am gîndit la trecerea noastră prin lume, cum oameni care se nasc într-o zon , a a cum s-a întîmplat în cazul lui la Urziceni, în Muntenia, tocmai în ziua ocrotit de Sfântul Ierarh Grigorie Teologul, la 25 ianuarie 1941, avea s ajung *pribeag* prin Moldova, la Suceava, Vaslui i la Ia i, m rturisind în toate locurile o iubire f r margini pentru inutul F Iticeniilor. De aceea am i declarat pentru publica ia *Cronica de F Iticeni c pentru lucrarea sa de excep ie, C t lin Ciolca merit cel pu în titlul de cet ean de onoare al acestei urbe.*

O alt bucurie petrecut nu cu prea mult timp în urm a fost s -l am oaspete la Bucure ti, împreun cu prietenul nostru comun, Grigorie Ilisei. Am stat la *oleac de taifas* i am v zut împreun cîteva m n stiri din preajma Bucure tilor, pe care le-a contemplant în stilul propriu, profund, atent i bucuros c revine aproape de inutul natal. A m rturisit i cu acest prilej admira ia sa pentru cei care au suferit în timpul prigoanei comuniste, care au fost închi i ori nu s-au mai întors la casele lor. Avea un cult pentru cei care au fost persecuta i, a a cum sunt în amintirea Bisericii i martirii...

C t lin Ciolca mai avea multe proiecte de împlinit. A fi dorit ca împreun cu Grigore Ilisei s punem în lumin cîteva biserici i m n stiri din acela i inut de poveste pe care scriitorul l-a avut la inim . Va trebui s lucr m f r el, dac Dumnezeu ne va îng dui.

C t lin Ciolca a fost un c rturar adev rat, un om meticulos, atent, care lucra zile la rând, poate chiar o s pt mîn pentru o pagin , dar cînd lucrul era încheiat, pagina ar ta impecabil. A avut r bdarea pe care numai oamenii de alt dat o manifestau i s-a ferit de graba celor pe care îi întîlnim adeseori. Un om care i-a g sit adev ratele bucurii i în scris, un scriitor mai pu în cunoscut, dar unul dintre cei adev ra i.

† TIMOTEI PRAHOVEANUL
Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucure tilor

C l torii pe aripi de suflet îngeresc

În 1983, în noiembrie, b team în ma ina mea albastru crom, Lada 1500, automobilul de culoarea lacrimii, drumul spre Hu i. Mergeam într-acolo s întîlnim un prieten drag, poetul i profesorul Ion Alexandru Anghelu , o f ptur din cele care însteleaz locul, sco ându-l din contingentul banal. Ne duceam în acel cuib de sihastru al chinoviei c r ilor i poeziei s ne dedulcim din miera în elepciunii eremitului i s adulmec m mirozna aceluia univers pe care l-am asemuit în timp cu cel din romanul lui Umberto Eco, *Numele trandafirului*. Eram cu doi buni prieteni, poe i i oameni de condei, Nicolae Turtureanu i C t lin Ciolca. Cel din urm a transcris în vers ceea ce tr isem împreun . Ne-a dedicat nou , tovar ilor lui de drum, poema intitulat *C l torind prin Moldova: Se rostogoleauf r -ncetare/ Ro ile carelor de poveri./ Ro ile, / Vie ilor noastre, odinioar ./Eu însumi, de sute de ani c l toresc/ Prin Moldova,/ Într-un automobil ca o lacrim m apropii./M îndep rtez...*

Peste aproape 33 de ani, C t lin Ciolca s-a urcat pe aripi de suflet îngeresc i a suit la cer. Adic nu el, p mînteanul coborât în p mîntul Eternit ii Ia ilor, ci sufletul lui, aceea pl smuire ca visul, de care a dat seama în toat lucrarea sa: *Nu am ceea ce îndeob te se cheam chemare/ci numai un neînsemnat me te ug/ de a pune vorbele cap la cap, sunt/ aproape convins c nu m în el, totu i, m am gesc strigînd cu deplin bun tiin , adic sunt/ aproape convins c n-o s ias nimic, decît sufletul...*

C t lin Ciolca fusese norocit cu destule chem ri. Avea, de pild , voca ia rar de a- i ar ta sufletul în toat splendoarea tainei i cur iei, dar doar celor r bdurii s vad . Aparent p rea ferecat, retractil, greu sociabil i chiar u or irascibil. Uneori, incomod de-

a dreptul. Dar acestea nu erau decât armura în care- i t inuia comoara, sufletul, bulg rele acela de foc i sim ire, ce nu-i u or de descoperit, dar ale c rui dogoare i mireasm , de se întâmpl s ai norocul s -i ias în cale, îi d ruiesc bucuria comuniunii i comunic rii. Exigent în primul rând cu sine, îmbr i a cauzele pe care le considera drepte i le slujea cu toat energia f pturii sale. Li se consacra trup i suflet pentru c rezonau cu setul s u de valori, între care primordial era rectitudinea moral . Sfiosul, emotivul, inocentul, odat pornit, d dea m sura generozit ii i devo iunii de care era în stare. Î i asuma total asemenea cauze i le aborda cu uneltele omului de carte, c l uzit în permanen de spirit critic i de credin a vie în valoare i în legea moral . A a s-ata at de un topos ce nu era al obâr iilor, dar devenise o patrie a sufletului s u, toposul F lticeniilor. În această ezare a Moldovei de nord, valahal cu suflet de moldovean g sise, scoborând în trecute i glorioase vârste, nu doar s la ul mirabil al unor germinaii spirituale roditoare, ci mai ales testimoniul de pre al modului în care bunele întemeieri i rosturi institu ionale generează climate prielnice respir rilor culturale elevate i a az existen a oamenilor i comunit ilor în albia cea m noas . A avut inspirata idee de a le prezenta într-o carte unic în felul ei, *Cartea F lticeniilor de la A la Z*, în care a strâns i comentat toate aceste elemente alc tuind un veritabil corpus a ceea ce George C linescu a numit *miracolul f lticenean*. Poetul, lefuitor de bijuterii lirice, „sentimentalul incurabil”, cum îl caracteriza Nicolae Manolescu în cronică la cartea de debut, a etalat prin acest demers lexicografic chemarea pentru cercetare i istoria literaturii i civilizației române ti.

Gândul de a realiza o asemenea carte i-a încol it în minte autorului în 2003, în timpul colabor rii noastre pentru editarea, la Editura „Omnia”, pe care o p storea, a c rii mele *F lticeni*, album monografic. L-am invitat s redacteze o cronologie a principalelor momente din istoria F lticeniilor, ca s o includ în volum. Mi-a oferit îns o surpriz , prezentându-mi un dic ionar f lticenean sub genericul *Galeria oamenilor de seam* . Acesta a fost sămburele din care a odr slit în 2005 o lucrare de sine st t toare, *Cartea F lticeniilor de la A la Z*. Ulterior, a adâncit i îmbog it paginile acestei cercet ri, la imboldurile i cu sprijinul p rintelui arhimandrit Timotei Aioanei, care i-a furnizat informa ii privitoare la slujitorii Bisericii din inut i sugestii binevenite de cuprindere a unor nume mai pu în cunoscute opiniei publice. În 2010 a ap rut o nou edi ie a c rii, mult l rgit , cu noi i de folos articole referitoare la „Oameni i locuri”, dup sintagma sadovenian . Semnalele venite dinspre cititori i din mediul comunitar l-au determinat pe C t lin Ciolca s continue cronica sa menit a da sam i de alte fapte ce se cereau consemnate. Cronicarul a lucrat râvnitor, stând ceasuri îndelungi în arhive i biblioteci, discutând cu p str torii de informa ie oral i lucrând jertfelnic într-o vreme când din umbr boli grave îi puneau via a în primejdie. tiu c era aproape gata cu redactarea celei de a treia edi ii, una i mai cuprinz toare, adus la zi, ce va fi cu siguran un izvor pentru cei care mâine vor duce mai departe această nobil lucrare. Sper ca manuscrisul s se afle într-o faz ce va permite tip rirea i apari ia c rii, un dar la desp r ire de la cel care, lucrând cu exigen a i acribia cercet torului, a scris-o i cu inima....

Poetul, omul de carte C t lin Ciolca, prietenul de n dejde i de drum lung i-a încheiat c l toria prin Moldova, a c rei emo ie o transcria în poezia invocat la începutul însemn rilor noastre în l crimate. Nu va mai umbla, cum scrie în acea poem , într-un automobil cu suflet de iepure. S-a urcat pe aripi de suflet îngeresc i zboar prin ceruri, mângâiat poate la gândul c nu l-am uitat i nu vom uita mai ales vrednicia sa lucrare destinat semenilor.

Grigore ILISEI

Nefertiti, sec. Al XIV-lea î.Chr., Ägyptisches Museum, Berlin

Florin FAIFER

E confesiv , cum altfel?, epistola lui Mircea Filip din noiembrie 2012, scris într-un disconfort fizic pe care numai el tia cum îl suport . E str b tut de o und nostalgic i are un ton lipsit de crisp ri, ba chiar iradiind c l dur . Din pricina durerilor provocate de coxartroz îi piere somnul. Coboar anevoie din pat i, ajuns la biroul care îl ajut s -i adune energiile, se a terne pe scris. Se simte, în sfor rile lui, o nelini te: c nu va duce tot ce i-a propus la bun sfâr it. O urgen îi ascute sim urile i îi dictează ritmurile zilei - i ale nop ii. Curând î i va s rb tori o vârst pe care ipocri ii o numesc frumoas , dar care înseamn s por i haine grele, cu o team crescând de necunoscut. Prozatorul (dominanta identit ii sale scriitorice ti) a încheiat treaba pe un antier - romanul epistolar *În b taia nop ii* - i s-a mai înșeninat. Dar tot se mai strecoar câte o înnourare. Întreb ri îl fr mânt . Cum st cu timpul, care nu st , alearg . Care s fie soarta manuscriselor p strate cu grij în sertar. Din zestrea de amintiri s-ar mai putea rostui o carte? O carte, dou , evocând mai ales perioada ie ean , când ne-am cunoscut. Cu amintiri romantice, iubiri mai mult sau mai pu în închipuite, prietenii... E „etern mândru de prietenia noastr de-o via ”. Un laitmotiv care m urm re te, f r s în eleg chiar totul.

Poate cer eu prea mult. Parcurgând fil cu fil romanul ultim al lui Mircea Filip (aveam s scriu i un comentariu, în „Cronica veche”), am constatat, cu ochii m ri i, c eu, în înc p toarea nara iune, nu exist defel! oc!... Nici barem pitit sub o ini ial . Nici ca umbr trec toare. Nici ca aluzie, dac nu cer prea mult. Pe vremea aceea, M.F. m includea printre cei de care p rea c se simt el mai apropiat. Se vede c a trecut destul timp ca s -mi pierd consisten a de personaj care merit fie i un rând... O fi, mai tii, o chestiune de destin.

*

S-au scurs dou , s zic trei s pt mâni i am mai primit, de la acela i expeditor, o scrisoare. De unde g sea el atâta energie? Scrisorile lui nu sunt mesaje pentru vreun curier de ambe sexe, ci sunt f cute cu desf t stilistic, cu dichis. Probabil i asta, din luna lui Brumar, avea ni te carate. Am scos-o gr bit din cutie i, dup o rait prin târg, prin „Floren a noastr ”, ca s m exprim în grai filipesc, m-am apucat s o citesc. Reg sesc acela i talent epistolar, de data asta cu un nea teptat apetit pentru teoria literar , în varianta de r u augur. Culturnici obtuzi, jdanovi ti fanatici i alte figuri sinistre din „odiosul Olymp proletcultist”. E toxic i numai simpla lor pomenire.

Încât - are dreptate Mircea -, „înapoi la fantastic!” La Eliade, la Bulgakov... E crezul s u dintotdeauna, la care nu ar renun a în ruptul capului sim ind c pa îi îl duc spre calea aceasta... princi ar . N-a debutat el cu o c rticic intitulat *Prin ul nisipurilor?*

P.S. Mi-a f cut bine c Mircea Filip i-a g sit un r gaz ca s asculte cântecele compuse de maic -mea, de Margareta Faifer. Al ii mi se pare c n-au avut acest impuls, dar ce s -i ceri inimii uscate?

Bucure ti, noiembrie 2012

Drag Florin,

M simt mai de mult vinovat c nu i-am scris, dar a fost perioada în care a primat lucrul la roman, a a ca anecdota la „Junimea”, i astfel te-am neglijat. Trebuia s - i confirm tot mai de mult i primirea înregistr rilor muzicale ale mamei tale. Au fost o surpriz fiindc nu tiam c avea preg tire sau voca ie pentru compozi ie.

Aproape o aventur comic au fost i încerc rile Cezarei de a te întâlni când a fost la Ia i, îns a reu it s rezolve problema pe care o aveam noi cu Dl. Cassian [Maria Spiridon]. A acceptat s primeasc romanul spre editare, dar în oarecari complica ii c ci plata se va face cu sponsorizare de la Administra ia Fondului Cultural Na ional i sunt diverse ac iuni birocratice de care m-am sim it întotdeauna nelini tit. Sper s se rezolve totul pozitiv pentru ca în 2014 s -mi pot aniversa 75 de ani cu o realizare pe m sur . Bineîn eles c asta m oblig s -mi prelungesc existen a cu voie de Sus. M voi ruga în acest sens, dar mai bine o voi delega pe so ia mea s se roage pentru noi.

A tept cum nu se poate mai ner bd tor s v d primul fragment publicat în „Convorbiri”, c ci întotdeauna am ar tat mai bine în „unifor ”. Cu aceea i ocazie, va ap rea al turi de numele meu i cel al Cezarei, deoarece este, f r glum , un coautor foarte serios. Unele scrisori de-ale ei „m bat” de-a dreptul pe mine, ditamai scriitorul consacrat, bolnav de coxartroz tot mai greu suportabil i membru al Uniunii Scriitorilor (ea este membr a Fondului Plastic, sec ia de critic i istorie a artei).

Va fi greu, dup apari ia romanului *În b taia nop ii (convorbiri cu o floare)*, s m a tern din nou la drum cu o nou lucrare. Gr dina mea rode te cu zgârcenie, d poame tot la câ iva ani buni i mai am nevoie i de mult curaj i s n tate. Voi vedea. Oricum, b tut nu m las! Sem n, se pare, cu genul de scriitor care era autorul romanului *Vipère au poing* [Hervé Bazin], care scotea i dup 15 ani o carte.

Am avut, în timpul redact rii romanului, momente de mare sensibilitate apropo de Ia i dar i de atmosfera în care am studiat i am deprins arte i meserii de-a lungul a zeci de ani tr i i în *Floren a noastr* . Desigur c m-am gândit i la tine, etern mândru de prietenia noastr de-o via . Dar la noi de ce nu mai vii deloc? Te-am a tepta cu mult drag i, cu voie de la st pânire, am duce la din i un vin bun, cu ap mineral Roua mun ilor i conversa ie plin de miez.

Cu drag, Mircea

Între Jdanov i Bulgakov

P.S. Am citit articolul d-nei [Elvira] Sorohan (Jderu a) despre scrierile de teatru ale tat lui t u. Cred c a gândit cinstit i onest fiindc îi împ rt esc rândurile, mai cu seam când scrie despre Ciub r Vod .

Decembrie 2012

Drag Florin,

Reiau scrisoarea compus prin noiembrie, tot a.c., pe care ni te împrejur ri stupide au inut-o pe loc în loc s i se fac vânt la Ia i. Între timp, dup ce a ap rut fragmentul din CL, am prins curaj i-am mai trimis dou materiale: înc un fragment de roman (*cap. Audien în cer*) i un altul din *Ini iere în teoria i tehnica dramaturgiei - o r t cire în poetic* (botezat *Eseu de iarn*).

Credeam c voi putea a tepta lini tit vreo veste bun , dar nici vorb de asta, sunt iar pe j ratic - apare sau nu apare - dac mi se va r spunde ca la Po ta redac iei: Reveni i; se pare c talentul nu v lipse te? Glumesc. De prin 1960 n-am mai primit asemenea r spuns scuzabil: eram soldat!

Am scris toate lunile acestea din urm , mai cu seam dimine ile - de pe la 5-5.30 - i str dania a dat rod. Am terminat cartea efectuând din mers o rescriere sângeroas . Nu mai pot r bda în pagin lucruri deja spuse, metafore n scute cândva, expresia lipsit de originalitate *actual* , c ci din cea veche nu mai servesc. Nu-mi place cum î i scriu, ar trebui s-o fac a a cum i-a vorbi direct, f r teama c cineva s-ar uita din spatele meu pe pagina în lucru. Dac ar fi o femeie, m-a întoarce s-o s rut. Dar dac ar fi un culturnic odios ori cenzura, m-a crispa teribil. Ar fi ca i cum, odinioar , mi se cerea comand social , s scriu cum mi se d deau indica ii. Oribile vremuri, c ci eram un pu ti cu pantaloni scur i, cum spui i tu undeva, i nu-mi doream altceva decât s scriu ce-mi spune inima. Culmea este c am intrat la facultate scriind admirabil o tez cu un subiect de care mi-ar veni r uast zi: *Chipul comunistului în literatura nou* .

Din când în când, ca s m amuz, discut cu Cezara despre imundul ei profesor de literatur sau art , N. Moraru, i ea mi-l citează : „Catedra noastr nu e de acord cu Croce!”. Dumnezeule, cu ce specimene am vie uit noi în cei mai fragezi ani ai june ei noastre! Am citit în *Falsificatorii de imagini a lui Traian Filip zeci de pagini despre odiosul Olymp proletcultist i doar a a m mai r cores. Spune imbecilul de Moraru c „Eminescu a fost un capitular. El n-a fost nici nemuritor nici rece”. Cezar Petrescu a scris ceea ce voia burghezia de la el, iar Caragiale, de i a lovit „al dracului în burghezie” n-a fost capabil s-o desfiin eze. Rebreanu a crezut că rezolv problema agrar cu Ion, pe care-l transform în chiabur. *Capra cu trei iezi?* i aici func iona societatea alc tuit din clase antagoniste: capra era v duva s rac a satului, iar Lupul chiaburul exploataor.*

A dori acum s - i vorbesc mai mult despre romanul epistolar *În b taia nop ii*, scris, dup expresia lui Cassian, la „dou mâini”. El s-a n scut din cenu a unor scrisori vechi din tinere ea noastr i are un înalt grad de credibilitate. Eroii principali se ascund, bineîn eles, dup nume alese cu grij : „Igena” de Bizan i bunul rege Mark, din legenda fran uzeasc medieval . Modelul îndep rtat a fost *Scrisori persane* al lui Montesquieu, dar - repet - model foarte îndep rtat. Ceea ce am vrut a fost s scot în lume o poveste de dragoste cu mult fic iune, încredin at c „singur fic iunea nu minte” i s nu uit s chem de la secret i „chei a magic a fantasticului”. Aud c prin lume s-ar acredita ideea c acesta, fantasticul, ar fi pe moarte. S m ierte ilu trii speciali ti în domeniu, dar a a cum nu va muri realismul nu se va sfâr i din via nici fantasticul condi ionat de existen a unor tehnici de evocare realist de înalt grad. Fantasticul - i-a spune eu ritos unui asemenea cioclu - izvor te tocmai dintr-o prea mare dragoste de real. i mai e un argument: firea omeasc nu suport prea mult realism. Deci - înapoi la fantastic! Înapoi la Mircea Eliade i Bulgakov.

Doamne, ce fac? Î i in un curs de teoria literaturii?

Scriind romanul sta am meditat, cum preconiza C linescu, la tehnica romanului modern. El trebuie s fie, în viitor, capabil de o lectur ata ant (cum îi spui tu), deci foarte apropiat de confesiunea cald , de cultul amintirii, fascina ia provocat de intelectualismul rar i str lucirea fanteziei imaginative. Nu imaginarul boln vicios al unor prozatori de pe aiurea, nici visul nederivat din via , macabru sau supranatural de sorginte biblic . Sigur c nu-l po i mima i nici însu i prin disciplina studiului. Tocmai de aceea trebuie inu i la mare pre cei cu voca ia fantasticului.

Tu at pl cut de amintirea Ia ului, am dat f r s vreau oarecare culoare de epoc i specific ie ean nara iunii. Nu e vorba de cine tie ce concesii sentimentale, ci de porniri fire ti i cât se poate de oneste. Dar nici nu va mai avea „chei”, pe care Petru a Spânu mi le depista în alte pagini de proz mai vechi cu mult satisfac ie. De data asta dac va dori „chei” nu le va g si decât în literatura universal .

Despre mine, ce s -i spun? Cu podoaba capilar mult crescut ar t acum ca un romantic r zvr tit împotriva tiraniei, încercând s împac „revolta cuvintelor f lucr”, adic ceea ce a fost romantismul, dar secondat de încercarea de a împ c i lupta contrariilor. În al doilea caz dau dovad c am p truns adânc materialismul dialectic i istoric, blestemul studen iei noastre.

Cu drag, Mircea

Virginia BURDUJA

M-am învățat cu singur tatea

3.XI.1946, Dingolfing

Dragele mele surioare,

Mă grăbesc să scriu din nou, de îmi voi nu mi-ai scris spunea scrisorile trimise până acum. Sunt disperat. Nu în eleg de te ce îmi sunteți suprate pe mine? Vi s-a întâmplat ceva atât de rău cu nu-mi puteți spune? Pentru numele lui Dumnezeu, fie-vă mil și scrieți-mi câteva rânduri. Atâta nevoie am de voi în noua mea viață, atât de bine mi-ar prinde un sfat venit din partea voastră! Pentru că m-am iubit, nu-i-a? Încă m-am iubit, încă mai sunt a voastră. Mi-o repet în fiecare seară, înainte de culcare îmi adorm cu chipurile voastre lipite de pleoapele umflate de plâns.

Sunteți cu toții bine, sunteți toți? Ce rău vă împiedică să-mi scrieți? Vreau să știu totul, să-mi pot închipui că mai sunt încă alături împreună cu voi. Când au crescut copiii Silviei? Mi-e dor de ei. Atât de dor încât întorc mereu capul după fetițele care merg acum spre coală, cu oșetele lor foarte albe, cu pardesiile închise la toamnă și nasturii până-n gulerul rotund bătute de buclele lor albe de blonde, după băieții în pantaloni negri, tăiați deasupra genunchilor de iarnă foarte frig, toți strâns în jurul de mâna de tinerele lor mame. Ori de câte ori mă pieptănesc dimineața, înmodându-mi părul într-un coc greu, bine înșurubit în agrafe prelungi, zdravene, ce vreți?, lucruri nemerite, fete durez apte vieții, mă gândesc de unde găsesc timp și putere mamele de aici pentru buclele lor în ale fetelor, pentru impecabila înfățișare a băieților, pentru a-i duce și aduce, zilnic, de la coală. E adevărat că primejdia pânzei de la orice col de stradă, din orice casă rămată. Numai întrebați ce fel de primejdii amenință acum oamenii, după bombardamentele și execuțiile au încetat. Nu vreți să știți, nu vreți să aveți copii maruri, nu vreți să trăiți în frig.

Eu sunt bine, încă sunteți toți, deși am trecut prin foarte multe încercări. Când ne vom regăsi, foarte curând sper, voi povesti totul. Acum nu-mi ajunge hârtia, am foarte puțin. De când ne-am despărțit, trăsese într-un roman cu orfelină. Sau ca într-un film cu dragoste și moarte la care plângi și iar plângi până îți dă salutul sufletului curat și minte limpede ca cerul după furtună. Și fericități și în viață, ca să mai scrieți o dată de mânia Cerului. Nu-i-a că viața devine uluitoare de frumoasă după o perioadă de cină-plâns? Am avut nenumărate necazuri, am și acum unul foarte mare, îl veți afla voi, dar Dumnezeu m-a ajutat a cum a făcut-o și până acum, el îmi călăuzește pașii, mă rog Lui seara și a doua zi știu ce trebuie să fac mai departe.

Sunteți sunteți toți, acum acest lucru e cel mai important. Lucrez într-un birou înu am voie să absentez, e mult de lucru și îmi dăruie un alt înfometat și îmi ocupă locul cel bun. Nu v-am spus că mi-am perfecționat Engleza, mă descurc destul de bine în Germană. Și mai țineți și cunosc o leafă destul de bună, că mi-am cumpărat și mi-am cusut lucrurile oare destul de frumoase, v-am mai scris despre asta. Îmi este bine, raia de alimente îmi ajunge, când mă duc pe lângă program mai primesc și cadouri, o lingură de margarină, câteva cuburi de zahăr, doi-trei cartofi. E bine. M-am învățat și cu frigul. Numai cu dorul de voi, de România, nu mă împac. Îmi pare atât de rău că sunt nevoit să mă duc mai departe aici, singur printre străini.

Catinca ridică brusc tocul în aer, peni era în perfect stare, cerneala se prelingea de-a lungul metalului și lăsa doar atât cât era nevoie. De ce minte? De ce nu le spune nimic de Lu? De ce nu le spune că nu se poate întoarce acum, când el vorbește numai de Polonia lui, nu de România ei. Îi strânse alul peste umerii înfrigurați, ridică tocul și continuă: M-am învățat și cu singur tatea. Dar asta nu-mi potolește dorul de voi, mă doare absența voastră din viața mea și a teptărilor mai mult nerbdare ca niciodată veți de la voi. Scrieți-mi mult și des, nu mi uitați aici, și, dacă mă gândesc mai bine, prefer să-mi scrieți și numai lucruri de care să mă bucur.

Închei cu rugămintea de a-mi scuza exprimarea greoaie, vorbesc puțin în limba română. Doar când vine Ioana, prietena mea cu care am ajuns aici. Despre ea v-am povestit altădată. Mă bucur că știu trei limbi, deci mă gândesc de trei ori mai mult, nu-i-a, Bunicule?

Ruga-i văd și pentru mine, nu mi uitați, vă scriu și în limbă română și eaz soră voastră de departe, Catinca.

Fata oftă adânc, ochii îi se umezesc din nou, moare de dor, Mamaia, Tataia, surorile iubite, bunicii, toți se adunaseră sub nucul din grădina cea mică, grădina florilor ei, râdeau, vorbeau unii cu alții, numai la ea nu se uita nimeni. Îi iubea te, dar Lu? Cum să trăiască fără să-l audă, fără să-l vadă? O zi, două, o săptămână, ar merge, dar dacă li se va interzice să se întâlnească aici? Sau în altă parte? E drept, și zborul s-a sfârșit, pare să fie pace, dar neliniția, nesiguranța plutește deasupra tuturor. A ezi seara linguri a cu unt pe farfuriș micul dejun, pui un

capac deasupra și a doua zi nu mai găsești nici masa acolo unde era. Întorci capul la stânga, vezi fluturând un steag tricolor. Te împiedică de o piatră, te apleci și-o dai la o parte, când îți ridică din nou capul steagul tău și înlocuit deja, fluturând mai roșu ca niciodată. Un timp al schimbărilor. De loc definitive. Afli o noutate într-un birou, noutatea e dezmințitor de zărilor local, sau e uitată, sau e din nou schimbată, e altceva. Până să se descifreze altceva, dispăre din schemă, asta e. Da, se va duce mâine la UNRRA și dacă nici acolo nu află ceva sigur, trebuie să se îndrepte spre IRO. Dacă Bill nu cunoaște pe cineva de la noul organism. Parcă bătuse un document cu adresa asta nouă, să caute, să găsească ceva pentru a împiedica plecarea ei pentru a fi. Abia acum îmi dă seama cât de dragă îi e dealul împădurit din vârful cerului în fiecare dimineață soarele o treizeca acasă, dar îi e drag și Luckacz, Lu al ei. Da, acum e sigur, dacă ar fi lângă ea i-ar spune și ea *Ich liebe dich, meine Lu*. I-ar mângâia mâna puternică și fruntea atât de rotundă. Nu, nu-l va lăsa altcuiva, e al ei, toată lumea trebuie să accepte alegerea ei. Dacă a oprit până acum, acum ține ce vrea. A fost doar speriat. S-au întâmplat atât de multe în ultimul an, cât nu trăsese alții într-o viață. Trecerea bruscă de la liniștea casei lor împrejmuite de grădini, martore a atâtor jocuri și romantice visuri la primejdiile de moarte prin care trecuse, maturizarea ei, singur tatea, veselie ei jucată mereu, trebuia să se facă plătitor celor care o salvau, care îi ocroteau firul vieții, harnicia ei, trebuia să fie utilă, să devină indispensabilă, necesară, nimeni nu se îndoiase de devotamentul ei, toate acestea o determină să nu-și mai dorească întoarcerea. Ba nu, dorește din tot sufletul să-și revadă părinții, surorile, poieni cu margarete din marginea porții ei iubite, dar nu, mai mult îi iubește pe Lu, sau la fel de mult, nu mai ține nici ea, gândurile îi se învălmășesc, fulgere îi trec prin minte, nimeni nu o poate obliga să prăsească mâine Germania. Acum când toți spun că e pace, în sfârșit oamenii sunt liberi și-și aleg locul în care vor să trăiască. Nu vrea ca Lu să devină o amintire atât. Cum a devenit România.

A doua zi, tânără recită scrisoarea, nu-i reprimă nemulțumirea involuntară, uitate hârtie, doamnă, o am rădăcină de foaie smulsa dintr-un caiet de matematică. Un fior rece îi străbute trupul subire. Netezi hârtia, o scrieți apăsătoare, apoi o împăturiți îndelung, cu greu încopuți în plicul prea mic, de un vag maroniu, aceeași hârtie folosită de bănuțul de la *Nae cel harnic*, din colul străzii lor, ah, ce mi sline gustoase aducea în fiecare joi! Scrieți adresa. Gata! Poate să o ducă la Poșta, o lasă acolo înainte de a ajunge la birou, unde o așteaptă teancul de urgență neterminată ieri. E atât de istovitor câteodată! Săba într-o literă, înainte de a adormi vede tot alfabetul dansând pe tavanul patat de igrasie al camerei. Îi trase pardesiul de pe umeri, și ziua de ieri îi răsări întreaga în minte, întrebarea *Plec sau nu plec?* răsări din nou gândurile. Îl auzi pe Luckacz: „Că să trăiești normal în Europa ocupată trebuie să încalci legea. Să o împui pe a ta”. „Care lege a ta?” îl întrebă cu gândul aiurea și nu căpătără spuns decît o mângâiere pe fruntea caldă. Legea bunului plac, nu? Se auzi din nou pe scaun, umerii îi se îndreptară ambițios. UNRRA, acolo trebuie să ajung urgent. Îi va cere ajutorul lui Bill. Un zâmbet fugărit lumină ochii. Ziua în care îl cunoscuse nu o va uita niciodată. O, ce foame îi sfârteca stomacul, lipit parcă de spatele îndurerat al ei. Chiar nu mai ținea încotro să o apuce. Noroc de insistențele Ioanei, „Prezintă-te la concurs, eți bună, știu că eți chiar foarte bună, te descurci în ambele limbi, doar la început țiași mai mult decât mine. Am hotărât, mâine la ora 8 te prezint în la Bill. Are neapărat nevoie de încă o dactilografă.” Uor nău, a doua zi intra în clădirea masivă și grea în grilul ei jupuit. Inima îi străpungea gâtul, bătăile ei tot mai repezi o asurzau. Ca prin vis auzi un glas de bas exclamând cu mirare:

-Ești tu covan!

Ea clipea des, se obișnuise ochii cu semiîntunericul din încăperea înaltă și rece, îi privi o clipă pe tânărul din fața sa și-i răspunse liniștit deodată:

-Dumneavoastră la fel. E un semn bun?

-Dintre toți oamenii, roșcovanii sunt cei mai capricioși, dar și cei mai exigenți executanți, chiar cei mai harnici, îi răspunse Bill, bucuros de neașteptată ei îndrăzneală. Se ridică în picioare și se prezentă: Bill Jackson.

-Catinca..., rosti ea cu o timiditate regăsită. Amintindu-și de lecția Ioanei, continuă: Catinca din România. Sunt româncă, am terminat liceul, secția umanistă, mă descurc în limba germană...

-Dar cu mâna de scris? Poftim, ia locul la biroul din col și copiază textul aflat acolo.

Lumina soarelui cădea exact pe claviatura Mercedes-ului,

prin fereastra larg deschisă într-un delicat foietaj al unui copac abia înfrunzit, nici un fir de praf nu se zărea în încăperea spațioasă. Militarul se aplecă la biroul lui, Catinca se concentră, se rugă, *Înger, îngeră ul meu, roagă-te la Dumnezeu*, își făcu o cruce cu limba în cerul gurii și apăsă cu degetul mijlociu prima literă. Bătăia din ce în ce mai repede, mulțumind programei colare care o obligase să învețe să dactilografieze.

-Am terminat!

Surprins încă o dată, tânărul ajunsese din doi pași la ea, ochii biroul, citi pe deasupra capului ei. Se întoarse spre masa lungă din mijlocul încăperii, luă o hârtie dintr-un teanc și i-o întinse cu un zâmbet ascuns în musta subire, un fel de ăreț portocaliu desenat deasupra buzelor pline, rujate parcă. „Buză de femeie”, nu-i opri gândul Catinca.

-Îi asta, te rog.

-Imediat.

Un text în Germană de astăzi. Mai întâi îl citi, se concentră din nou, se rugă Îngera ului, cruce în cerul gurii, demaraj. La scurt timp se ridică, scoase foaia din mașină, cu pași repezi, se îndreptă spre Bill.

-Poftim! Am terminat.

Cu tăcerea și ascund mirarea crescând, tânărul îi trecu repede privirea peste rânduri, descoperi lipsa unei virgule, i satisfăcu, îi zâmbi larg, deschis, descoperindu-i dinii neregulați, lași, boabe mari de porumb, deja înghețate și de tutun.

-O.K., domnișoare! Poți rămâne chiar din această clipă la birou? Avem foarte mult de lucru.

-Sigur, sigur, se făstăci Catinca. Pot, sigur că pot. Unde să-mi las pardesiul și plicul?

-Deschide ușă din spatele biroului dumneavoastră, aveți acolo tot ce vă trebuie.

Când se trezise din bucuria prea rapidului ei succes, pe Catinca o potopiră de ce-urle. Prea iute se petrecuse totul și o asemenea primire, doamnă, parcă-l ar fi cunoscut pe Bill de-o viață. În clipa aceea o uitase cu totul pe Ioana. Bill era eful Ioanei, deci vor lucra împreună. În eluse de ce Bill nu o întrebă din ce Arbeitslager a făcut parte, dacă este o „refugiată” sau o „persoană strămutată”, fost prizonier folosit pentru muncă forțată obligată acum, odată cu cele 11 milioane de străini din toată Europa, din Cehia, Iugoslavia, Belgia, Italia, Franța, Olanda, Polonia lui Lu, să se întoarcă „acasă”. Sau dacă este evreică, doar era o roșcovană pistruiată. Nu toți îi doreau întoarcerea în țara în care se nascuseră. De i primeau salarii derizorii, cam jumătate din banii unui lucrător neam, iar alimentele cartelate tot înjumătățite, milioanele de refugiați tot mai bine le era aici decât acasă, unde, aflaseră ei, se murea de foame. De fapt, întreaga Europă flămânzea, supraviețuiri fizice supunându-i-se fiecărui cuvânt sau acțiune. Când a cunoscut-o pe Skriabina, rusaica Nata a, la coadă la pâine, din primele clipe, în germana ei perfectă literară, lipsită de vreun accent străin, absolvise Filologia la „Lomonosov”, aceasta i-a destăinuit cât de mult s-a bucurat că a fost „smulsa” de „acasă” pentru a lucra în industria germană: „Era singura noastră ocazie să ieșim din Uniunea Sovietică”. Catinca nu i-a înțeles vehemența la început. Ea ția doar că Tataia și Mamaia nu puteau vizita Parisul pentru că nu aveau suficienți bani, nu pentru că cineva i-ar fi putut împiedica să prăsească România. Draga de Nata a, muncă te din greu, dar e mereu vesel.

Catinca zâmbi. Uitate că mai poate zâmbi, când necazul cel mare al zilei creștea și tot creștea și ea nu ținea rezolvarea lui. Deocamdată se ridică de pe scaun, și iasă pe ușă. Unde-i așă sat oare geanta ei multicoloră? De ce nu e agățată în cuierul de lângă ușa? Deschise dulapul, uitate-o! Se ascundea deasupra grămezii de rufe pregătite pentru săptămână. Nu astăzi, și s-a terminat și praful de săptămână. Iar sârma din curte deja era plină cu rochiile și lenjeria dantelată a Berthei. Dintre ele două, nemăoica Bertha, mamă și nevastă orfană într-o arăvăntă, îngenunchiată, umilită, sfârșită, ruinată de raidurile „covor” ale americanilor ziua și ale englezilor noaptea, ea, româncă străină, incapabilă și hotărâtă singură să mănere sau plecare, cine este cea mai nefericită? Sau amândouă se pot considera foarte ferice pentru că au scăpat vii din iadul bombelor, al persecuțiilor de tot felul, al lagurilor, al bolilor? Sau din „strămutarea” forțată din iadul nesfârșitelor drumuri europene în esate de milioane și milioane de oameni de toate vârstele, cu ponoșitele lor valize atârinate de mâinile amorțite de atâta cărat, într-un du-te-vino de co mar? Fata îi îndreptă umerii, îi netezi încă o dată cutele fuste groase, îmbracă demicul negru antracit, din gulerul cerului roșcovanul ei cocor și renaște teptat de cochec, îi puse îndrăzneală un geant pe umărul ei, din doi pași la ea, ajunsese la ușa. Scrisoarea! Cum putea să uite scrisoarea? Se întoarse, o luă, o scrieți din nou, cu nesfârșit grijă și din drumul în geanta întredeschisă i ieși. Pas elansat, sigur pe el. Norii se fugăreau descoperind albastrul unui cer primăvăratec, dar vântul bătăia din ce în ce mai tare. Trecând pe lângă un pălă de copaci desfrunziți deja, văzu, aievea parcă, pe cei trei soldați germani, copii aproape, legați cu mâinile la spate, împuși ca și în cap, și suci și grotesc, unuia îi atârna capul peste genunchi, altuia, mai zdravă, nălegat de stâlp, capul îi răsese atârnat în partea dreaptă, cu privirea etern îndreptată spre cizmele de piele, trainic lucrate. Și în apte vieți. Celui de al treilea îi căzuze capul peste pieptul acoperit de un veston prea îngust pe umerii lui largi. Și vă uita vreodată?

(Fragment de roman)

Nicolae TURTUREANU

În Sala Tronului

Se dedic Doamnei Zenovia icalo

...atunci a ap rut o f ptur eteric
înf urat în pînze i-n lînuri
în Sala Tronului.

S-ar p rea c eu eram Domnitorul.

Ea a înaintat în fa a mea
ca o fant de lumin dintr-o firid
a bisericii Mitocul Maicii Domnului.
Cine e ti tu? am întrebat-o
dar ea n-a scos niciun sunet
doar un surîs îi acoperea ca un v l
obrazul.

În Sala Tronului erau boieri i curteni
i paznici

de vi veche

erau camere de filmat, microfoane, arti ti ai
poporului,

voci

care f ceau aproape imposibil
orice comunicare.

Dar cine e ti tu? Apropie-te,
i-am mai spus

cînd tocmai disp rea.

Prins în v l m agul acela
de vorbe, de blitzuri, de cîntece,
am i uitat de ea.

Pare-se eu eram Domnitorul.

Mi se aduceau ofrande

(fusesse sacrificat vi elul cel gras)

Un cor de b rba i îmi în l a imnuri
de slav (veche)

Era limpede, voi fi acuzat
de cultul personalit ii

i nici m car nu m puteam opune -

Cînd din nou a ap rut ea

ca i cum ar fi coborît dintr-o icoan

i s-a oprit la trei metri în fa a mea.

Apropie-te! Vorbe te! Ai vreo dorin ?

Vreun necaz? Te-a sup rat cineva
de la Înalta Curte?

Spune! i î i va primi pedeapsa
binemeritat .

A mai f cut un pas.

Între noi erau mun i i ape,

cîmpii

i tot cerul.

E ti Maica Domnului?

Sau Maica Doamnei?

Vreau s v mul umesc, a zis.

Pentru ce?

Pentru tot.

i-a disp rut din nou
în chivot.

Ia i, 27 februarie 016

Xenia SCHLAWINSKY, "Olivetti", fotomontaj pentru calendar, 1934

Doina POPA

Complicitate

- în minte ca acum. Într-o sear a venit o vecin i mi-a spus: - At iat alde Du o vac , dac vrei un pachet de carne apoi du-te pe la ei ast sear . Mie deja mi se luminase sufletul. Tocmai urma s vin Relu acas , a a-mi trimisese verb i dac aveam carne, a fi avut i eu din ce s fac mâncare, i-a fi dat i ni te ni ele i ni te chiftele, s ia la el, bietul b iat, s aib cu ce s - i mai astâmpere foamea. Inspirat am fost c l-am trimis pe tata. - Du-te mata, tat , la de-alde Du , c a t iat o vac i cump r un pachet de carne. - S mai amurgeasc , mi-a spus tata i m-oi duce. i tata, cu siguran , s-a gândit în sinea lui, Slav Domnului, c o s mânc m i noi bine câteva zile. Eu îmi zisesem c e mai bine s nu m duc eu, c aveam anatema pus , cu b rbatul fost legionar, în pu c rie. Chiar dac divor asem, anatema tot r m sese i n-avea s se mai tearg vreodat . i atâta îmi mai trebuia, s m prind cu un pachet de carne, c m ar fi b gat la zdup, f r nici o ezitare, pentru complicitate. Mi-a stat pe limb s -i spui, de ce nu te duci acum i nu la spartul târgului? Dar mi-am înghi it vorba i mi-am zis, bine c vrea s se duc . i apoi mi-am amintit c Du f cea pachetele de carne în a a fel încât s fie vândut tot animalul i nu s r mân cu o gr mad de oase i zgârçiri pe care s nu le vrea nimeni. Nu avea omul voie s - i taie vaca lui din ograd decât dac era bolnav i avea patalama la mân de la medicul veterinar. Tata, i mai inspirat, nu s-a dus pe drumul mare ci a luat-o prin arn . Când a ajuns în dreptul casei lor a s rit gardul de m r cini i s-a apropiat prudent de curte, de teama câinilor, apoi întâi. Se întunecase i în curte a v zut mare vânzoleal . Apoi câinii s-au pus pe l trat dar nu spre el, intrusul, ci spre cei ce erau deja în ograda omului. Deodat a v zut ceva, ca ni te puncte str lucind în întuneric pe um rul unuia, mili ia a spus în gândul lui tata i s-a tras în dosul unei ure si a r mas acolo, nemi cat ca un stâlp de telegraf. Când ochii i s-au obi nuit cu întunericul a în eles ce se întâmpla. Erau trei mili ieni i înc un b rbat, chipurile, în civil. Au perchezi ionat casa omului au g sit carnea tran at , au scos-o în mijlocul drumului i dup ce au stropit-o cu benzin i-au dat foc. Iar pe gospodar l-au luat cu ei, cu mâinile legate la spate, în timp ce nevasta lui se pr v lise pe prisp , cu palpiata îi la inim . - Of i of, f cea, of i iar of, f cea i încet, încet, vecinele au prins a se aduna la ea în ograd , ca s-o trag pe mâini cu o et, s -i pun la t lpi leg turi de o et cu ceap dar mai ales ca s-o întrebe de una, de alta, s afle mai multe, s se sf tuiasc acolo, împreun , c din mai multe min i altfel te l mure ti. Ma ina plecase între timp. Îmbâcsit cu miros de benzin , carnea arzând în mijlocul drumului tot mirosea a friptur i pe cei care fierbeau, ca de obicei fasole sau cartofi în ceaune, i-a apucat a a o poft c se auzeau ma ele chir ind pân departe. Tata s-a întors acas suduind, mama lor de bandi i, avea ochii ro ii, ca la lupi când suduia a a, cu vocea groas i plin de ur . Dar altceva nu a mai spus, doar mama lor de bandi i. Apoi s-a a ezat pe prisp cu sticla de vin lâng el i nu s-a mai urnit de acolo multe ceasuri. De obicei î i chema un vecin, ca s tac împreun i s termine sticla de vin. Oftau adânc, cu n duf i din când în când exclamau: - Ce s -i faci, m i Vasile? - Ce s -i faci, m i, Costic ? - Îiiii greu! Nici unul dintre ei nu era prea vorb re dar în t cerea aia a lor i în am r ciunea lor exprimau mult mai multe decât dac ar fi rostit cuvinte. Acum tata n-a mai chemat pe nimeni, a stat a ezat pe prisp a casei i a b ut sticla de vin de unul singur. R m sesem f r carnea la care deja visam, cum s-o împart, cum s-o g tesc. Puii erau mici de tot, abia ca ni te porumbei dar tot am t iat doi ca s dau b iatului la drum. Culmea ghinionului a fost c , într-o clip de neaten ie, în timp ce f ceam mujdeiul de usturoi, boala de mâ a venit i a luat de pe gr tar, din gura sobei, amândoi puii i s-a b gat cu ei sub gr mada de curpeni de nu am mai putut face nimic. Ne-am mul umit s mânc m o am râd de ciorb f cut din capetele puilor, gheare, pipote, inimi. Nu mai aveam timp s t iem al i pui, c pierdea Relu trenul i iar ar fi f cut absen e nemotivate i era jale la coala aia a lui profesional cu absen ele. Doina i-a promis fratelui c o s omoare pisica ceea ce a i f cut. Când a prins-o a luat-o într-o saco i f r s spun la nimeni nimic, a aruncat-o în Siret. Apoi toat via a avut remu c ri i nu a în eles cum de-a putut s fac a a ceva. Chiar i eu am fost mirat i o mai întrebam când îmi aduceam aminte: - Tu chiar ai omorât pisica? i ea îmi confirma de fiecare dat :- Da, am omorât-o!

-Bani nu au g sit la perchezi ie? întreba câte o vecin .

-Ei, cum s nu g seasc , r spunea cu n duf femeia lui Dru , au g sit i bani, c doar ne-au c utat i-n fund. Dar banii nu i-au trecut pe proces verbal. Banii i-au împ r it între ei. A a, de fa cu noi, f r s se fereasc . Noi când am v zut una ca asta, ne-am uitat unul la altul, am sperat c ne vor l sa în pace. Ei, a , nu ne-au l sat în pace. L-au luat cu ei pe Mitu al meu, cine tie când l-oi mai vedea acas .

-Dac n-au trecut în procesul verbal banii atunci n-or s ne ia

la întreb ri pe noi tia care am apucat deja s lu m carne.

-Pune- i tu n dejde în asta! exclam alta. tia nu în cont de nimic. Dac -l bat bine pe Mitu i sta spune cui a vândut apoi vine i te ridic de acas , una, dou , pentru un pachet de carne.

-Ei, nu mai spune?

- i dac nu g se te nimic? Ce, m poate lua la zdup f r s g seasc la mine carnea?

-Uite, c de aia le pas lor, de legalitate. Tu nu auzi c au împ r it banii de fa cu ei i apoi l-au luat pe Mitu la zdup?

Femeia lui Du , una, dou , ie ea la poart i se uita luung, luung în susul drumului. Se gândea c , cine tie, poate îl luase pe Mitu al ei a a, de sperietur i c -i vor da drumul dincolo de cimitir iar ea o s -l vad mergând agale, hopa, hopa, cum mergea el, c tre cas . Nu-i venea a crede ce se întâmplase. C ei se ocupau de mult vreme de t ieri clandestine de vite dar uneser osia în locurile cheie i se credeau proteja i. Avea partea lui i primarul i eful de post din sat i cel din comun . Toat lumea avea de câ tigat. Când intr ni te bani în cas parc altfel vezi realitatea. Alt curaj ai s te tocme ti cu iganii pentru vreun mânzat. i, dintr-odat , tot sistemul lor, pe care-l credeau infailibil, se d rămase. Dar femeii nu-i venea a crede. Poate îl vor ine pe Mitu acolo, câteva zile, tot a a, de sperietur i musai o s -i dea drumul acas c o s pun o verb bun dom primar sau eful de post. Poate acesta era un semn c mai trebuia mituit vreunul. Ce mama naibii voiau? C erau to i fl mânzi asta se tia, dar ei ce s fac , s cumpere vaca, s sacrifice i s o împart pe la cei mari pe de-a moaca? P i, pe urm , de unde bani s mai cumpere i pe urm toarea? Guri c scate care caut de-a moaca or fi destule. Dar dac stai s cau i s le astupi pe toate cu ce te alegi? C nu te alegi cu nimic. Ba r mâi i dator i apoi te treze ti cu iganii c vin i- i bag cu itul între coaste ca s le dai banii. C ei tia una i bun c i-au dat animalul i tu trebuie s le dai banii. Ce-i intereseaz pe ei c au venit mili ienii i au scos carnea în osea, au stropit-o cu benzin i-au dat foc?

Între timp, Saveta, o vecin care apucase s cumpere un pachet de carne, s-a dus noaptea în fundul livezii i pe pirostria a f cut i ciorb de v cu i ciulama. Ce-a mai r mas din carne a pr jit-o în untur de porc. A pus-o la borcan i a îngropat-o în beci apoi a tras i ni te l zi cu cartofi peste borcanul cu carne îngropat acolo. Duminic au mâncat to i ai casei, pe s turate, într-o t cere, ca de moarte. Li se p rea c lingurile fac un zgomot asurzitor. Apoi gospodina a luat toat carnea de pe oase iar oasele le-a îngropat tocmai în fundul gr dinii, c le-a fost fric s le dea la câine. La o adic de unde s aib câinele oase de vit s road ? Numai c animalul i mai fl mând decât st pâni, nu se mul umise cu dumica ii de m m lig t v li i prin sosul de la toc ni . A a c au dezgropat oasele i tocmai când gospodarul casei vorbea cu un vecin în poart odat apare câinele cu ditamai osul în gur în c utarea unui loc tocmai bun unde s -l road .

-V leu! Ai luat carne de la Du ? întrebase speriat vecinul i mai c ar fi vrut s se desprind de poart i s plece unde-o vedea cu ochii. C e cu atât mai bine cu cât tii mai pu ine. Nu tiu nimic, n-am v zut nimic, nu am auzit nimic!

-Ei, asta-i, n-am luat nici o carne, t g duî gospodarul, cine tie de unde naiba a scos câinele sta al meu osul, c -i me ter mare la scormonit cu ghearele, peste tot face gropi, parc ar fi porc mistre nu alta. Sunt i ei fl mânzi, altfel ar dormi în cu c i n-ar umbla de nebuni pe sub p mânt dup cai mor i.

Dar vecinul nu crezuse o iot i î i luase în prip r mas bun ca s fie el mai sigur. - Du-te opt cu alba nou , spuse în sinea lui gospodarul. Uite ce iepure i sta. i el mai, mai c l-ar fi invitat la o toc ni de vac c tare mai fusesse bun , le mersese la inim . Ar fi stat de vorba ca lumea la un pahar de vin i altfel ar fi trecut dup amiaza de duminic . Ar fi fost adev rat s rb toare. Bine c nu l-a invitat, c se mai i pomenea cu mili ia în curte. Lume bântuit r u, gândea omul. Uite ce era s p esc! Ce mai r m sese din mâncare, femeia lui, cea curajoas i de teapt de ertase în ulcele de lut pe care le pitise în hornul dezafectat de la buc t rie. Cu câini lupi dac veneau i n-o descopereau atât de tare ce mirosea acolo a fum. Mâine o s termine i ciorba i toc ni a iar carnea de la borcan o vor mânca atunci când s-or mai lini ti lucrurile. Dar ce nu tia b rbatul e c Saveta lui cea curajoas , se dusese prin gr dini i la mam -sa, cu ni te ciorb de v cu i atâta ce-i mul umise b trâna, cu lacrimi în ochi, de bucurie c sim ise pu in carne în gur , c Saveta se întorsese a a de u urat de parc c lca pe nori. Acum întâmpl-se ce s-o întâmpla, spusese ea, c eu mi-am f cut datorita de cre tin . De f cut fapta tot am f cut-o. Doar nu era s arunc în closet carnea, c e p cat de Dumnezeu, s mori de foame i s arunci carnea. Acum am burta plin i eu i ai mei, mâine mânc m din nou bine, dup aia ce-o mai fi vom mai vedea.

(fragment din romanul Luna de miere)

Mircea MORARIU

Filmul Pesc ru ului

Din cale afar de enigmatic *Pesc ru ul*, prima piesă cu adevărat cehovian sau cel puțin în socotit a fi astfel de exegeți, din creația lui Anton Pavlovici.

Nu doar că, a a după cum au spus-o și alii comentatori și cum am repetat-o și eu adesea în cronici, nu vom ține niciodată cum se va sfârși piesa lui Treplev. Ci, pe măsura ce exegeza scenic scrierii evoluează, ne e din ce în ce mai greu să spunem unde, în care personaje anume se concentrează preponderent vocea autorului. Cine este *alter-ego*-ul lui. Din ce în ce mai puțin îl acreditează în această condiție pe Treplev, entuziasmul „formelor noi”. Cu atât mai puțin în cu cât, în ultima parte a piesei, Treplev, aflat în continuare în relație antagonică cu Trigorin, ajunge -culmea!- să afirme, precum acesta, că diferența dintre vechi și nou e, la urma urmei, una foarte importantă.

Sigur, am putea crede, și nu fără temei, că „dublul lui Cehov” din *Pesc ru ul* ar putea fi Dorn. Nu doar fiindcă e medic precum dramaturgul însuși, ori pentru că e totuși un personaj secundar, în ciuda democratizării rilor operate de dramaturg în ierarhia acestora. Ci și deoarece el se numără printre cei care afirmă că ar fi plătut nerminată reprezentare a scrierii lui Treplev. La fel cum susține și Sorin.

Poate că tocmai de aceea, montarea foarte modernă a *Pesc ru ului* propusă la Teatrul Național „Marin Sorescu” din Craiova de regizorul grec Yiannis Paraskevopoulos, altminteri un familiar al instituției, îi ridică pe cei doi, în primele cincisprezece douăzeci de minute ale spectacolului, minute jucate cu cortina trasă, la rangul de veritabili naratori. Ei sunt cei ce istorisesc, citează, introduc, anticipază sau completează replici, narează acțiunea, într-un cuvânt, o epicizează. Alături de ei e Iakov, Yiannis Paraskevopoulos, amplificând susmenționata „democratizare”, despre care a vorbit mai întâi, într-un context mai larg, teatrológul francez de origine română George Banu și pe care a studiat-o în profunzime, mai întâi într-o teză de doctorat, mai încolo într-o carte (*Marginalii lui Cehov*), mai târziu meu coleg Călin Ciobotari.

Numai că Yiannis Paraskevopoulos nu se mulțumește doar cu atât. Nu îi ajunge transplantarea textului și a întâmplărilor surprinse de acesta în vremurile noastre, nu îi place doar că le scaldă într-o modernitate inspirată muzică de scenă creată de

compatriotul său Manos Milonakis, nu îi e suficient deja menționată epicizarea și nici excelenta subliniere a funcției de precursor al teatrului absurdului pe care o are Cehov. Spun aceasta fiindcă mai mult decât în alte montări vizuale de mine în cea de acum, în repetate rânduri, personajele vorbesc doar pentru ele însele, fără să le asculte cu adevărat nimeni.

Regizorul merge însă mult mai departe. Vedem, la un moment dat, o excelentă, o superbă scenă, cea dintre timidul sau aparent timidul, interiorizat, tersul Trigorin și Nina Zarecinaia. Scenă în care cei doi sunt plasați pe un imens piedestal, un practicabil supradimensionat, care ruia și se imprimă o mișcare de rotație. Pe unul dintre colurile piedestalului cu pricina (remarcabile decorul și costumele semnate de Lia Dogaru) e uitat o cameră de filmat. Un fel de substitut al pescruului. Pentru că în partea a doua aparatul acela se ajung să capete un plus de sens. Iakov decupează aici secvențe după secvențe, comandă acțiunile, mișcă rile, replicile fiecărui personaj. Nu, nu spune „motor!”, a a cum se face când se filmează de adevărate ratelea. Se mulțumește numai să indice „pauză” și să marcheze sfârșitul ei bătăind în palme.

Toate personajele vorbesc și simplu, firesc, natural dar se întâmplă și ca vocile să le fie amplificate de microfoane. Suspendate sau plasate pur și simplu pe trepied. De la un astfel de microfon face doctorul Dorn anunțul sinuciderii lui Treplev. Un anunț simplu, oarecare, nemărcat de nici un fel de trăsătură. De nici cea mai mică urmă de sentiment ori de implicare. Defel fără rost această decizie a regizorului fiindcă nu vom vedea nici reacțiile celorlalți personaje la aflarea cumplitei vești.

Spectacolul craiovean nu contează doar prin modernitatea viziunii asupra textului, ci și prin coeziunea acesteia, validată ca atare de jocul actoricesc. Yiannis Paraskevopoulos a mizat cu succes pe complementaritatea și contrarietatea. A distribuit-o în Arkadina pe Cerasela Iosifescu și a desenat contururile rolului în strâns legătură cu personalitatea creatoare a actriței. Sigur, nu ne mai așteptăm, nu ne mai iluzionăm deja de mult vreme că vom vedea pe scenă Arkadina majestuoasă, cu aere de tragediene ori serafice care doresc să ne reamintească printr-erile și misterele lor că au jucat-o cândva pe Julieta. Arkadina Ceraselii Iosifescu e impetuoasă, capricioasă, voluntară, autentică și teatrală

deopotrivă. Mai teatral decât alte interprete ale rolului. Mai temperamental. Iar Treplev e asemenea mamei lui. Dacă Arkadina e îndrăgostit la nebunie, copilul rețete de Trigorin, Treplev, rol în care foarte tânărul Vlad Udrescu marchează o importanță reușită, se comportă și el precum un adolescent. Avântat, cu efuziuni copilărești, cu entuziasme majore, nem surate, în preajma Ninei Zarecinaia, rece, distant, uneori voit, mimat distant în vecinătatea lui Trigorin. Acesta fiind „nev zutul”, „tersul” ce se vede, care are proeminență grație interpretării foarte nuanțate a lui Sorin Leoveanu. Laude, și nu puține, merită îndubitabil și Iulia Colan, rafinat, deloc vulgar, nicidecum agresiv, uneori cvasi-spectral în împlinirea evoluției din rolul Nina Zarecinaia.

Noutățile de concepție ale *Pesc ru ului* craiovean nu se regăsesc exclusiv la nivel macro ori în ceea ce privește construcția rolurilor tradițional considerate a fi principale. Iulia Lazăr în Mașea și pe mai departe înbrăcat în negru, poartă și în această versiune „doliul vieții ei”, dar asta nu înseamnă că ar fi întristată sau tearsă. Nici vorbă. Mașea e înrădit, vulgar întrucât de la prima apariție, nu e rea doar în raport cu Medvedenko, interpretat în reprezentativitate de mine cu bravură de Laurențiu Tudor. E rea în raport cu lumea. A a cum e și amraev jucat de Eugen Titu. Valentin Mihali (Sorin), Adrian Andone (Dorn), Anca Dinu (Polina) și Călin Vieru (Iakov) completează cu succes distribuția.

Călin CIOBOTARI

Lucian + Dan + Teodorovici...

Dacă a fi întrebat despre ce este spectacolul *Unu + Unu...* al lui Lucian Dan Teodorovici (Uzina cu Teatrul, Teatrul Național „Vasile Alecsandri” Iași), a ezita să formulez un răspuns definitiv. Ai spune că e despre sentimentul de profund inadecvare ce îl determină pe Cristian să urce pe o stâlp de înalt tensiune cu scopul declarat de a se sinucide. La fel cum ai spune că spectacolul vorbește, ironic, dar la fel de sonor, despre tarele unei societăți contemporane mcinat de voluptatea pentru senzațional, de înclinăcia către *fake*, de superficialitate și dezumanizare. E dificil să identifici o temă majoră, până la urmă, această neputință funcționează ca un atu, ca o plurivocalitate a montării. Cunoașteam de ceva timp textul lui Lucian (publicat în volumul *Unu + unu (+unu...)*). *Ni te comedii* - Editura Cartea Românească 2014), la fel cum cunoașteam preocupările sale pentru literatură dramatică (piesa *Elefan în roz și elefan în galbeni* și-o țiam, bun oară, din proiectul de spectacole lectură Dramatis, de la Teatrul „Lucaț rului”) și eram interesat cum se va descurca scriitorul/dramaturgul în confruntare cu regizorul, situație dificilă, cu destule capcane în care se picuor și din care se iese greu.

Pot spune, încă de la început, că este spectacolul cel mai bine lucrat până acum de regizorul Teodorovici, evident fiind acumularea unor experiențe scenice și clarificarea unor metode de lucru. Dacă din *Prăpădul* memoria mea de spectator reține contururi vagi și gânduri regizorale incomplete sau prea încifrate, dacă în *Sint o bab comunist* (montarea de la Ateneul Târgu) predominau problemele de relație și de definire a personajelor, acum am satisfacția de a fi vizuat un spectacol curat, cu esuturile de idei la vedere, cu personaje asumate și demne de a fi ascultate.

Pentru cine nu cunoaște plotul, lucrurile stau în felul următor: Cristian, un intelectual cu înclinății spre filosofare, decide să o sfârșească definitiv cu viaa. Teoria sa (de unde și titlul piesei) e că lumea reprezintă o sumă de perspective (unu+unu+unu...) și că dispariția uneia dintre perspective modifică radical lumea. În treacăt fie spus, o teorie similară cu faimoasa teză a perspectivismului, a a cum o formula Nietzsche în *Voina de putere*, însă degrevat de sensurile pe care i le imprimă filosoful german. Inadecvarea cu lumea în care trăiește îi dictează lui Cristian gândul sinuciderii. Nimic mai simplu, totuși, nimic mai complicat decât o sinucidere în ziua de azi. Solitudinea și fermitatea deciziei sale sunt tulburate de intrarea în scenă a celorlalți (cei alți însumând ironic și plenar un Celălaltă la Levinas: doi tineri barbuiți iritați și protagoniștii a ocupat stâlpul sub care obișnuia să-și facă ei „barbutul cinstit”, un cumnat, om de afaceri, uns cu toate alifiiile capitalismului nostru slabătec, o

echipă de televiziune alergând după senzațional și manipulând grosolan realitatea.

Mai există, însă, un personaj, unul cu o importanță semnificativă: Povestitorul care, adeseori, se comportă ca un Regizor, ori, la limită, ca un mare Manipulator. Concret, Cristian & co sunt dirijați, ca într-o repetiție, de acest omniprezent martor al întâmplărilor. E o soluție foarte bună ce deschide textul și posibilitățile de interpretare, o angajare brechtiană a publicului în observarea quasi-documentară a unui *cum se face* realitatea în care

trăim. Povestitorul, interpretat ireproșabil de Ada Lupu (una dintre actrițele cu mare potențial pe care le are Iașul), devine, aadar, punct de foră al spectacolului.

Descinzând parcă din lumile lui Beckett, proiectii autohtone ale lui Vladimir și Estragon, cuplul de barbuiți este seducător: candoarea tâmpă a unuia (Horia Verive) și dublată de seriozitatea agresivă a celuilalt (Dumitru Năstruciu), ambii absurzi și totuși prezente ale unui real familiar, straniu și totuși oameni pe care ni se pare că îi țim de demult... Schimbările lor de replici, efectele de ecou ale unuia în celălalt, absurdurile lingvistice și catastrofele de logică în care se împotmolesc produc un aer ionescian de toată frumusețea. Îi secondează Cumnatul (Doru Aftanasiu), un cu totul alt profil, rapace om de afaceri, tic loș și până în mduva oaselor, gata să calce pe cadavre în drumul spre înăvrușire. Sunt personaje reușite din scriitură, printr-o distribuție corectă, rezolvate scenic cu succes.

Foarte prezent în prima parte a spectacolului, Cristian (Ionu Cornil) scade în partea a doua, când scena e invadată de echipa de televiziune (Delu Lucaci și Radu Homiceanu) și de permutarea atenției de pe drama sinucigaului pe discursul regizoral despre manipularea realului prin media. Este, cred, una din problemele montării, una ce dezechilibrează unitatea de acțiune (aspect cu atât mai vizibil cu cât este asigurat deja unitatea de timp și spațiu) și riscând să producă divagații de la intențiile inițiale. În fața patetismului vulcanic al Reporterei, Cazul Cristian nu mai interesează sau devine pretext pentru altceva. Nivelul spectacolului scade, arta de până atunci interferând nepermis de mult cu sitcomul sau cu gratuitățile estetice. Reține, totuși, din această a doua parte tema iluziei Live-ului: pe o plasmă se transmite într-un fals „în direct” scene de la „locul faptei”, intensificându-se astfel impresia de msluire crasă prin televiziune.

Un alt minus, tot în partea a doua, îl reprezintă, cred, excesul de discursiv, impresie provenită și pe fondul unei scrieri ilustrative prin lumină și muzică, dar și din faptul că scenografia (Rodica Arghir) este aceeași de la început până la final. Se întâmplă un lucru ciudat cu această scenografie: cei trei stâlpi de înalt tensiune sunt seducători prin simplitate și verticalitate, însă, odată cu derularea spectacolului, îi pierd gradual din foră semnificația, limitându-se la a rămâne banale obiecte de decor. Altfel spus, stâlpul încetează să fie personajul de la început. O serie de soluții (globul disco, punga de chipsuri care circulă prin sală, mult prea evidentă scenă a ruginirii, sticla de vin plimbat plescăit) sunt destul de facile și afectează armonia solidă, filosofică, a spectacolului. Finalul este cumva previzibil, convențional și dictat de sentimentul lui Cristian că, în definitiv, viaa și moartea sunt la fel de inutile. „Privit de sus, lumea arată la fel”, indiferent de apariția sau dispariția unui „unu”...

Conchizând, reține din spectacolul lui Teodorovici frumusețea dilemelor filosofice ale lui Cristian, meditația regizorală asupra stereotipurilor și superficialității societății contemporane, prospețimea jocului actoricesc (cu un plus pentru Ada Lupu) și semnele lucrului cu actorul pe detaliu, umorul de foarte bună calitate și evoluția indiscutabilă a unui regizor care încă nu a dat marea lovitură.

Alex VASILIU

PASCAL BENTOIU, UN MUZICIAN I UN ÎN ELEPT

Plecarea lui Bascal Bentoiu, la 21 februarie, a închis poarta ce ne desparte de două epoci turbulente, anxioase din istoria României (1947-1989 și 1990-2016). Nu e prea ușor să constatăm dispariția aproape totală a unei generații care a trecut prin furtuni inimaginabile astăzi, reușind să se exprime în mod original, atrăgând în mod nuanțat atenția prin „voci” sale, constituind un strat uimitor de bogat în informații, imagini și sensuri artistice-filosofice ale culturii românești. Aurel Stroe, tefan Niculescu, Anatol Vieru, Tiberiu Olah, Miriam Marbé (listă evident incompletă) au lăsat o creație ce impune periodic reveniri prin auzul și cercetări teoretice, fiecare „lectură” descoperind idei insuficient sau deloc luminate anterior.

Dispariția lui Pascal Bentoiu se resimte mai mult datorită impactului pe care prezența sa ca om îl avea asupra celor privilegiați și în fine în preajmă, datorită modului cum își exprima ideile despre felurile domeniului artistic, spiritual. Pascal Bentoiu era un intelectual în sensul cel mai înalt al cuvântului. Existau trei etape spre cunoașterea și receptarea personalității sale. În prima etapă, aparent rece, protocolară, rigidă, se primește impulsul dinții al apropiării. Vorbirea calmă, temperată, cu o intonație aproape uniformă, cu o voce scuturată împuneau atenția necondiționată. Stilul suprinzător de colocvial, simplitatea expunerii unor idei fundamentale, vorbele de spirit ivite pe neașteptate, zâmbetul fin ce-i lumina uneori chipul, harul de a captiva - totul te dumirea în câteva clipe asupra momentului unic de care aveai parte.

Nu exista nici o deosebire între cuvântul rostit și cuvântul scris. În ambele ipostaze, ideile își găseau la fel de ușor și fluent, gravitatea luminoasă, directea, metafora și umorul. Pascal Bentoiu avea puterea de a concentra ideile esențiale despre sine, despre creația compozitorilor care l-au obsedat (George Enescu, Mihail Jora), despre lumea în care a trăit într-o manieră ce îi vedea spiritul dubitativ, cu accente (dar nu accese) pesimiste, menite să-i contureze deplin în elepciunea.

Pascal Bentoiu s-a născut la 22 aprilie 1927 și a trăit primii ani ai adolescenței în perioada scurtă de înflorire spirituală a României, dintre cele două războaie mondiale. Atmosfera din casa tatălui său, juristul Aurelian Bentoiu, a fost favorabilă lecturii, preocupările tînărului Pascal (cu un nume puțin relict destinat) îndreptându-se spre opurile eseistic-filosofice. Interesul său pentru lectură, în acord cu dorința părintelui de a-l vedea fiul profesor sau avocat al constituit fundamentul culturii solide, ce i-a nutrit toată viața un discurs și paginile adăugate între copertă. Muzica avea să fie al treilea „val spiritual” în viața sa, „val” transformat în oceanul de sunete ce i-a umplut creația.

Întîlnirile cu primul spirit fondator al personalității sale muzicale au fost, așadar, cum e firesc, fie la numai 20 de ani, dublu valente.

[...] cred că unul dintre primele concerte la care am asistat a fost cel cu George Enescu dirijându-i Simfonia III-a. Din care n-am înțeles nimic! Apoi l-am văzut pe același Enescu dirijându-i Suita simfonică, în fine, într-un concert cu Rapsodia I, Suita I și Simfonia I - un festival Enescu. Mi-au plăcut primele două, Rapsodia sigur că o tiam, o mai auzisem, dar când a început Simfonia i pînă cînd s-a terminat, eu am fost exaltat! În momentul acela eu am devenit sclavul marelui compozitor și mi-am spus: „Cine a făcut asta nu poate greși! Nu poate greși fundamental în altă parte!” Deci, l-am luat foarte temeinic, „ia să vedem, eu nu pricep, el a făcut bine ce a făcut.”

Al doilea spirit rector pentru Pascal Bentoiu a fost profesorul și compozitorul Mihail Jora. Intransigentul, temperamentalul Jora i-a uitat obiceiurile radicale în prezența tînărului studios, dornic să recupereze în timpul cel mai scurt anii de studiu al armoniei muzicale de care nu a avut parte fiindcă liceele de muzică nu existau atunci în România. Cu siguranță, vitregia politică ce i-a afectat pe maestru și pe discipol (soia lui Jora a fost întemnițată doar pentru că era sora lui Grigore Gafencu, iar tînărul Pascal Bentoiu nu a putut urma Conservatorul deoarece tatăl său, Aurelian Bentoiu, de inusit funcția de ministru al justiției în anii 1939-1940) a constituit încă un motiv al legăturii afective, cu importanță urmări. Mihail Jora a scris referințe admirative despre Pascal Bentoiu, prevăzându-i rolul important în evoluția componistică, iar discipolul său a vorbit și a scris deseori - eseistic și analitic - despre lucrurile maestrului său. Unul dintre cele mai importante opusuri muzicologice, despre care mi-am amintit că se mîndrea, a fost publicat în volumul „Mihail Jora - Studii și documente”. Tot acolo a fost reprodus fragmentar, sub titlul „Maestru și discipol”, corespondența dintre Mihail Jora și Pascal Bentoiu, rînduri ce se lectură cu interes și emoție.

Tot ce a semnat Pascal Bentoiu în calitate de compozitor, muzicolog, autor de conferințe, prelegeri, articole în presa de specialitate și generalist, cursuri la Vacanțele Muzicale de la Piatra Neamă, emisiuni de radio și televiziune, contribuie la formarea imaginii de om universal, pe cît de greu realizabil în veacul XX românesc, pe atît de important. Activitatea de cercetător științific la Institutul de Etnografie și Folclor (1953-

1956) i-a dat posibilitatea să cunoască temeinic elementele ale tradiției muzicale arhaice românești, pe care le-a comentat în revista „Muzica” (1956, 1959, 1962 și 1963) dar le-a lăsat evidente în Suita ardelenească și în finalul Concertului nr. 1 pentru pian, restul lucrurilor fiind, pe alocuri, doar aluzii.

Sigur că a fost foarte important pentru mine să stau trei ani în compania unor minuni ale artei populare, cu casca la urechi, transcriind cîtece de pe benzile de magnetofon sau discuri vechi. Am fost, cred, primul în istoria Institutului de Etnografie și Folclor care a transcris astfel înregistrările ale tarafului ardelenească - tuit din trei instrumente - „prima ul”, cel cu viola (braciul) și „broanca” sau „scroafa”, cum i se spune în zonă, dar ei fac o armonie completă, cîntă la braci pe cîntă drept cu trei coarde, cîntă simultan de arcă, iar împreună cu basul formează o armonie pe patru voci.

Vocaia renașcentistă a lui Pascal Bentoiu nu a însemnat doar

interesul pentru toate genurile muzicii academice (concertant, cameral, simfonic, operă) ci, foarte important, cultivarea relației muzic-text în partituri de lied (cele mai multe pe versurile lui Alexandru Miran), și mai ales în creația muzicală pentru spectacolul de teatru. Lista este impresionantă, dar aici menționez Orestia de Eschil, Povestea de iarnă de Shakespeare, Amorul doctor, libret propriu după piesa lui Molière (toate în 1964), Jertfa Iphigeniei, operă radiofonică după piesa lui Euripide (1968), Hamlet, libret propriu după piesa lui Shakespeare (primă audiție, 1971). De remarcat timpul scurt în care a elaborat cele peste 30 de partituri pentru spectacole de teatru - un deceniu și jumătate (1955-1969), cunoscute fiind rigurozitatea și meticulozitatea manierei sale de lucru. Deschiderea spirituală ce i-a asigurat lui Pascal Bentoiu titlul de artist universal a mai fost evidentă în pasiunea cu care a ascultat și studiat jazzul. A fost uimitor pentru mine, și pentru publicul care l-a ascultat cu prilejul neuitatului colocviu de la TVR Ia și din mai 2015, mîrturisirea sa:

[...] jazzul este cel mai important compozitor al secolului XX! Efectiv simt acest lucru - spațiul jazzului este foarte vast, există o arhivă de cîteva sute de mii de înregistrări extraordinare. Pentru că aceeași temă melodică poate fi tratată de zece virtuozii complet altfel. Jazzul este un fenomen cu totul special, ceea ce este absolut irezistibil, cuceritor; este ritmul! Muzica aceasta trebuie să fie prin ritmic, prin inserarea în timp, prin invitația și obligația pe care o crează ascultătorului atent de a sări pe bidivul stă și de a se simți bine. De aceea este extraordinar.

Pascal Bentoiu a avut talentul, cultura, siguranța de sine și modestia (ce cuplură rar de calitate) de a cultiva un stil muzicologic profund marcat deopotrivă de alteritatea ideilor și de simplitatea exprimării lor. Imagine și sens. Eseu asupra fenomenului muzical (prima ediție, 1971), Deschiderea spre lumea muzicii ((1973), Gîndirea muzicală (1975), Capodoperele enesciene (1984) referințe fundamentale a muzicologiei românești, după traduceri în limbile germană și engleză (2011, 2015) opus teoretic de valoare internațională, Opt simfonii și un poem (2007) sunt volume atemporale, demne de a fi citite oricînd cu creionul în mînă. Sunt scrieri ce deschid mintea lectorului nu numai spre lumea muzicii, cum modest precizează autorul în titlul cărții din 1973, ci spre întreaga lume a artei. Cel care își găsește timp să citească aceste volume își va îmbogăți și va ordona cunoștințele despre plămîndurile diferite ale artei, va fi inspirat și meditează la un cu totul alt nivel asupra concepției și înfăptuirii operei de artă.

Multe sunt paginile semnate de Pascal Bentoiu care ar putea fi reproduse spre adîncă luare aminte. Prefer să decupez secvențe din ultima confesiune-autoportret încredințat paginilor de carte (2007), și din mesajul transmis celor prezenți în mai 2005 la ceremonia în cadrul creșterii și acordat titlul de doctor honoris causa al Universității de Arte „George Enescu” din Iași.

Am fost în mînt ferm convins că ansele culturii românești nu stau nici în pînă unism, nici în revenirea la arhetipuri, nici în spațiul mioritic, nici în vreuna din celelalte intenții folclorizante,

care nu pot duce decît la produse de artizanat, bune de luat ca amintire de turism în țară. Am cunoscut folclorul mai sistematic decît probabil oricare din colegii mei, l-am iubit și l-am studiat, într-o măsură în care l-am utilizat, însă nu m-am potopit acolo. Ideea de a rămîne veșnic în afara istoriei, într-o fatală inepetă admiră a a ceea ce înmormîntăm și de lux care se cheamă Miorița, mi se pare o aberație, un act sinucigaș pe plan cultural. Dacă se poate conferi o durabilitate și o identitate internațională valorilor spiritualității românești, aceasta nu se poate petrece decît pe calea integrării noastre în Europa, pe calea abordării creației majore, cu vocație universală. Marile spirite enciclopedice nescute și manifestate în aria românească asta au încercat să facă. Enescu e unul dintre ei. Ideea că am fi un popor mic este o dobitocie: avem de 40 de ori mai mulți cetățeni decît Atena clasică, cea care a produs tot ce se ține a produs! Personal, am lucrat - fără nici un complex - într-o astfel de spirit universalist; simfoniiile, ca partea cea mai consistentă a producției mele, le-am adresat lumii întregi, vorbind în ele - fără intenția de a face acest lucru - tocmai despre puterile afective și intelectuale ale neamului în care m-am născut. Nu-mi crează complex faptul că restul lumii habar nu are de partiturile mele și nici împrăjurarea că nici în țara mea nu-s profesori foarte bine ce am pus pe hîrtie și mai puțin ca o astfel de producție, lansată în lume prin vectori care, în loc să se numească Editura Muzicală sau Electrecord, s-ar fi numit Decca, EMI, Boosey & Hawkes ori BBC, ar fi ajuns demult să fie cunoscut pe plan mondial.

Nu aici stă problema! Faptul cel mai frapant este situația mea în raport cu muzica secolului: în genere de-a curmezișul. Am recoltat multe sugestii utile, însă am refuzat nenumărate presiuni (neonestă sau imbecile) ale mediului cultural contemporan, pentru că doream să-mi ascult sufletul, iar apoi să cînt cum îmi dicta acesta; [...] m-am opus tendințelor simplificatoare, demagogice, reducționiste, neabandonînd o anumită complexitate europeană, urmînd să continui pe cîmpul propriu o anumită evoluție și o anumită funcționalitate, asimilate și asumate. Cine vrea să urmeze fie binevenit. Cine nu vrea (sau nu poate) să rămîie și să nu se acolească unde se află, în compania muzicilor sau „muzicilor” pe care le poate pricepe. [...] Literatura sau arta plastică de azi au un public al lor. Muzica, mai puțin. În pofida acestor condiții, sunt mulți care am acționat pe plan compozitională a cum am acționat. Privesc calm, fără nici o remu care artistic trecutul și fără nici o speranță deplasată viitorul.

Opiniile lui Pascal Bentoiu din finalul acestei schițe de portret au fost încredințate publicului din Iași în mai 2005, și reprezintă o radiografie-avertisment a vremurilor pe care le trăim. Textul întreg ar merita reprodus, dar spațiul tipografic mă obligă să sintetizez la maximum.

Cred că spiritul omenesc are un ritm al său, există viteze optime pentru asimilarea și stocarea informației; evident viteze variind mult între feluri de subiecți, însă aflate totuși între niște limite plauzibile. Cred că ne iluzionăm dacă socotim capacitatea noastră de absorbție și asimilare drept nemărginite... Uraganul informațional, mai devastator decît „Charlie”, „Frances” și „Ivan” la un loc, dezrădăcinează cu precizie plantele tinere, pregătind viitorului perspective destul de sumbre. Mi se pare că omul, înainte de a tinde să devină membrul unei colonii uniformizate de tipul termitelor, ori în cazurile fericite - de tipul albinelor, omul decizi, este în are datoria de a fi individ. Persoană. Unică pe scara Creației, în lung și în lat. Cred că puterea suntem destinați („programați”) - dacă asta vă spune mai mult) și fim nerepetabili, originali, imprevizibili; cred că cele 15 miliarde de celule ale creierului fiecărui dintre noi (și din care nu folosim - se zice - decît circa o zecime) ne oferă, în imensele lor posibilități de combinare și variație comportamentală, garanția materială și unicătatea, individualitatea, personalitatea sunt posibile și cele în fine ează condiția normală a omului normal. Vreau să judec totul cu capul meu, refuz să înghit produse prefabricate ideologic, politic, cultural și nu accept să fiu sluga morală ori intelectuală, cu atît mai puțin în social-politică a nimănui... Ceea ce încerc eu aici este, dragi prieteni, o pledoarie pentru libertatea omului, pentru demnitatea sa, pentru dreptul său de a re-pune în discuție orice, pentru prospețimea gîndirii și pentru posibilitatea de a realiza ca ființă creatoare, cu tărie și libere, ca imagini ale dumnezeirii în trecătoarea noastră lume...

Relația cu cartea, așadar, cum s-a consolidat ea de milenii, iar cu cartea tipărită - de peste cinci sute de ani, este una specială. Poți spune: „am citit cutare roman polișt și am priceput imediat totul.” Dar nu poți afirma: „am citit Psalmii - sau Evangheliile - și m-am lămurit.” ... Substanța și împune și revii, ea nu poate fi pînă dintr-o dată. Sensurile se cer deslușite cu încetul, ele nu se oferă instantaneu. Adevărata cultură se obține cu mult răbdare, cu pasiune, cu abnegație și entuziasm. Sper din toată inima ca idealul lui Bill Gates (de a înlocui cartea cu memoria digitală) să nu se realizeze.

¹Alex Vasiliu - Dialoguri neprotocolare, Editura Cronica, Iași, 2005, pag. 129.

²Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, 1995, pag. 44.

³Op.cit., pag. 362.

⁴Vezi nota nr. 1 în volumul citat, pag. 139.

⁵Idem, pag. 140-141.

⁶Pascal Bentoiu - Opt simfonii și un poem, Editura Universității Naționale de Muzică, București, 2007, pag. 144-146.

⁷Pascal Bentoiu - Omul de cultură în lumea contemporană, Revista „Artes”, vol. 5, Editura Artes Iași, pag. 8-18.

Ștefan OPREA

Teatrul românesc 200

Anul 2016 are rezonanță specială în istoria teatrului românesc, acesta, teatrul românesc, împlinind două secole de existență; s-a născut la 27 decembrie 1816, la Iași, în casele lui Constantin Ghica, unde s-a jucat prima dată teatru în limba română; din inițiativă și sub direcția îndrumătoare a cărturarului Gheorghe Asachi a fost reprezentat pastorală *Mirtila* și *Hloe*, prelucrarea aceluiași, după Gessner și Florian. Au jucat fiice și fii ai familiilor nobile Ghica și Sturdza. Printre spectatori

s-a aflat Mitropolitul Veniamin Costache, care a binecuvântat evenimentul, ceea ce l-a determinat pe francezul Edgar Quinet (ginerelul lui Asachi), prezent și el la spectacol, să spună că totul s-a desfășurat ca în misterii medievale.

Dar despre acest eveniment și despre alte repere ale istoriei teatrului vom tot vorbi în acest an al mării aniversări; nu ținem încă să vorbim despre instituțiile datează din aceste frumoase vârste ale teatrului, noi însă vom scrie.

Cazul Filoctet

Un fapt interesant din istoria recentă a Teatrului Național „Vasile Alecsandri” s-a petrecut în ziua de 7 februarie 1969 (azi, când scriu, e 7 februarie 2016): a avut loc premiera absolută (în România) a tragediei *Filoctet* de Sofocle în regia lui Aureliu Manea. Pe atunci student în ultimul an la regie - spectacolul fiind examenul lui de licență. De ce este interesant această întâmplare? Pentru că era lucrarea unuia dintre regizorii români socotiți a fi avut geniu. Și, ca orice geniu, a avut un destin tragic. Când a montat la Iași *Filoctet*, n-a fost în el, premiera a tot fost amânată și prezentată abia după ce regizorul se afirmase în afară ca un bun profesionist.

Cronica pe care am scris-o atunci - nepublicată din cauza amănunțurilor repetate ale spectacolului - s-a pierdut. În 1999, cu o anumită ocazie legată de personalitatea lui Aureliu Manea, am reconstituit-o din memorie și după unele fișe. O publicăm mai jos.

Montând la Iași *Filoctet* de Sofocle, studentul-regizor a fost interesat de actualitatea conflictului: ciocnirea dintre mecanismul implacabil al războiului (o ordine dură, neiertătoare) și fragilitatea structurii umane, marcată de una dintre cele mai adânci suferințe posibile. „Filoctet seamănă cu preoții budiști din Vietnamul de Sud, care-și dau foc. El nu iartă lumea nedreaptă, nu se supune ei, preferă durerea în locul supunerii la o ordine nedreaptă” - declara regizorul în timpul repetițiilor.

Tema spectacolului - unică, obsesivă - era presiunea unui mecanism neîndurător asupra unei ființe umane care, până la urmă, cedează. Finalul spectacolului era sumbru: Filoctet, omul nesupus dictaturii, cedează, renunță la cea sinceritate pur și slabitică, devenind un oarecare membru al conducerii armatei grecești care distruge Troia; devine un general conformist și anonim. „Motivul acestei cedări - zicea Aureliu Manea - este slăbiciunea care se află în condiția de om, pe care o îneleg când mă gândesc numai la el, dar pe care nu vreau să o înțeleg când mă gândesc la populația Troiei [...]. Alegând drumul supunerii, plecând la Troia pentru a o pustii, el devine un element al mecanismului de distrugere. Filoctet a fost în relație de cei în care a crezut. Trecând printr-o crudă experiență a durerii, ca un rege Lear, el se supune din nou celor care l-au mințit. Având de ales între a rămâne toată viața un om suferind, a se sinucide sau a reîntra între oameni printr-un umilitor compromis, el este nevoit să opteze pentru ultima soluție. „Cred că în această situație limită stă tragismul personajului”.

Spectacolul urmărea o prezentare violentă a istoriei, o etalare nudă a celor mai brutale și sângeroase acțiuni umane, cu racorduri foarte clare la actualitate. Înainte de începutul propriu-zis al piesei, regizorul a compus un moment în care ostaticii costumați modern (și neutri - putând fi, deci, din orice parte a lumii) se antrenau - cu o violență slabitică - pentru luptă, dar în cătușuri. Circumscrierea în universul contemporan era expresivă. Între altele, arcul celebru al lui Filoctet, capabil să aducă moarte și pustiire, era prezentat ca o armă modernă de distrugere în masă (aluzie clară la bomba atomică!). Personajele piesei erau concepute - în spectacol - ca aparținând unui timp general atât prin îmbrăcăminte și arme, cât și, mai ales prin psihologia lor în care se îmbina caracterul primitiv cu caracterul modern. Crima era fapta lor cea mai obișnuită. Până la ritualurile religioase erau pline de cruzime. „Am sugerat - mai zicea Aureliu Manea într-un interviu - că ei (războinicii n.n.) pot aparține unei lumi dezvoltate din punct de vedere tehnic, ideea noastră fiind aceea de a demonstra că orice vime de războinic semnificativă umanitate barbară, crudă, oricât de avansat tehnic ar fi ea. Fascismul a demonstrat acest soi de slabiticitate, în plin er modern”.

Spectacolul făcea trimitere clară la expresiunile, la teatrul cruzimii, regizorul căutându-l, între aceste modalități, un ton propriu și, chiar dacă era un spectacol de început (era primul lui contact cu un teatru profesionist), cu ezitări, cu nesiguranță în expresie, era, în același timp, lucrarea unui artist autentic, cu viziuni ocante, ieșite din obișnuit. Stilul lui, atât de original, se contura cu claritate. Spectacolul a fost privit cu neîncredere, finalizarea lui fiind mult tergiversată. Caracterul lui declarat politic și aluziile foarte evidente la Vietnam au făcut ca premiera să fie mult timp amânată. Între timp, Aureliu Manea și-a

Teofil VÂLCU în rolul principal

terminat studiile, a devenit regizor, a lucrat, în alte teatre, spectacolele: *Rosmersholm* și *Anotimpurile* și abia apoi, la 7 februarie 1969, a fost susținut premiera cu *Filoctet*.

Distribuția a fost următoarea: Teofil Vâlcu (Filoctet), Ion Schimbischi (Odiseu), Costel Constantin, Sergiu Tudose, Constantin Popa ș.a.

A fost cea dintâi reprezentare a piesei în România.

Farmecul dialogului

Printre cărțile asupra cărora m-am oprit la Librex-ul din această primă vară s-a aflat și una intitulată provocător: *365 dialoguri teatrale*. Niciodată nu rezist când e vorba de teatru și, cu atât mai mult, când se dialoghează despre teatru. Autorii, cei doi, au purtat un dialog - fenomenal idee! - timp de un an, în cadrul a două întrebări / răspunsuri. Întrebarea dimineața, răspunsul seara, indiferent dacă a fost vreme bună sau vreme rea, dacă a fost Paște sau Crăciunul, dacă autorii s-au aflat unul la Polul Nord și altul la Polul Sud. A rezultat un fel de jurnal în doi, în care teatrul e subiect și predicat, atribut și complement (direct și indirect), adică a rezultat o carte în care sunt abordate și discutate toate aspectele teatrale imaginabile, trecute, prezente și viitoare.

Cel care întreabă e Călin Ciobotari, scriitor (dramaturg și prozator), critic, jurnalist, cunoscut ca om de atitudine, de opinie direct și percutant, intervievist multiexersat, cu multe cărți la activ (și mă refer doar la cele din domeniul teatrului); a zice că el a impus în ultimii ani un anumit gen de carte: *cartea-dialog* sau *cartea-interviu*, iubitorilor de teatru fiindu-le cunoscute volumele realizate prin dialog cu actrița Cornelia Gheorghiu, cu actorul Emil Cociu, cu alți actori ai teatrelor Naționale și Luceafărul. Vorbim - amintind aceste volume - doar despre dialogurile directe, dar el a publicat și alte cărți (cum sunt cele de critic teatral, de comentarii asupra spectacolelor) în care dialogul este indirect, dar tot dialogul putem spune că este - unul însă mai special, în care partenerul s-a pronunțat anticipat, pe scenă, în spectacol.

Nevoia de dialog teatral e multă și deschisă de Călin Ciobotari în cuvântul său înainte de cartea în discuție: „Din punctul meu de vedere, al celui care întreabă, cartea aceasta s-a născut din nevoia de dialog teatral”. Când simți o asemenea nevoie, trebuie să-ți găsești și partenerul potrivit. Bogdan Ulmu (scriitor de teatru, regizor, teatrolog și profesor) pare să fi fost destinat să anticipeze alături de un asemenea act publicistic, el fiind prin excelență un om al dialogului dublat de un ludic irecuperabil, încât a acceptat propunerea ca pe un joc; un joc superior, de idei, un joc între oameni maturi și serioși, cu bogat cultur teatral și capabili de interpretări subtile și rafinate ale fenomenului teatral.

Cartea pune în evidență două personalități ale domeniului, doi oameni care, cunoscându-se bine, se respectă reciproc, se apreciază și se simpatizează, explică și regăsim în pasiunea pentru teatru a amândurora și în admirația (iar și reciproc) pentru cunoștințele și talentul celuilalt. Așa se face și se explică acest dialog (*dia-long!*) în care plătirea bucurii schimbului de idei, nerăbdarea de a pune următoarea întrebare sau de a da următorul răspuns se simt la fiecare pas și îți cuceresc imediat pe cititor.

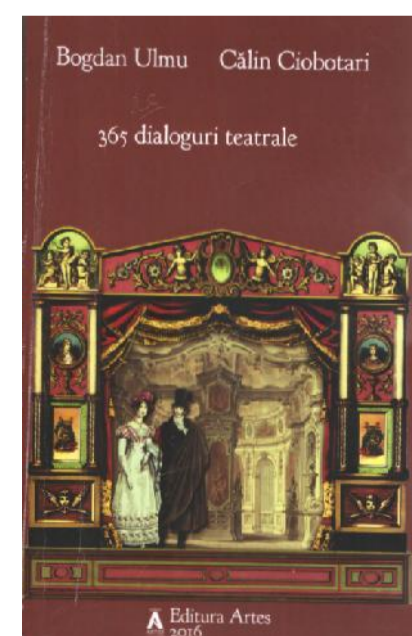
Oameni de teatru fiind, nimic din ceea ce este teatru nu le este străin celor doi protagoniști. Am încercat să fac o listă a problemelor, temelor, subiectelor abordate, dar am renunțat pentru că nu mai terminam de notat. Se discută, de pildă, despre Gongol. Gongol în teatru. V-a imaginat că se poate scrie un minieseu despre acest obiect aparent insignifiant? Ei bine, răspunsul lui B.U. despre Gongol e un asemenea minieseu (cum sunt multe alte răspunsuri-miniesuri, și unele întrebări, de asemenea, în acest volum). Mai mult, B.U. zice că s-ar putea scrie o carte întreagă despre Gongol (George Banu n-a scris o carte despre cortină?!), propunându-i și titlul: *Gongol sau începutul lumii*. Dar să vedem despre ce se mai discută în *365 de dialoguri*: despre edituri și critici de teatru, despre actori și regizori (evident!), despre dramaturgi și dramaturgie, despre teatrul religios, teatrul poetic, teatrul politic, teatrul document, despre spațiile neconvenționale, despre antracite, despre videoproiecții în spectacolele de teatru, despre sinucideri în lumea actorilor. Despre voce și vorbirea pe scenă, despre confuzia dintre Frații Marx și clasiicii marxism-leninismului, despre situația tinerilor în teatre, despre public, despre doctoratele din domeniul teatrului, despre viața și moartea spectacolelor, despre femeile în regia și managementul teatral, despre sex și talent (de reținut zicerea lui B.U.: *Sexul artistului este talentul*, la care comentăm, tot în paranteză: probabil că de aceea întâlnim prin teatre atâtea persoane asexuate!); dar să continuăm lista subiectelor: despre necesitatea psihologului în trupele de teatru, despre jurnalele scrise de actori, despre spectactor (un concept nou!), despre altfelitatea concepțiilor tinerilor regizori, despre distribuții și partipriuri regizorale și - nici nu se putea fără - despre critici și critici. Toate aceste teme, subiecte, aspecte teatrale sunt privite, judecate, comentate (sine ira et studio), cu profesionalism, din interior, și exemplificate uneori surprinzător, puse în contexte grave sau hazlii, cu umor specific ludicului B.U. Călin Ciobotari îl solicită neîncetat pe interlocutor cu întrebări iscoditoare, provocatoare, de înalt intelectual și de ales rang cultural-teatral, cu pulsații filosofice și estetice.

Este mult Cehov în aceste dialoguri. Nu-i de mirare, că cei ambii combatanți sunt nu doar iubitori, ci și buni cunoscători de Cehov. Călin Ciobotari a susținut recent o excelentă teză de doctorat cu subiect cehovian, iar Bogdan Ulmu a regizat piese, a dramatizat proze și a scris o carte despre Cehov. Sunt, în dialogurile lor, pagini deosebit de interesante în care e dezvoltată ideea unor apropieri / înrudiri tematice Cehov / Caragiale sau Cehov / Creangă. Pentru că spațiul recenziei nu ne îngăduie să exemplificăm.

Ca unul care o viață întreagă am practicat critica de teatru nu pot să nu mă opresc puțin în fața celor doi (din multele) idei în temă dezvoltate de cei doi autori. Am reținut mai întâi răspunsul lui B.U. la întrebarea despre defectele cele mai frecvente ale criticilor: Iată-le: „Graba. Prejudecățile. Partizanatul. Complexele. Ocolirea obligărilor de a citi textul înainte de vizionare. Spiritul de gașcă. Poncifele. Micile antaje. Hăruirea actrițelor. Vizionarea superficială, după mai multe priuri. Verdictul mitocnesc. Lipsa demnității. Cameleonismul etc. (Etc.?). Zic: dacă ar exista un critic care să aibă măcar cinci la sută din aceste defecte, ar trebui împușcat spre folosul imediat al teatrului”.

La cea de a doua idee (de fapt, un miniprofil pe care C.C. îl face breslei criticilor) renunțăm din lipsă de spațiu. Dar nu renunțăm la propunerea de a-i pune la zid pe aceștia...

Ce mai găsim în această carte? Găsim - cum am mai spus - microeseuri despre varii aspecte ale teoriei și pragmaticeii teatrale, superbe miniportrete de oameni de teatru, minianalize subtile de piese de teatru și personaje, o pledoarie convingătoare în favoarea teatrului istoric românesc, etc., etc.

În final ni se promite o posibilă continuare a dialogului în altă carte / alte cărți. Ar fi necesar și plătirea nu doar pentru protagoniștii teatrei, ci, mai ales, pentru cititorii / spectatorii amatori de gânduri frumoase.

În urma lecturii acestei criamă masive cu impresia plătută că am asistat la întâlnirea și confruntarea elegantă, agreabilă dintre doi oameni de excelență condiție spirituală, buni cunoscători și iubitori de teatru.

Maria BILA EVSCHI

Logos în doi

Marinela și Claudiu Ciobanu, care expun în această perioadă la Galeria Dana, sunt doi artiști „inspirați”, în sensul clasic al cuvântului. Ei nu caută în primul rând emoția operii, ci lumina orbitoare a adevărului și când e posibil, încearcă fuziunea finală, sinteza aproape imposibilă dintre metafizic și art. Ei expun un logos propriu, al sufletului, al conștiinței ei, într-un ansamblu din care fiecare pânză irumpe cu o personalitate aparte, trăgându-și substanța din ea însuși. Fiecare lucrare se oprește asupra unui simbol, perceput cu vederea - focul, cercul, mâna, oglinda, ori cu sufletul - autodescoperirea, transformarea, ascensiunea, devenirea.

Stăruitorul motiv al evoluției suportului intervine în arta lui Claudiu Ciobanu; griurile reci și calde, unificatoare în orice gamă, dau o notă introspectivă imaginilor revelate. Autoportretele impun un ritm și reiau o fizionomie și o atitudine hieratică pentru a dezvălui propria conștiință spre interior. În întinerul universal, flacăra delicată a ființei umane își găsește calea spre propria supraviețuire: explorarea printre umbrele pierdute în vid a propriului interior.

Marinela Ciobanu intercalează portrete, de o încărcătură afectivă și scolioasă, cu peisaje din zonele natale, impunându-și amprenta prin rafinatele contraste cromatice. În peisajele artistei, compoziția se eliberează de orice schemă preconcepțivă, fiecare lucrare avându-și propria alcătuire, propria fizionomie; „personajele” acestor tablouri, lipsite de prezență umană, sunt spațiul și timpul, un spațiu care nu este determinat de timp. Artista descoperă lumina, sursa primordială și justificarea Creației. Peisajele sale sunt adevărate înălțări. Procedeele tehnice sunt puse în serviciul realismului, al autenticității și al descoperirii. Căci dincolo de surprinderea și redarea unor identități, Marinela Ciobanu reușește prin portretele sale să definească personalitatea, caracterul. Prin panotarea aleasă,

lucrările artistei sunt un eseu asupra propriei fragilități.

Întoarcerea la simbol, în cazul lui Claudiu Ciobanu, se integrează și insinuează în fiecare portret sau autoportret permițând privitorului să analizeze impulsurile din spatele imaginii, ce nu se opun dar cer a fi înțelese. Artistul refuză o narativă prestabilită și un mod de relatare tradițional și pornește spre o imagistică nedirijată, ce generează prin sine propria narativă. Un prim element, cel al elevației, al ascensiunii, evocă o stare ce transcende cunoașterea lumescă, în care limitele dintre sine și lumea exterioară sunt depășite, fiind un simbol al iluminării, asociat meditației și misticismului, dar și al timpului. Starea de plutire, a obiectelor într-o prim instanță, și a personajelor, care par a fi surprinse chiar de ceea ce li se întâmplă, arată deconectarea de la cele lumești, accentuând nu atât efemeritatea naturii umane, cât nivelurile de realitate la care aceasta aspiră.

Lucrările lui Claudiu Ciobanu trebuie „citite”, interpretate de către posesorul codului ca o fază preliminară a dialogului între artist și privitor. Pictura sa are un aer

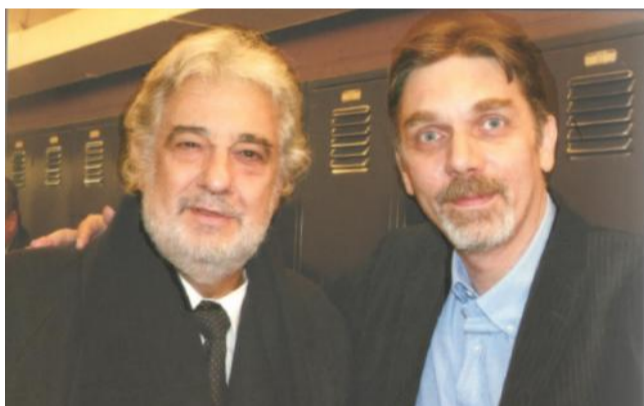
Portret de Marinela CIOBANU

Portret de Claudiu CIOBANU

Virginia FABIAN

Muzica și fericirea

DRAGOȘ COJOCARU

LORNIONUL GALACTIC
CU PLÁCIDO DOMINGO,
PRIN UNIVERSUL TEATRULUI LIRIC

TIMPUL

Oamenii de pretutindeni, de fapt toate ființele Pământului, cuvânt toare ori ba, chiar și plante fiind, respiră și născute, bine, uitare de sine, fericire în divină în viața muzicii. Și când pământul li se alină sufletul cu frumusețea, cu armonia sunetelor, nemărginite bucurii încearcă. Dar prin ce stări trec atunci melomanii? Aceiași, numai că diferite ca intensitate. Citiți, vă rog, *Lornionul galactic/ cu Plácido Domingo, prin universul teatrului liric*, scris de universitarul italian Drago Cojocaru, cunoscut italianist, autor a peste 50 de volume, și veți înțelege ce înseamnă devoranta pasiune de a trăi Frumosul, cum miraculoasa lui putere îl supune pe un îndrăgostit de muzică. În cazul de față, de muzică de operă. Mai precis de fenomenul muzical Plácido Domingo, care, la 70 de ani s-a retras în 2011, și-a continuat regala carieră de solist, tenor și bariton, cântând, în cinci limbi, pe scenele lumii, „într-o sumedenie amănunțită de stiluri, de la Haendel la Daniel Catan”, în același timp fiind director al Operei din Los Angeles și al celei din Washington, conducând principalul concurs internațional de voci tinere „Operalia”, susținând concerte pe diferite meridiane. În mod firesc atunci, el devine personajul cheie al cărții lui

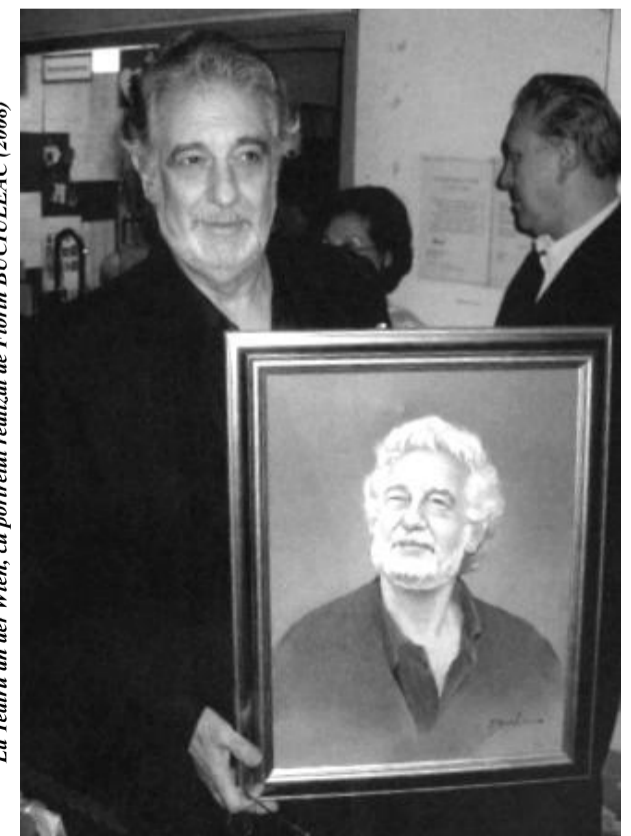
Drago Cojocaru, care este „o premier absolut în peisajul editorial și cultural din România”, cum observă însuși autorul, „Lornionul...” radiografând spectacolul de operă „la scară mondială”, din 2007 și până în actualitatea imediată.”

E vorba aici de comentariul avizat și pasionat (dacă scriam „pasionat” nu cred că a fi greșit) al unui preafecit spectator-cronicar al spectacolelor de operă puse în scenă pe diferite meridiane. Să traduci carte după carte pentru a-i permite rezervarea unor locuri de maxim vizibilitate în legendarele Scala, Metropolitan, Theater an der Wien, Berliner Philharmoniker, Covent Garden, Unter den Linden, Teatrul Regal din Madrid, Deutsche Oper sau operele din Valencia, din Barcelona, urmându-l idolul vieții, pe fulminantul, unicul Plácido Domingo, este nu numai o „fascinantă aventură” dar și împlinirea sârbătoarească a unei chemări, cum scrie Florin Faifer într-o dreaptă și aplicată prezentare. În periplul său muzical, s-a vădit pe traiectoria sincopată Milano, Londra, Berlin, Madrid, New York, Valencia, Paris, Viena, cronicarul muzical al „Convorbirilor literare”, în care, lunar, au apărut cronicile adunate acum între copertă și de carte, a ascultat și aplaudat pe cei mai însemnați artiști lirici, efecți de orchestră, sau regizori ai momentului, ovații minute în ir de melomanii lumii. Eroul său absolut rămânând însă Plácido Domingo, obsesional și lăz „prin universul teatrului de operă, interpretul vizionar și inegalabil”, fabulosul formator, „model de umanitate”. Cu adevărat Regele Operei, „descoperitorul tinereții frumuseții”, „cel mai mare artist și ființa cea mai fermecătoare din univers”, „Maestrul Galactic”, „Marele Maestru”, superlativul întrecându-se între ele, într-un ton euforic, pe străta „registru astral”. Dar pe riscul de îndată ce cronicarul perfecționist, posesor al unei solide educații muzicale, descoperă vizibile sau infime inadvertențe de interpretare vocală sau orchestrală, de mizanscenă propriu-zisă. Semnalate obiectiv, necesar, din moment ce pentru fiecare spectacol derulat sub necrutul său lornion, el s-a pregătit temeinic. Cunoșcând nu numai contextul istoric în care se petrece acțiunea operii respective, ci și viața compozitorilor, evoluția carierei interpreților de excepție, comparând puneri în scenă diferite, distribuții duble, citind cronicile locale după fiecare spectacol vizionat, ascultându-vă zănd operele respective în variate înregistrări audio/video.

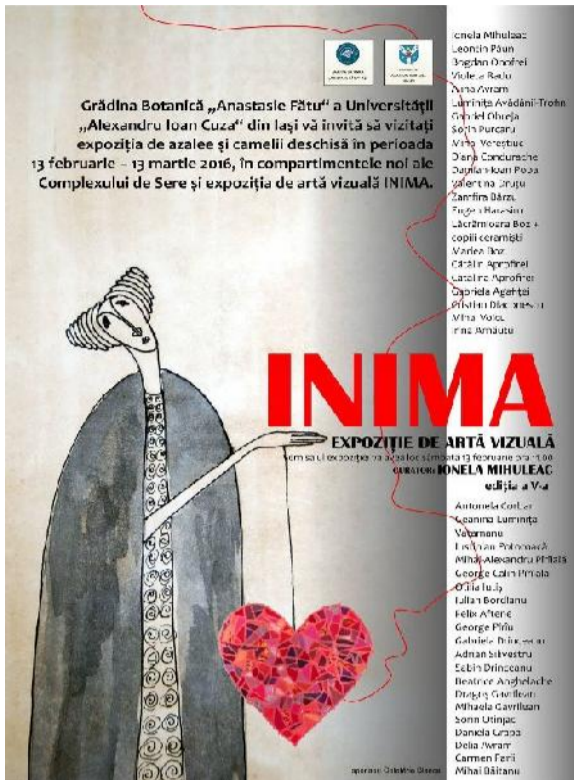
Vioiciunea frazei, talentul scriitoricesc evident, amploarea universului său cultural, iubirea declarată pentru spectacolul de operă cunoscut încă din copilărie, echilibrează patosul, uneori melodramatic, al cronicilor sale muzicale guvernate de artistul și omul ultracharismatic Plácido, la care se uită ca și cum simultan s-ar uita „la cascada Niagara și la vârful Everest”. În fața tumultului său artistic, spectatorii, printre ei, Drago Cojocaru desigur, reacționează violent, receptarea muzicii petrecându-se cu lacrimi spontane ivite pe obraji crispați sub emoțiile impresionantelor scene de maxim tensiune dramatică și muzicală, când infarctul miocardic și „impresia și speranța

infinitei” îi dau mâna. „Electroocurile se multiplică incalculabil. Respirația se taie la tot pasul. Lacrimile dau iama pe la colurile ochilor, alternându-se cu momentele de înmurmurare. (...) Sala pare un singur ochi și o singură ureche, a întins asupra Maestrului. (...) Spiritul critic îi pierde vlagă și îi pierde rostul. Se trece și se rămâne într-o altă dimensiune. Magie și delir. Preschimbând într-o ființă necuvântătoare, mai apucată doar a nădădușului - mi se recapătă, ulterior, condiția de *homo sapiens* vorbitor pentru a consemna câte ceva din trăirile năvălitoare, copleșitoare.” (p.301) Ceea ce se întâmplă în mai fiecare pagină a cărții. Pentru că „cel mai mare cântăreț al tuturor timpurilor” abordează stilurile muzicale de o năvălitoare diversitate, „cu ardoare incandescentă, cu infinitele nuanțe de expresie și cu acel timbru totodată metalic și catifelat, nocturn și solar”, fiind „minune inexplicabilă a longevității artistice”. „Dogele Operei” este o personalitate care îmbină miraculos „măreție titanică și modestie populară, sobrietate aristocratică și amabilitate mucalit”, un om de o înfinită natură, participând entuziasmat la viața poporului și spaniol.

Însumând muzica, dansul, arta cuvântului și nu numai, spectacolul de operă îi teleportează pe oameni, pentru câteva zeci de minute, într-un spațiu vrăjtit, în care tristețea nu și mai are rostul, seninătatea luminoasă a armoniei sunetelor alungându-o. O excelentă dovadă o avem în „Lornionul galactic...”, entuziasmat sumar al unor ani cu seri fericite petrecute de cronicarul muzical, universitarul Drago Cojocaru în templele Muzicii din Europa sau America.

La Teatrul an der Wien, cu portretul realizat de Florin BUCULEAC (2008)

Inimi, "zale", azalee

Ini iativ cu deja în straturi trecut i pare-se destin de foiletton, demersul expozi ional colectiv *Inima* s-a bucurat în fiecare an, sunt convins c perfect deliberat, de loca ii cu substrat, i dac în trecut proiectul surescita ritmic Atrium-ul celui mai vestit complex comercial din ora , prim vara aceasta a ales a o petrece vegetal, sub bolta atipic a serelor Botanicii Ia i. Oaspete viu într-un s la doar în aparen nea teptat. Pentru c , în fond, ce e la rândul-i inima, dac nu p mânt fertil, s dit sau părjolit, sterp sau dezmozit, chilie pentru exemplare rare sau, dimpotriv , câmp deschis recoltelor repetate, arhivar de anotimpuri ori pur i simplu capcan a alchimiei-mit, aflat adeseori pe muchie de cu it?

Intersant e c dincolo de acest subtil accent rural, de esen a de reav n pe care o sim i în n ri i o po i inspira, alegerea cadrului expozi ional se dovede te o tactic ce reu e te efectul contrar. Ansamblul de sticl , spa ios, luminos, înalt, te duce cu gândul cumva la casele ce ad postesc prin muzee artefactele cheie. Fapt ce poten eaz pre izitatea lucr rilor expuse, nu ostentativ, ci natural. i poate c , tocmai acest gând, te face s resim i, în harta pa ilor printre exponate, un privilegiu rar, aparte.

Viziunile plastice confirm , bine articulate, veleit ile unor enigme în a teptare. Contrastante, duale, reduce la esen sau elaborate, monocrome sau vertij de nuan e, nostalgice sau pe alocuri frapante (prin doza de conformism, nu suprarealism) te cuceresc, dincolo de versiunea estetic a obiectului în sine, cu povestea copert ce le cuprinde. Obiectul devine astfel un sâmbure viu. Poten ial rod, dac g se te în cordul privitorului s u un minimalist acord.

Bucate la castel

O poart deschis , la osea. C tre o alt lume nu doar c tre soirée-ul pe care îl a teptam. Amurg încâlcit între ramuri i caturi de fereastr cu neogotic rost iar, într-un col , vechiul po talion cu monogram , retras la ad post. O u masiv i-o scar cu lemnul ros, urcând printre fragmente de pictur original , recuperat cu migal din canonul unor straturi de penel îndoiios. Peste tot istorie grea i fine uri feminine, cu parfum cadent at. Uitat. Într-o odaie mic , un pat. Te surprinde t blia prin ale c rei înflorituri de fier forjat s-au inserat trandafiri galbeni. Demult usca i. Al turi, pe o mas joas bogat ornamentat , câteva rame goale, s cule i cu plante aromatate i-un sfe nic acoperit de cascada, cândva lichid , a lumân rilor albe. În rest, batalioane de oglinzi stranii. Î i închipui, facil, fo netul unei rochii i-o siluet , în col uri peste care n-au trecut anii. Cau i febril fereastr prin care au privit cândva, al i ochi vii. Afar , profilul unui înger prins în zid, cu-o stem de piatr în bra e i printre aripi ascunse stihii.

Cam a a ai putea s transferi imagistic, în pu ine i necuprinz toare cuvinte, locul. Motivul sau, altfel spus, atrac ia putea fi un ceai, un bal, o audi ie (gra ie cvartetului Colosseum, asta chiar s-a-nîmplat) sau oricare altul dintre evenimentele pe care Castelul Micl u eni începe a le bifa s pt mânal. Eu am descins în salon, printre portretele în ton monocrom, pentru o... carte. De boiere ti bucate. Se promiteau re ete ravisante, pentru papile gustative educate.

Re etele adunate, cercate i adaptate la castel sunt o ini iativ editorial marca Doxologia, merit a energiza sufletele c l toare (nu doar degust toare) i eventual a le subtil coti înspre castelul Sturza, cel acoperit de cenu a câtorva pove ti cu umbre i stiri.

Estetic vorbind, cartea e o bijuterie cu detalii filigranate. Exemplific rile vizual-fotografice aproape c te conving s inserezi o linguri printre pagini, pe post de semn de carte, în timp ce ilustra iile Cristinei Tudose te cuceresc, încet, firesc, f r

Inima e, din orice unghi ai alege s o prive ti, dependent de carcasa, fie ele subtile sau ferecate. Arareori se va l sa cuprins cu mâinile goale. Din acest perspectiv , suita materialelor din care lucr rile au fost confec ionate, cap t i ea rezonan e bine dirijate. C iau chip de sticl , hârtie, lemn, piatr sau lut, indiciile conotative curg i te cuprind abil într-un chiar atractiv t v lug. Jucându-te suficient de intens, i-ar ie i aproape un poem din mers, pentru c fiecare imagine plastic etaleaz , printr-o palpabil rezonan , virtuozit i de iminent vers. Sau, pentru c tot le g zduie te o sfer vegetal , ai putea spune c "seva" ce le particularizeaz ine de experien i substan . Numai o stare pe care ai "pus-o la inim " odat poate fi, f r a p rea fals , reeditat . Altfel reîntruparea vizual r mâne la stadiul de sintagm goal , de strig t f r ecou, cu nimic mai presus tuturor acelor plu uri uzate, ag ate de cârlige pe la tarabe sau uitate prin torpedou. Cu inima nare rost s te min i! Pute i fi cei mai buni prieteni dar nu i partenerii egali ai unei leg turi armonice. În fine, e poate mai bine s faci f r prea multe dileme, ce se cuvine...

Serve-te-i un chibrit când devine corp de hârtie, cu versiuni

Raluca SOFIAN-OLTEANU

Fise și fișe după Afișe

mototolite în ne tire a scrisorilor destinate altora sau sie i. Va arde mocnit. Opus fl c rii ce a stâmit cuvântul ini ial scrijelit. Admite s -i ba i înc un metalic nit printre celelalte câteva zeci, toate reci, dar care compun fascinant, orânduie în simetrii ca la carte, poate cea mai frumoas armur din toate. Aliura-scut, ce va ti s reflecte acut inflexiunile funebre ale sentimentului mut.

Când e albastr , prelungte te-o cu un omonim transparent, perfect echivalent dar dispus invers. Prin forma clepsidr , va retr i avid ce trece de pasul îngust din albastrul trist, dar plin de gust, în emisfera transparent . Dincolo de orice fost , ap s toare vin , distilat acum în lumin . F -i din când în când câte o cas . Cu trunchiuri de mestec n pe post de coloan (vertebral) i ziduri din suluri rulate, tapetate cu partituri uitate, de latin corason, pe note-fulgi de saxofon.

i mai încearc s -i fii ghid câteodată . Printre anotimpurile ce-o las inevitabil schimbat . Complimentează -i textura de cirea coapt când blufează c-ar fi îndr gostit , iat , ira ional i cu emfaz . Abandonează-o strivit -n îmbr i are când vara ei devine vag dogoritoare. opte te-i s tie c nu e dure, i nici iubire, care s nu îmbine verdele crud cu cenu i de noiembrie sau înghe de demiurg. Spune-i c poate supravie ui unui cataclism, unui incendiu sau unui amurg i f r protec ia vreunui val ignifug.

Las-o câteodată pur i simplu desferecat . O colivie, oricât de dotat , de atractiv mobilat i vioaie, cu fân parfumat dup ploaie, nu-i va p rea îndestul toare. Captiv între gratii, pân i timpul r mas se transform treptat într-o bomb cu ceas. Sau, dac nu i-a r mas nimic altceva, recompune-o din flori i frunze puse din timp la presat. tiu, poate suna ciudat, dar atâta vreme cât rafale nu bat, conturul acesta delicat e de preferat.

Exist evident i ipoteza extrem , dar tentant , când te vei sim i abilitat() s o internezi într-o clinic specializat . Aici va fi

fazoane. Privindu-le nu po i s nu te întrebi dac e legal, dac e, mai mult, firesc s accep i astfel de misiuni ce te creativ sfâr esc. Ce va fi sim it autoarea lor, când a primit drept sarcin s immortalizeze, cu plin de exuberan tan , de pild , o... ra ? Pe varz . Sau o salat complicat , prin care s po i depista ingredientele ca rucola, afine sau brânza de gorgonzola, f r ansa de a le confunda. Cum sco i din peni coaste de mistre gata coapte, a fost iar i o dilem care, pe mine una, m-ar fi oprit s trec la fapte.

Colorat , sofisticat i lucioas , pe alocuri amuzant i bine legat , cartea e, orice s-ar zice, o agap . Textual îns ai o anume rezerv , fie ea i delicat . Poate e doar o percep ie eronat i trivial (îns perpetuat), dar te a tep i la alt gen de bucate boiere ti. Cum ar fi, de nefericire cras antidot, celebrul purcel de lapte, în bot cu m r copt, sau tiu i eu, vreun cataif cu fistic ori alt desert peste poate, cu pere caramelizate i mirodenii flambate. Aruncând îns un ochi pe cuprins, nu r mâi foarte convins. Ochiurile, oricât ar fi de armonice prezentate, nu se num r totu i printre cele mai alambicate bucate. i nici nu cred c lumea bun , de odinioară , se l sa u or isterizat cu vreo... salat . Cartofii în folie nu sunt nici ei, se tie, vreo culinar feerie.

Am avut a adar oarece rezerve la capitolul corelare, titlu-cuprins, luat ca atare, chiar dac , e adev rat, unele dintre preparate nu sunt dintre cele banale. Dac e s exemplific m cu "acte", a enumera printre versiunile privilegiate: midiile regale, sardinele cu urd i spanac, curcanul cu salvie sau sos champagne, caracati a cu apio, somonul fumée, legumele duchesse, garnitura de morcovi pr ji i, care da!, m-a surprins, sau sosul de capere, care a întors i el câteva capete.

Totu i, dincolo de acest accent care se pare c a c zut (poate voluntar) mai ap sat pe adaptare i nu pe autenticitate (temporal sau de limbaj), exist de bun seam i o serie de atuiri numai bune de pus în ram .

În fond, o bibliotec de re ete e un refugiu din calea unor planuri incerte. i cum concretul de uz comun e azi bufetul fast food i înfulecatul în grab , f r bob z bav , po i privi c rticica aceasta i ca pe o tragere de mâne , suav . Cum c ai putea încerca i altceva i c , mai mult decât atât, te-ar putea încet-încet

atent scanat . I se vor aplica doze mici de oapte catehism i împachet ri scurte dar (de)pline în aripi divine. I se vor redresa sau retrasa geometriile instabile i descâlci chakrele înfundate mai toate, cu reziduuri de energii expirate. Totul spre a- i confensa, prin ochiul deschis al lui Dumnezeu, tr itele fapte. I se va prescrie, în func ie de aur i ascendent pant , o plauzibil rut exact . Sau, va fi redresat prin regresie hipnotic sacr , pendulându-i-se prin fa iraguri zorn itoare de alte inimi infinitemizale.

Pacientul va ie i, chiar dac nu pe dat , cu speran a intact . i cu tabla amintirilor tears . E drept, cu dâre de cret l ptopsoas , dar apt de o revenire miraculoas .

În forme prestabilite, pe p mântul bine r scolit, se vor ivi din nou fire inocente de arpagic. Iar dac ai noroc, se prea poate s se întremeze suficient, s capete luciul sticlos, o nuan virulent de ro u mac i s se cread st pâna ta înc odat'. Atunci tu vei pierde controlul garantat. Iar misiunea de sfinx albastru va inevitabil e ua. Atunci prin artere- i nu vor mai trece nici trecut, nici pasiuni efemere, ci energii afluate, cu sensuri profunde i grele.

Defensiv în zale sau alergând fericit printre roze i-azalee, inima e o entitate f r cheie. Una delicat . Adun , de i iart . i nu poate fi, orice s-ar spune, indiferent de-a artizanului art , perfect renovat . Po i desigur aplica mai multe straturi de sensibil vopsea. Dar culoarea nou nu va rezista. Pigmen ii nesiguri, sau nesinceri, o vor caricaturiza. Va rezulta o parodie. Sau un experiment e uat pentru cei ce empatizeaz cu varianta reac iilor chimice, ce scot scânteie la impact. Va fi fiind i chimie, dar, singura cale veridic dintr-o mie e s-o la i s fie vie. De i tii precis c fiecare tumult o consum , urmeaz -i impulsul i cânt -i în strun . Uneori e-n eleapt , alteori absurd . Dar chiar i-a a, în cioburi de mozaic de s-ar disipa, g se te mereu calea de-a se reinventa.

defini ce alegi a mânca. Te aplicat înghionte te s -i pui întreb ri i-n obiceiuri be e. De ce merit o mas s -i p streze pedestalul de ritual, cum te transform atitudinea fugar pe care o ai, începând cu ea i sfâr ind cu mai toate aspectele ce in de hram familial, comunicare afectiv , tonus, via , vitalitate, de ce ar trebui r gazurile acestea gastronomice asezonate cu bune maniere i conversa ii inteligente sunt unele dintre întreb rile cu r spuns desconspirat în carte. Mai apoi, detalii practice, precum distribuirea sezonier a re etarului, sfaturile de organizare a buc t riei sau cele de întocmire a meniului i aranjare a mesei, plus periplul senzorial prin lista mirodeniilor autohtone ori de provenien aleas fac din acest volum cel pu în o inten ie istea . Atât gradul de dificultate al meniurilor propuse cât i timpul scurt ce e implicit alocat preg tirii lor, condimentate cu umorul ascuns subtil în unele fraze ("morcovul i ghimbirul sunt f cu i unul pentru cel lalt", "chiva e o plant chic", "nepreten iosul dovleac") sunt tot atâtea aspecte de contemporan bon ton. Buna dispozi ie, creativitatea i gustul fac deci, în buc t rie, la unison, un trio deloc monotone. Fie c se mai poart sau nu... manchon.

Templul lui Apollo din Delphi

SPIRITUL ELEN - SINTEZE EUROPENE

Apare sub egida Fundației pentru Promovarea Culturii
Balcanice și Europene "RIGAS FEREOȘ" - Iași, România,
cu sprijinul financiar al Fundației
"DIMITRIS I ELENİ GRIGORIADIS" - Salonic, Grecia

serie nouă
Nr. 21
(martie 2016)

"Cine
gândește
te
liber,
gândește
te
bine."

Rigas FEREOȘ
(1757-1798)

Dionysios SOLOMOS (1798-1857)

IMNUL LIBERTĂȚII II¹
(Fragment)

Te ții după țărâna
spadei groaznice izbind;
te ții după c-un tura
chipului, glia privind.

Dintre oaze sfinte scoasă,
ale Greciei, adunate -
ie, ve-nic inimă
să rutare, Libertate!

Printre ele, cu sfial
traul i-l duceai amar
a teptând s-auzi o voce
i-o chemare: „Vino iar!”.

Împrejur domnea țărâna,
Ziua-ntârzie s-a vie
toate erau în umbra fricii,
ap-sate de robie.

Vai i-amar! c-ți mângâiere
aveai doar a povesti,
printre lacrimi i-durere,
despre-apuse m-re-ii...

¹„Imnul Libertății” a devenit imnul național al Greciei, pe o melodie compusă de Nikolaos Mantzoros (1795-1872).

ASEDIA II LIBERTĂȚII²
(Fragmente)

I (SCHI A A DOUA)

O lini-te ca de mormânt domne-te în câmpie;
pas-reă cânt-nghite-un bob, i-mamei i-e necaz.
Ochii, de foame-s-înnegri i; pe ochi se jură mama;
St-Suliotu-n loc retras, om-chipe, i-tot plânge:
Tu, neagr, biat-pu c-a mea, ce-mi stai în mână-mie,
C-tare grea te-ai mai făcut - i-musulmanul-tie!

II (SCHI A A DOUA)

De vis, în frumuse-i i-n farmec - vr-jit e natura;
chiar piatra neagr - i-audit, i-iarba în arsur.
Se vars prin izvoare-mii i-mii, gl-suitoare;
de mii de ori apune, mort, cel care-acuma moare.

VI (SCHI A A TREIA)

Eros-a-nțins aici o hor, cu-Aprilie cel b-lai,
i-s-a-g-sit, natura, în clipa ei cea mai frumoasă,
Chiar i-la umbr, unde s-a-ncins cu-arome i-miresme
Un ciripit f-r de seam n, pornit din stinse glasuri.
Ape curate, ape dulci, ape fermec-toare
Curg în str-fundurile-adânci i-pline de miresme;
De-acolo- i-iau pl-cut miros, r-coarea- i-las-acolo,
Spre soare-arat bog-ia-adâncului lor izvor;
i-pestetot curg, viersuind precum privighetoarea
i-via-a-abund-pe p-mânt, i-n cerul nalt, i-n valuri.

Îns, în apa lacului, cea-n neclintire, alb,
Ce-i nemi-cat - oriunde-n jur, alb - pân - n-adâncuri,
Cu un nor mic, ne-țiuor, un fluture-a intrat în joc,
Ce- i-dormea somnul parfumat, pe crinul cel s-lbatic.

O, bunule clarv-țor, ce vezi tu, -n-ast-sear?
Noaptea e plin de minuni, de vr-ji e plin noaptea,
F-r suflare-i i-p-mântul, i-cerul e, i-marea,
i-amu-it e, la fel, albina lâng floare,
Jur-împrejur, netulburat ceva pe lac albe-te -
Doar Luna, cea cu rotunjimi, se-amestec în tremur,
i-în lumina-i-poleit, se-arat - o-mândr-fat.

²Poemul a fost inspirat de rezistența grecilor, în luptele pe care le-au purtat pentru eliberarea de sub dominația otomană.

Traducere din limba neogreacă de
Valeriu MARDARE

Revoluția greacă din 1821, în cugetări

Αποκρίες και χωρίς ταμπάκο! *TRAD.* [Nu se poate să fie] lăsată secolului fără tabac / tutun! / Αποκρίες και χωρίς τούμπανα! *TRAD.* [Nu se poate să fie] lăsată secolului fără tobe / muzică. / Αποκρίες τις έλεγαν και ξερό ψωμί έτρωγαν. *TRAD.* Spuneau că este lăsată secolului și [cu toate acestea] mâncău pâine uscată. / Αποκρίες στον Κάλαμο και χωρίς ταμπάκο. *TRAD.* Lăsată secolului pe insula Kalamos, și fără tabac / tutun [măcar / cel puțin]. *EXPL.* 1. Se spune despre absența lucrurilor cu totul necesare, într-o perioadă de mari lipsuri. 2. Se face aluzie și la perioada din vremea Revoluției din 1821, când grecii necombatanți (bătrâni, femei și copiii) se refugiau din fața turcilor pe această insulă, aflată pe atunci sub protecție britanică.

Αρτζιμπουρτζι και λουλάς. *TRAD.* Artzibourtzi și lulea. *EXPL.* 1. Expresia are la bază cuvântul Αρτζιβούρτιν, care desemna postul auster din săptămâna Vameșului și Fariseului la armeni (arats-havoth - vestitor), însă, cu timpul, a început să se refere la o stare de dezordine, învătășială și libertate iresponsabilă, precum și la incoerență și confuzie. 2. Avertizând asupra declanșării unei astfel de situații, unii dintre războinicii greci de după Revoluție au făcut (mai mult sau mai puțin) involuntar un joc de cuvinte către Ioannis Kapodistrias, amenințând că își vor lua „arcebutele și lulelele” și îi vor jefui pe bogătașii din Nafplion.

Ελευθερία ή θάνατος. *TRAD.* Libertate sau moarte. *EXPL.* A fost deviza revoluționarilor de la 1821.

Κάλλιο να μας άκουνε παρά να μας βλέπουνε (είπ' ο Κολοκοτρώνης). (MY+165) *TRAD.* Mai bine să fim auziți decât văzuți (a spus Kolokotronis). *EXPL.* Ideea circuli și sub forma „Καλύτερα να μας άκουν, παρά να μας βλέπουν” și este asociată, aici, cu modul de gândire al generalului grec Theodoros Kolokotronis (1770-1843), unul dintre conducătorii revoluționarilor eleni în Războiul de Independență din 1821. Μαύρα και σκότεινα. *TRAD.* Negre și întunecate. *EXPL.* 1. Se spune când viitorul sau perspectivele cuiva se anunță sumbre. 2. Expresia a rămas de la un veteran al Revoluției de la 1821, căruia nu i se recunoscuseră meritele și care a folosit aceste cuvinte în fața regelui Othon. Acesta îl încuraja să se înroleze într-o formațiune militară („Falanga”), căreia îi prevedea un viitor „strălucit”. VEZI Τα βλέπει όλα μαύρα (κα άραχνα). (e/e)

Σαν σ' άρέσει μπάρμπα-Λάμπρο, ξανατέρνα από την Άνδρο. (Σαν σ' άρέσει μπάρμπα Λάμπρο, ξανατέρνασ' απ' την Άντρο.) *TRAD.* Dacă-ți place / ți-a plăcut [așa], moș Lambros, să mai treci pe la insula Andros. *EXPL.* Se referă la cineva care a fost învățat minte și pedepsit pentru anumite fapte. Proverbul, însă, își are originea într-un eveniment istoric legat de Lambros Katsonis (1752-1804), care a dus lupte pe mare în perioada dinaintea Revoluției din Grecia. Înfruntând flota condusă de Pașa Kapudan între insula Andros și Euboea, în bătălia navală de la Kafirea (1790), terminată cu un dezastru pentru Katsonis, acesta a făcut ulterior presiuni asupra grecilor insulari ca să-l sprijine financiar în refacerea forțelor (sale militare), dar cererea lui a fost întâmpinată cu ostilitate și indignare.

Σήκωσε δικό του μπαϊράκι. *TRAD.* Și-a ridicat propriul steag. *EXPL.* 1. Se referă la cineva care manifestă nesupunere și se răzvrățește împotriva superiorilor și a rânduielilor acceptate de majoritate. 2. Expresia a rămas de la conflictele și rivalitatea dintre grecii din preajma Revoluției din 1821, mulți dintre ei dorind să devină șefi și nesocotind înțelegerile prestabilite.

(V.M.)

Epirul în umbra laurului

Oricât ar trece anii i-ar sl-bi aducerea-aminte, urmele participării Epirului la Revoluția din 1821 rămân puternice i-de ne ters. Ce s-p-str-moare în memorie, înainte de toate, i-ce s-l-s-m-la-o parte? Epiro-ii n-ar putea sim-i decât admira-ia i-mândrie fa-de m-re-ia-acestei contribu-ii. Mai cu seam-în aceste zile în care to-i grecii cinstesc data de 25 Martie, amintiri sfinte, de ne ters, f-r-de num-r, legate de Epir, se-în iruie neîntrerupt în minte. Ele-î-i-cer distinc-ii-le pe care nu-le-au primit nicidecum, cer-s-fie reînviat pe deplin. Revin din nou în con-știin-ță, se reînsoflesc pe drept, în mod ritualic. Oare ce încercare, ca un sacrilegiu, din cauze nem-rturite, ar fi vreodată în m-sur-s-întunece unica i-inegalabilă imagine a nesupusului Souli¹, s-d-râme durabilul cuib de vultur, s-i-îndrepte s-ge-ile spre vulturii Epirului? Ce efort f-r-de motiv ar fi în m-sur-s-sfâ-ie-is-falsifice memoria Zalongului², s-i-rup-în-l-nu-irea dansului „syrtos”, s-sting-r-sunetul cânt-rii-mândre, s-scad-cu-dispre-m-re-ia-sacrificiului de sine, a dârzeniei femeilor din Souli care au avut curajul s-se-avânte în saltul mor-ii? Ce compara-ie, oare, s-ar putea face cu alte pilde de eroism, de asemenea grandioase i-admirabile i-f-r-de sfâr-it din Istoria greacă? Nicidecum, i-nimic, i-nimeni nu s-ar putea împotrivi unei asemenea memorii istorice tari precum piatra i-precum o elul. De aceea i-osemintele celor ce au c-zut-în-lupt, din dragoste pentru greci, la Peta³-patrie deopotriv-pentru-âtă-ia-oameni-de-neamuri-diferite-, ca o

sfânt contribu-ie a Epirului la lupta din 1821, evident recunoa-tere-a-accept-rii-ei-interna-ionale, dorm somnul celor drep-i, curat-î-f-r-de zgomot, în umbra mirtului i-a-laurului.

¹Este vorba de o regiune istorică a Epirului. (n. Trad.)

²Munte din Epir, în nordul Prevezei, rămas în istorie datorită sacrificiului celor 57 de femei souliote, în luna decembrie a anului 1803. (N. Trad.)

³Se face aluzie la lupta de la Peta (din regiunea Arta), din 4 iulie 1822, împotriva turcilor condusă de generalul Resit Pasas Kioutahis. (n. trad.)

Margarita FRONIMADI-MATATSI
Poet, arhitect, inginer

“Nu înmormânta cărțile”

Scriitorul, filozoful, profesorul Umberto Eco s-a stins din via la Milano în ziua de 19 februarie 2016. O tumoare descoperită în urmă cu circa doi ani l-a răpus în plină activitate la vârsta de 84 de ani împliniți pe 5 ianuarie. Apropria îi spun că a lucrat până în ultimele zile. Se născuse la Alessandria dar locuia de mulți ani la Milano, devenit orașul său de adopție, într-un apartament cu vedere spre Castelul Sforzesco, unde de altfel s-a organizat și înmormântarea. Mii de persoane au stat la coadă pentru a-i aduce un ultim omagiu. Printre ei, oameni de cultură, prieteni, colaboratori, dar și studenți ori simpli cititori. O ceremonie laică, așa cum își dorea, încheie viața într-un mod, însoțit de aplauze, flori, muzică, discursuri ale oficialilor dar și evocări sau chiar bancuri reamintite de prieteni apropiați. Avea obiceiul să spună studenților: “Cine sunt clasicii? Cei urâți de tineri, redescoperiți de adulți și iubiți pentru că ne prelungesc viața.” Între timp, devenit el însuși un clasic, viața sa a prelins în cărți, ziare, interviuri. Destinate să ne prelungească nouă viața.

Un erudit al timpurilor moderne, Umberto Eco a dominat viața culturală italiană a ultimilor cincizeci de ani. Avea o casă plină de cărți, o memorie prodigioasă și o mare setă de cunoaștere. Pe lângă activitatea universitară, de scriitor, filozof și eseist, a colaborat mult ani la ziarele și editurile. Astfel, timp de treizeci de ani a înțeles în L'Espresso rubrica “Plicul Minervei” în care își exprima opiniile privind politica dar și cultura, în cele mai variate forme, de la cărți, cinema, televiziune până la desenele animate, de la filozofia medievală la literatura contemporană, de la muzică la semiotică. La editura “La nave di TeSEO”, pe care o înființase în luna noiembrie a anului trecut împreună cu alți doi asociați, va apărea în curând un volum intitulat **Pape Satàn Aleppo**, care va aduna aceste eseuri publicate în ultimii cincisprezece ani.

Vă prezentăm în traducere unul din aceste editoriale, apărut în numărul din 5 august 2010, la rubrica amintită. Titlul original: *Umberto Eco, Non fate il funerale ai libri, L'Espresso, 05 agosto 2010.*

iPad-ul, Kindle și celelalte tablete sunt instrumente excelente, dar să nu credeți că vă veți elibera de volumele pe hârtie. Dimpotrivă, vom vedea tot mai multe, în toată lumea.

Sperăm că, atunci când acest Plic va ieși, furtuna se va fi calmată. Dar, în timp ce scriu, vara aceasta este dominată de întregii pagini culturale ale cotidianelor care discută dac eventuale contracte ale autorilor pentru punerea operelor lor pe Kindle sau iPad nu anunț dispariția definitivă a cărții și a librăriei. Un cotidian a pus chiar în evidență o fotografie cu unii „bouquinistes” de-a lungul Senei, spunând că acei vânzători de cărți (vechi) sunt aadar destinați pieirii, fiind considerați, dac într-adevăr nu s-ar mai tipări cărți, ar înflori un adevărat comerț de cărți „vintage” iar tarabele, unicul loc unde s-ar putea găsi tipurile de odinioară, ar duce o nouă viață.

De fapt, întrebarea dac s-a ajuns la apusul cărții s-a pus o dată cu apariția computerului personal (și au trecut de atunci deja treizeci de ani)(...)

Susținem o lungă existență a cărții înseamnă să negăm faptul că anumite texte sunt mai comod de transpuse pe o tabletă spre a fi consultate, că cineva care suferă de prezbitism nu ar putea citi mai bine un ziar pe un suport electronic pe care poate merge corpul de literă cât poște, că tinerii noștri nu ar putea evita să devină rahtici purtând kilograme de hârtie în ghiozdan. În niciun caz nu se vrea a susține cu orice preț că ar fi mai comod să se citească “Război și pace” sub formă de carte, la adăpostul unei umbrelor

(...). Dar adevăratul motiv pentru care cărțile vor avea o viață lungă este acela că avem dovada supraviețuirii în perfectă siguranță a cărților tipărite cu mai bine de cincizeci de ani în urmă și a pergamentelor de două mii de ani, în timp ce nu avem nicio siguranță asupra duratei de viață a unui suport electronic. În aproximativ treizeci de ani discul floppy a fost înlocuit de hard disk, acesta de DVD, la rândul lui de stick, niciun computer nu mai poate citi un floppy din anii '80 și deci nu se poate ține ceea ce conținea ar fi putut dura, nu zic o mie de ani, dar cel puțin zece (...).

În plus, este o mare diferență între a pipăi și a scrie o carte proaspăt ieșită mirosind a tipografie și aceea de a ine în mână un stick. Sau între a recupera din arhive un text de mulți ani în urmă conținând sublinierile și notițele noastre pe margini, făcându-ne să retrăim vechi emoții, față de a citi aceeași operă, în Times Roman corp 12, pe ecranul computerului. Putem admite că cine are astfel de plăceri este o minoritate, dar între cei ase miliarde de locuitori ai planetei (dar vor fi opt peste cincisprezece ani) se vor găsi destule pasionați și susținători înfloriți cu cărți. Și dac pe urmă vor ieși din librării și vor trăi numai pe Kindle și iPad cărți de unică folosință, best sellers de citit în tren, mersul trenurilor sau culegeri de bancuri despre Toti sau polițiști, cu atât mai bine, se va face economie de hârtie.

Cu ani în urmă mă plângeam că în vechile întunecoase librării de altădată cine intra din curiozitate era întâmpinat de un domn sever care îl întreba ce căuta și îl făcea pe bietul om să iasă

imediat rușinat. În binele acestor găseam mai încurajatoare noile librării-catedrale în care te puteai așeza și zăbovi ore întregi citind și răsfoind pe îndelete. Acum, însă, dac tabletele electronice vor absorbi toată piața de carte de unică folosință, ar putea redeveni utile librării de altădată, unde pasionații se poate găsi cărți care nu se aruncă (...). În sfârșit, să ne amintim că niciodată, de-a lungul secolelor, un mijloc nou nu a înlocuit în totalitate pe cel precedent. Presa nu a înlocuit ciocanul. Fotografia nu a condamnat la moarte pictura (eventual a descurajat portretul, peisajul și încurajat arta abstractă), cinematograful nu a ucis fotografia, televiziunea nu a eliminat cinematograful, trenul conviețuiește foarte bine cu automobilul și avionul.

Aadar, vom avea de a face cu o diatrihă între lectura pe ecran și cea de pe hârtie, în orice caz, va crește enorm numărul persoanelor care vor învăța să citească - dat fiind că până în zilele noastre sunt puternice instrumente în alfabetizarea repetenților. Și, dac va fi să crească analfabetismul în bătrâna Europă decadentă și malthusiană, vom avea miliarde de noi cititori în Asia și în Africa. Iar pentru cine va citi cocoșul pe crengile unui copac dintr-o zonă subtropicală, va fi totdeauna mai bună o carte pe hârtie decât una electronică.

Prezentare și traducere din limba italiană de Florentina NI

Aurora DABIJA

Nobel postmortem?

Nominalizat repetat în listele Academiei suedeze, scriitorul, editorul, filozoful, semioticianul Umberto Eco nu a primit Premiul Nobel pentru literatură, deși cărțile sale, cu impact de exemplaritate în creația literară, au fost citite de milioane de oameni, fiind traduse în zeci de limbi. Poate faptul că era considerat unul dintre străluciții filozofii contemporani sau numărul mult mai mare de lucrări făcea decât cele literare, de un incontestabil și imediat succes de publică a derutat juriul? Nu putem ști, în definitiv, așa cum actorii renumiți pentru talentul lor, mult îndrăgii și așteptați mereu de public, nu au fost recompensați cu Oscar, tot așa Umberto Eco, al cărui proteic talent ne-a luminat mințile, a plecat dintre noi fără ca supremii lauri literari să-i fie înmânați. În acest discurs epocal de mulțumire ar fi înțeles, umorul și ironia însoțindu-l permanent.

A fost profesor de semiotică la Bologna, autor al unor nenumărate cărți de teorie literară, de filozofie culturală, consilier editorial al celebrei edituri Bompiani, conducător și fondator de reviste, dar și colaborator permanent în media, abordând din perspectivă semiotică aspecte importante ale culturii prezentului, dovedindu-se mereu martor implicat în schimbările majore ale timpului nostru, economice, sociale, politice. S-a bucurat de cele 50000 de cărți și manuscrise ale bibliotecii sale personale, mândrindu-se cu ele, trăindu-le locul, deschizându-le atunci când avea nevoie de un detaliu edificator. Publicul l-a cunoscut târziu, odată cu romanul „Numele trandafirului”, răsunător succes,

ecranizat, tradus, citit cu feroare de categorii foarte diferite ca formă și conținut. Deși în intervențiile sale critice sau teoretice persifla infailibilă rețetă a unui best-seller care se respectă, nu s-a sfiit, ba chiar dimpotrivă, să o aplice romanelor sale, toate încadrându-se firesc respectivei categorii, bazate pe tram poliist, cadavre, mister, neprevăzut, conspirație, exotism etc., totul asezonat cu fulguri de dragoste. Amestec dozat farmaceutic, pudrat copios și suculent cu trimiteri culturale de o amănunțită diversitate.

Acitit, gândit, a scris enorm, deschizând noi culoare în labirintul culturii, privit din noi perspective. Real conștient civic al Italiei, a Europei, un cetăean adevărat, interesat de bunăstarea spirituală și nu numai a celorlalți oameni, Umberto Eco rămâne în istoria culturii un important reper, de a cărui valoare el însuși a fost conștient: „Sunt dintre cei care nu regretă vremea tinereții (sunt bucuroși că am trăit-o, dar n-a dori să-o iau de la capăt), deoarece astăzi mi s-a simțit mai bogat decât am fost cândva. Încât gândul că în clipa în care mor toată această experiență se va risipi și un motiv de suferință și de teamă. Și chiar gândul că urmașii mei vor trăi cât voi fi tiut și eu, dac nu mai mult, nu mă consolează. Ce risipă, zeci de ani cheltuiți pentru a construi o experiență, după care se așază totul. E ca și cum ai arde Biblioteca din Alexandria, ai distruge Luvrul, ai face să se scufunde-n mare preafrumoasa preabogată și preafînă eleapta Atlantida.”, remarca gânditorul de geniu aruncând o nouă lumină asupra morții, nedreaptă în inevitabila condamnare a omului conștient de rolul său în concertul universal.

Reproducem pentru cititorii noștri două fragmente din magistralul său roman *Cimitrul din Praga*, apărut tot la Polirom, în traducerea tefaniei Mincu, ilustrative pentru atmosfera tensionată și proprie tuturor scrierilor sale, în care Rul, expus în stare pură, poate

vrăjii cititorului său/intens, tiut fiind că, artistic, are, comparativ cu Binele prezentat tradițional, nenumărate valențe de exprimare. Adăugăm și câteva intervenții din ultimele sale interviuri, importante pentru reliefarea opiniei sale față de relațiile media cu publicul, cultura, politicul etc.

„...13 aprilie 1897

(...) De când se află rușii pe urmele lui? Sau nu cumva fusese masonii? Pesemne că fusesse ceva care-i deranjase, poate că utau la el acasă documente compromițătoare pe care le avea despre ei. În acei ani căuta să contacteze lumea masonică, atât pentru a-l informa pe Osman Bey, cât și din cauza prierintului Bergamaschi, care aproape că-i suflă în ceaf, deoarece la Roma erau pe punctul de a dezlănui un atac direct asupra masoneriei (și a evreilor care o inspirau) și le trebuia material proaspăt și aveau tot a da pe urmă în cămătă „Civiltă catolică”, revista iezuiilor, fusese obligat să publice din nou scrisoarea bunicului Simonini către Barruel, care mai apăsase cu trei ani înainte în „Contemporain”. Reconstituia: pe atunci se întreba dac era convenabil pentru el să intre cu adevărat în vreo lojă. Ar fi fost supus la vreo ascultare, ar fi trebuit să participe la reuniuni, n-ar fi putut să le refuze favorurile confrăților. Toate acestea i-ar fi diminuat libertatea de acțiune. Și, de altfel, nu era exclusiv o lojă, pentru a-l accepta, să facă vreo investigație privind viața lui actuală și trecutul său, lucru pe care nu trebuia să-l permit. Este poate mai convenabil să antajeze vreun mason și să-l folosească drept informator. Un notar care ticluise atâtea testamente false și pentru averi de o anumită însemnătate trebuia să fi întâlnit și căiva demnitari masonici.

Și apoi, nici măcar nu era necesar să pună în practică antajul și explicit. Simonini hotărâse de câțiva ani că trecerea sa de la mouchard la spion internațional cu siguranță îi adusese ceva venituri, dar nu destul de mult pentru ambițiile lui. S-o făcea pe spionul obligat la existență aproape clandestină, dar, odată cu vârsta, simțea tot mai mult nevoia unei vieți sociale bogate și onorabile. Așa și-i identificase adevărată vocație: nu să fie un spion, ci să se facă să se creadă public că-i un spion, și unul care joacă la mai multe mese, astfel încât să nu se tie niciodată pentru cine culege informații și câte informații are.

Faptul de a fi socotit spion era foarte rentabil, pentru că tot și c utau și-i smulgeau vreo măruri. Dar fiindcă nu voia să se dea pe față, luau drept pretext activitatea lui de notar, răsplătindu-l cu clipească de îndată ce el prezenta o mică notă exorbitantă, lua și seama, nu doar plătit prea mult pentru un serviciu notarial irelevant, ci neculegând nimic informație. Pur și simplu, credeau că l-au cumpărat și așteptau răbdători veștii.” (pp. 287-288)

Francesco del COSSA, “Aprile”, 1469, Palazzo Schifanoia, Ferrara

Nicolae CREU

Umberto Eco-romancier, altfel

Romanul **Numrul zero** (Polirom, 2015) este cu totul altfel decât celelalte romane ale lui Umberto Eco (m. 2016), acelea prelungind linia capodoperei **Numele trandafirului**. „Tipare” deosebite de cele cu care ne obișnuim, un orizont temporal, deloc „de epoc”, ci adus foarte aproape de noi: Italia anilor '90 ai secolului trecut, încă mai exact, o redacție de ziar milanez, cotidianul „*Mâine*”, despre care aflăm încă de la început că nu va apărea vreodată, dar de lucrat, se va lucra la mai multe „numere zero”. Un proiectat în frânt brusc de moartea unui redactor socotit de ucigașul prea „curios” (crimă doar? sau asasinat comandat?) și de amenințarea încă a altor posibile victime, inclusiv „domnul Colonna”, istorisitorul de-a lungul a peste 200 de pagini, câte numără cartea.

Toată povestea e derulată dinspre o deschidere sub semnul spaimei induse de semnele unui bătăuș „interes” agresiv (venind dinspre forțe organizate într-o rețea: „ei”) pentru informații văturoase ca periculoase de către agresori. Naratorul este convins că intru necunoscuți și-au cercetat noaptea locuința, în căutarea, probabil, a unei dischete, oricum, a ceva legat de ziar. Textul aglomerează indicii ale unei maniere silogistice de a gândi situația. De la apă curentă, găsit închisă dimineața se ajunge prin eliminări și deducții la ipoteza, aproape certitudinea „pericolului de moarte” ce-l pătează, odată ce se simte cu serviciile secrete pe urmele sale. De ce? Ca urmare a tot ceea ce *despre* și din investigația, baroc ramificată, a colegului de redacție Braggadocio, în prag de temut în cercuri înalte (de înțelegere și putere): generali, politicieni, oameni din media, până și de la Vatican, punere în acțiune ca instrument de antaj. Nu lipsește din tot acest discurs naratorial, de deschidere, nici un anume *umor* al scriiturii, al tonului în special, care, mulat pe pomenitele tipare silogistice, ar putea să parafectat mărca (dacă nu cumva chiar oarecum pedant), *dacă* în el nu ar fi atâtea neterminare, abandonate undă parodic (doar *light*). În același spirit și în convergență cu albia gândirii și cu accentul ei stă și autoportretul celui care e cunoscut de colegi drept „domnul Colonna” (ni se sugerează, poate, că nu e adevăratul lui nume): ratatul cu studii neterminate, abandonate, traducător din german o vreme, „filtru” editorial de manuscrise nepublicabile, până și „negru” / *ghost writer* al unui „autor” impostor, plus un scurt mariaj, iel ratat.

Angajatorul Simei îi acordase privilegiul, doar lui, de a cunoaște adevărul despre ziarul „*Mâine*”, menit să aducă bani și accesarea în sfere influente finanțatorului „numerelor zero”, încât ele, rămânând invizibile publicului, să producă totuși ceva. Ise cere în schimb, pe o astfel de axă a complicităților, să scrie el, Colonna, o carte de memorialistică privind toată povestea (titlul ei, proiectat: **Mâine: Ieri**) menit să-i slujească drept scut lui Simei „după”, eventual și pentru a-l antaja, la rândul său, pe comanditarul din umbră al „subteranei” gazetei. Redactorilor li se cere să se familiarizeze, prin game de exerciții zilnice, cu diverse procedee și artificii jurnaliste, nu prea ortodoxe, care să le permit umplerea cu foloș (antajul) a paginilor fiecărui astfel de „număr zero”: tot felul de texte, tiruri și articole, comentarii, dosare tematice etc. în mers și justifică sensul titlului dat ziarului. Altfel spus, totul întemeiat pe variante de trucaje ale redacției, astfel ca rezultatul să dea impresia (falsă) de ultrapromptitudine a captării evenimentului, la cald, ba chiar și a „anticipării” acestuia. Prilej, pentru Eco de a valorifica un bogat potențial parodic al anumitor tipuri de text jurnalistic, mai cu seamă al acelora urmând să răsundă intențiile „strategice” a finanțatorului

Vimercate, de a obține influență și avantaje pecuniare, de a manipula și să se infiltreze în grupuri de putere. De pildă, texte de campanie denigratoare și linaj mediatic, ori și mai revelatoare de artificii cinice practicate, lanțurile de „dezminiri” și „dezminiri ale dezminirilor”, adevărate demonstrații de, ironic vorbind, „virtuozitate” a relativizării și înțelegerea rii posibile a oricărui afirmativ, a călătoriei de falsificare și pervertire a acestora. Secvență antologică - cele câteva pagini-recital de acrobatic stilistic, îngemănare de arj parodic și semnalmamente tipice de jurnalism mercenar, fără urmă de scrupul al vreunei consecvențe de atitudine în ton: „dialogul” de „dezminiri” în crescendo, purtând semnăturile domnilor „Smentuccia” / „Dezminire” vs. „Verità” / „Adevăr”.

Cinismul cu care Simei le vorbește redactorilor despre ce vrea / îi place / accept / „în elege” vs. ce nu vrea / nu-i place / nu accept / nu în elege, cine, unul și același „cititor”, în reprezentarea de *portret-robot*, fundamentat pe „principiul” disprețuitor „Ziarele nu sunt făcute ca să răspândească tirurile, ci ca să le acopere”, spune mult despre „morală” unui anume „jurnalism”. Reflexele create de o inerțial semantică greșită (gen „ochiul ciclonului”) nu trebuie să fie contrazise publicului, afirmă același manager, nu e treaba lor să restaureze limbajul, ci să-l dea a, deficitar, cum îi este uzul comun, singurul lucru care contează fiind eficiența funcțională ca instrument, fără exigențe de calitate. O ludică edină de competiție a inventivității în materie de dialog (întrebare și răspuns) paralogic, un fel de copilărie între adulți, e repede curmat, ca o

neserioasă și neprofitabilă distracție de „goliarzi”. În schimb, dosarele (în rezervă) de necrologie pe tipare ablonizate, ajustabile în criză de timp, sunt aplaudate ca utile. O conversație a naratorului cu Romano Braggadocio, doritor să-i cumpere o mașină nouă, duce la o pletoare de informații tehnice, labirintice, monstruoasă hiperbolizare a clișeeelor publicitare, rătăcite pe reversul lor de ascunse minusuri tehnice și de confort. Genul acesta de componentă ironic / ludică stilizantă a formulărilor de text de ziar (pe lângă cele amintite deja: i horoscoape, oferte matrimoniale, în fine, în legătură cu ancheta lui Braggadocio, rapoartele medicale după autopsierea cadavrului lui „Mussolini”, în fapt sosia lui, substituit Duceului, ulterior, probabil, ascuns în Argentina) e mereu stufoasă / prodigioasă și inventiv-ludică, totodată realment amuzant și fcut credibil (nu inserat artificios) într-o lume ficțională a jurnalismului mai curând *simulat*, ca într-o reacție compensatorie față de un atare climat de „pseudo”. „Numrul zero” are și o dimensiune de „manual” sui-generis de jurnalism, rescris antifracțiv și astfel reînprospător, cu un umor autentic de „didactic” în *r sp r*, parodic, *deboutonné*.

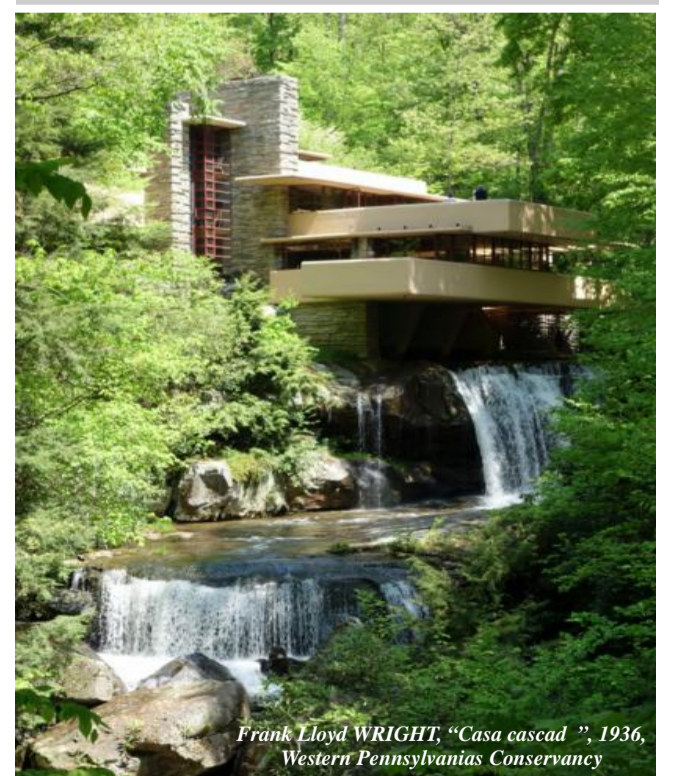
Dar în miezul acestui roman, dincolo de asemenea înveliuri, fente și „copilării” eliberatoare, un mare număr de pagini e rezervat secvențelor palier succesive, în crescendo, ale progresiei anchetei lui Braggadocio asupra încălcării ghem de relații, murtii, documente etc. privind executarea în 1945 a unui grup de lideri fasciști, în frunte cu Mussolini și amanta sa, Claretta Petacci, versiune oficială infirmată de numeroase detalii și informații care o contrazic, justificând astfel ipoteza unei substituiri a Duceului de către o sosie a sa, t cerea familiei, a amantei executate și a apropriaților dictatorului explicându-se, în acest viziune, ca necesar pentru a-i proteja lui rămânerea în viață, în exil, de unde, într-o eventuală conivență tactică a CIA cu organizații subversive și teroriste, de dreapta („Gladio”), să fie posibil ca Mussolini să fie readus la putere, formulă politică de scut anti-sovietic și împotriva

stângii interne. Totul atribuit personajului anchetator (Braggadocio), inclusiv versiunea acestuia privind manipularea „Brigăzilor Roșii” de către serviciile secrete, italiene și americane, pentru compromiterea stângii. De data aceasta - o ficționalizare ce lasă, oricât de învilit în scenă naratorul (vorba Maiei Fresia, iubita naratorului: „comploturi peste tot”), să transpără implicarea lui Eco însuși de partea stângii, în astfel de interminabile, barocuri stururi ale interpretărilor, cioră, firete, și cealaltă tablă aplicată, la rândul său, același tratament. Unic „rezultat” cert: cvasispulverizarea oricărui mormonism de adevărat ferm, de certitudine.

Totuși, acesta este în ultimă analiză „stratul” de mizmaxim al problematicei din roman. Autorul, prin personajele sale din prim-plan (mai cu seamă naratorul „Ismail”-Colonna și investigatorul, pe risc și cont propriu) conduce configurația de ansamblu din **Numrul zero** către o dezvăluire a corelațiilor subterane, convergentă agravantă, de climat „moral”, social și politic, între media, partide, dar și forțe oculte, indirect și disimulat active în lumea contemporană, ca și în trecutul relativ apropiat (al doilea război mondial și ceea ce i-a urmat, „războiul rece”). Sugestia dominantă e una de *simulacru* de adevăr, de democrație, de valori morale, de triumf al practicilor manipulative. Nu spectaculosul / romanescul morții „subite” și suspecte a Papei Luciani sau nebuloasa asasinatului cui a-i-a cucerit victimă Aldo Moro, nici atâtea alte reinterpretări date unor atentate și masacre teroriste, puciuri etc., nu vulgata zvonurilor și ipotezelor despre „limanuri” din America Latină, oferite protector, unor lideri supraviețuitori, din „elita” extremei drepte, sub chipuri și identități false, captează spiritul și interesul cititorului, ci un soi de rezultat sumativ, esențial, a structurii de *lume ficțională* din acest roman. „Corupție guvernare”, „mafia în parlament”, „evaziune fiscală la guvernare”: v sună a imaginar, a *ficție*, sau mai degrabă a *realitate*, chiar de pe la noi? Maia Fresia, iubita naratorului, o spune mai net, mai pe leau, decât oricine: „Lumea e un comar, iubire. Eu a vrea să cobor”, de fapt ecou intertextual de replică celebră dintr-o *crazy comedy* interbelică, americană: „Opri lumea! Vreau să cobor”.

Nu, romanul nu se încheie într-o atare notă sumbră, cel puțin în la suprafața textului. Angoasat de moartea / asasinarea lui Braggadocio-anchetatorul / investigatorul privat devenit „periculos” și de antenele intruzive ale Serviciilor secrete, plus asociații lor, cu gânduri de fugă în lumea largă, cât mai departe de primejdii și amenințări, după renunțarea instantanee (Vimercate și Simei) la proiectul ziarului „*Mâine*” și la contractul aducător de bani serioși evocatorului, de idealizant „epopee” memorialistică, **Mâine: Ieri** (prin retragerea comanditarului), „acum” șih strit (voluntar) în căsuța din Orta a Maiei Fresia, alături de ea și beneficiind de cura anti-anxiogenă a acesteia, protagonistul narator apare într-un final cu aer de epilog „înseninat”, lecut de spaime, dar totul este, vădit, o capcană ironică întinsă cititorului naiv. Ironie *soft*. Peisajul „dialogului” cu ei-*refugiul* din Orta cu insula văzută pe fereastră sau de pe terasă, în lumina solară a zilei, plus „citatul”-trimiteră la leit-motivul lui Scarlett O'Hara, „mâine e o nouă zi”, toate acestea conturează un orizont (ultim?), intratextual și intertextual, de cuminire și armonie, lăuntrică, mundană și cosmică, subminate de propria lor luminozitate precară. E ca o rotunjire de „buclă”, menit, tocmai ea, să ne dea, discret, de înțelegere chiar foarte subtil, ca procedeu de artă, **de gândit**: nou, cititorilor, dincolo de și mai curând în răsăritul accentului de (sugerat) *training autogen*, a adărat autoliniștă, din ultimele cuvinte ale personajului-narator, totodată, și ale romanului. În de înțelegere și mai mult de *gândit* cu acel mare semn de întrebare de după documentarul T.V. care scosese la iveală mare parte, *nu tot*, din ceea ce era în rezultatele anchetei lui Braggadocio, parcă anume ca să neutralizeze astfel, să le facă neverosimile și „superflui” pe celelalte: din nou Serviciile, desigur. „Mâna” lor pricepută la msluiri peste msluiri și expert „regizate” vicleimuri baroce. A a, pentru un ultim, abia acum, supliment de înțelegere.

Din perspectiva noastră, după lectură: da, „call me Ismail”, dar nu reductibil la doar un „Ismail-Colonna”, ci mai bine, ca ficționalizat „pseudonim” *colectiv și simbolic*, al nostru, al tuturor, în complicitatea cititorilor cu naratorul.

Frank Lloyd WRIGHT, „Casa cascădă”, 1936, Western Pennsylvania Conservancy

„12 aprilie, seara

Cuvintele dumitale, citite ca și cum m-a fi de teptat dintr-o lungă torpoare, m-au tulburat. Și ca prin vis mi-a venit în minte imaginea doctorului Bataille (dar cine era el?) care la Auteuil, cu oarecare îngâmfare, îmi dăduse un pistol spunându-mi: „Mi-e teamă, am mers prea departe, masonii ne vor mori, e mai bine să fim înarmați.” Mă speriasem mai mult din cauza pistolului decât a amenințării, fiindcă tiam (de ce?) că puteam negocia cu masonii. În ziua următoare aruncasem arma într-un sertar aici, în apartamentul din Rue Maître-Albert.

Azi după-amiază m-ai speriat și m-am dus să deschid sertarul. Am avut o senzație ciudată, ca și cum a fi repetat gestul încercării, dar apoi m-am scuturat. Dă-le încolo de vise. Pe la ase seara m-am furat că cu precauție pe coridorul cu lucruri pentru travesti și m-am îndreptat spre casa dumitale. Am văzut o siluetă întunecată venind către mine, un bărbat care mergea aplecat în față, având doar o lumânare mică: ai fi putut fi dumneata, Dumnezeule, dar îmi pierdusem capul: am tras și celălaltă zăcut eapă la picioarele mele, Murise, un singur glonte, în inimă. Eu care te rog pentru prima oară, sper, ultima în viața mea. Ce oroare.

I-am scotocit prin buzunare: avea doar niște scrisori scrise în rusește. Iar apoi, privindu-i fața, era evident că avea pomei înalți și ochii oroblici de calmuc, ca și cum nu mai vorbesc de răul de un blond aproape alb. Era cu siguranță slav. Oare ce

voia de la mine?

Nu-mi puteam permite să în cadavrul acela în casă, l-am dus jos, în magazinul dumitale, am deschis coridorul acela care duce la hazna, cu mult efort am târât în jos pe scări cadavrul la i, cu riscul de a mă sufoca din cauza miasmelor, l-am dus acolo unde credeam că se află scheletul celui lalt Dalla Piccola.

Dar am avut parte de două surprize. Prima, că aburul și mușcăciul acela, printr-un miracol al chimiei, tiam a-regină a vremurilor noastre, fuseseră se conserve peste decenii ceea ce trebuia să fie rătăcită și ele mele și mânte și un șcheret, însă acoperit cu ceva asemănător pielii, astfel încât pstra încă o formă umană, chiar dacă mumificată. A doua, că lângă presupusul Dalla Piccola am găsit alte două corpuri: unul al unui bărbat în haină preoțească, celălalt al unei femei pe jumătate dezbrăcată, ambii în descompunere, dar pe care mi s-a părut că-i cunosc. Ale cui erau aceste două cadavre care mi-au dezvăluit o furtună în suflet și mi-au adus în minte imagini de nedescris? Nu știu, nu vreau să știu. Dar poveștile noastre sunt mai complicate decât atât.

Acum s-a vădit și-mi spui că dumitale și-a întâmpinat un lucru asemănător și acum cadavrele de-acolo, de jos, sunt trei. N-ai suportat jocul sta de coincidență și încrucișate! (pp285,286)

Umberto Eco, **Cimitirul din Praga**, ediția a II-a, traducere din limba italiană de tefania Mincu, Polirom, 2011.

Mihaela MÎR U

centenar ANNE HÉBERT (1916 - 2016)

Romanele, volumele de poezie și de teatru, scenariile de film i-au adus scriitoarei canadiene un succes confirmat de timp. Încununat cu prestigioase premii în Canada, Belgia, Monaco și Franța, tradus în numeroase limbi, Anne Hébert a atras constant atenția cercetătorilor și criticii literare. Datorită doamnei profesor Voichi a Sasu de la Cluj traducerea a trei romane importante: *Héloïse, Înc perile cu lambriuri (Les chambres de bois)*, *Prima gr din*. Au mai fost traduse romanele: *Kamouraska* (în 1986 de Lucia Gorgan, în 2008 de Marie-Jeanne Vasiloiu) și *Copiii Sabatului* (de Elena Bulai). Două volume de poezie au apărut în traduceri semnate de Ortansa Tudor și Al. Husar. Coordonatoarea excelentului *Dicționar de francofonie canadiană* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2011) și semnatară articolului consacrat scriitoarei, doamna profesor dr. Corina Dimitriu-Panaiteșcu, observă că această personalitate de prim-plan a literaturii canadiene a fost preocupată de „problematice centrale și identități quebecheze, organizată în jurul aceluiași prezenț-pivot: religia, familia și limba”, identitate tratată „în consistență și contradictorie care face imposibil separarea tranșantă a luminii de întuneric și a binelui de rău”.

Ambivalența a luminii (când nefastă, ucigătoare, când fluidă și creatoare) și bivalența nopții funcționează într-o dialectică complexă ce determină convergența imaginilor, din texte diferite, în adevărate centre vitale iradiante, în ciuda aparentei dezordini a operei ce explorează copilăria, femeia, solitudinea, iubirea, care are în subsidiar moartea, violența socială și spațiul. Substrucțiunea brutală a luminii ucigătoare și subprivirea scrutătoare a celuiălalt, personajul este progresiv depozat de universul său. Lumina creatoare, corelată cu afectivitatea, asumată conștient, au for verticalizant, constituie expresia armoniei dintre trup și spirit. Asociat apei, această lumină bineface toare „recrează unitatea lumii”, permite „o conștientizare progresivă a bogățiilor universului” și transformă „patima trupului în luciditatea unui spirit orientat către lumea exterioară” (Lucille Roy, *Anne Hébert entre la lumière et l'ombre*, XYZ éd., Montréal, 2000, p. 64, 76, 82).

Acolo unde lumina se stinge, domnesc umbra, întunericul, noaptea - legate de codru, de pământ, de încăperi închise, reprezentări concrete ale degradării, ale însingurării, care anticipă și anunță extincția. O altă noapte, noaptea cosmică, universală - legată de strfundurile inconștientului - este izvor de viață și de moarte. „În ciuda energiei latente pe care o ascunde, noaptea hebertiană rămâne funestă, în măsura în care înecă, paraliză și în buștreptă viața omului. Tenebrele, aproape materiale, mai întâi fluide, curând glaciale și dure sunt spațiul unei interminabile sinuciderii” (*ibid.*, p. 160).

De fapt, lumina și umbra sunt fațete reversibile ale aceleiași realități. Afectivitatea, pasiunea incandescentă - simbolizată de foc - permit dialectica subtilă dintre umbră și lumină. Unele personaje sunt de partea luminii, altele sunt legate de tenebre, de regatul nocturn și subteran al morții. Un fragment de poezie, devenit motto al romanului *Héloïse* („Le monde est en ordre/ Les morts dessous/ Les vivants dessus”) este o amănunțită afirmare a ordinii, contrast de o constantă neliniștitoare fascinantă a morții, proprie acelor personaje ce participă la procesul dialectic al interacțiunii dintre lumină și umbră. Întreaga valoare polisemică a operei scriitoarei canadiene - ne convinge Lucille Roy - este „condensată în dubla ambivalență a luminii și umbrei, fiecare fiind simultan creatoare și funestă, sursă de viață și de moarte” (*ibid.*, p. 247).

O altă constantă este imaginarul creat, viziunea creaționistă, ce dă un plus de coerență și unitate operei, centrat pe insolubile dileme existențiale ale trupului și sufletului. „Această parte nemuritoare din mine/O privește pe ceilalți / Care nu-i decât imagine/ și amândouă / Sunt triste/ Ca o singură persoană” (*Image dans le miroir*).

Interesul constant pentru geneza lumii este legat de tematica apei, de prezența Evei, de nostalgie pentru un timp al inocenței, pe fundalul unei subtilități intertextuale și biblice, liturgice și mitice. Poeta se roagă smerit: „Dacă din mari mistere/ voi face/ mici cântece [...] Fii Tu Însși în mână/ eu voi fi creionul”. Este însă perfect conștient de natura fascinantă și ambivalentă a sacralului, de sciziunea sa între divin și demonic, primitei artei sale poetice. „Regimul strănerilor pe care imaginea și le impune pentru a asimila misterele creștine constituie crezul în care s-a dezvoltat energia creatoare a scriitoarei Anne Hébert” (Robert Harvey, *Poétique d'Anne Hébert, jeunesse et genèse suivie de Lecture du « Tombeau des rois »*, Ed. L'Instant même, Québec, 2000, p. 51).

Vă propun să ne oprim la câteva exemple din proza autoarei. Scurtele povestiri cu care a debutat între 1938 și 1962 au în comun absența sau moartea mamei într-o lume anostă sau violentă în care victima de predilecție este tânărul/tânără sau copilul. Credința este eronată în eleas, sau stărnește o denegare nestăpănită, aprigă: „Dumnezeul nostru creștină și adormit? Ne va trebui oare un fakir de bălci ca să ne ghideze în cursul acestei domnii de fier și de foc? [...] Teama, la itatea, disperarea, ura rodese în noi, cresc brusc, invadează totul, care se dispensează într-o clipă de întreg procesul stabilit de lente evoluții ale vieților noastre obișnuite” (*Le Printemps de Catherine*).

Torentul (1944) - text complex, de o uimitoare maturitate, considerat drept matricea simbolică a întregii opere - a fost inspirat de un fapt divers citit într-un jurnal: uciderea în 1938 a unei mame de

către fiu, fost elev al unei școli religioase. Autoarea și-a structurat în jurul dualității contradictorii a arhetipului matern. Pentru echilibrul psihic al copilului este necesar ca acesta să fie în eleag, după primele ase luni de viață, că mama cea bună și mama cea rea sunt una și aceeași persoană (cf. Mélanie Klein). Doar astfel, eul va putea înfrunta lumea, și va îmbogași și construi propria identitate. Dacă acest lucru nu se realizează, inconștientul va controla eul conștient tot mai confuz și dominat de fantasmă. Acest recunoaștere și acceptare a ambivalenței afective a arhetipului matern este necesară pentru a preveni traumele psihice, pentru a da viață și sens.

Un arhetip la fel de important este cel divin, care are rolul de a putea determina pe om să fie pios, iubitor, capabil de empatie. Biserica, prin ritualurile sale, îi îndepărtează pe oameni de relațiile trupești controlate de instincte, oferindu-le o compensație spirituală.

Psihologia analitică permite o lectură coerentă a ficțiunii autobiografice intitulată *Torentul*, povestea unui copil - fruct al păcatului - crescut de mama sa departe de orice comunitate, de biserică, dar și lipsit de firească afecțiune maternă. Ori, relația cu mama este o primă experiență determinantă ce marchează ulterior „relațiile cu femeia, cu societatea, cu afectivitatea, cu materia, dar într-un mod atât de subtil și de obiceie, conștient și nu observabil” (C.C. Jung, *Essais de psychologie analytique*, Librairie Stock, 1931, p. 92).

Acestui ciudat mod de viață și se adaugă o percepție fragmentată a lumii, a mamei și a religiei, limitată la câteva cuvinte (pedeapsă, justiție divină, damnare, infern, disciplină, păcat originar), în absența oricărei reprezentări convenționale a divinității. La doisprezece ani, copilul pleacă în căutarea unui chip omenesc. Întâlnește un băiețel, jegos, prăbușit în noroi. Apariția intempestivă a mamei, care ia în considerare și se adresează extrem de familiar, sugerează cititorului că acesta este tatăl, cel destinat - ne spun psihologii - să fie mediator între copil și lumea exterioară și, evident, model.

Dorința mamei de a-și răscumpăra copilul în ochii lumii o determină să-l trimită pe copil la colegiu pentru a deveni preot. Evident, relațiile cu alte persoane îi sunt interzise, ceea ce va determina constantă să neîncredere în fața alterității și pluralității.

Numele mamei permite numeroase asociații de idei datorită omofoniei Claudine - ondine, Perrault - Père eau (imaginea a tatălui prăvălit în mocirlă) sau Père Haut (Dumnezeu). Mama dominantă este cea care - asumând celelalte două identități. François nu va avea parte de un tatăl și nu va cunoaște nici o curativă a numinosului, a Fiului Omului, fapt ce ar fi atras o percepție holistică a lumii. El rămâne marcat pentru totdeauna de percepția fragmentară a lui Claudine. Valorile creștine sunt pervertite și mama este cea care va plăti. Deși a primit bursa necesară continuării studiilor, François se va revoltă și va refuza să se facă preot. Lovitura pe care și-o va administra mama îl va surzi, iar în mintea sa va hurui neîncetat torentul din apropierea casei. Metaforă cu numeroase conotații auditive și vizuale, torentul sugerează furia și ura, ruptura digurilor reprezentate de judecată și analiză. Acesta forță naturii înlocuiește simbolul arhetipurilor mase necunoscute: tatăl și Dumnezeu, poli ce trebuiau să echilibreze arhetipul matern. François se va răzbi: îl va elibera din chingi pe Perceval, calul negru - altă imagine simbolică a forțelor tenebroase ale inconștientului - care o va ucide pe Claudine.

Cincisprezece sau douăzeci de ani după moartea mamei, François dorește „să posedă și să distrugă trupul și sufletul unei femei”. Transformarea sa psihopatologică este dominată de o ură neputincioasă, de conștient și impuritate, dar și a răutății lumii. Știe că răul este de neliniște și dezechilibrat se accentuează după însorirea sa, în afara oricărei ritualuri, cu o femeie pe care a cumpărat-o de la un negustor ambulant. În elege treptat și între el și iertarea divină nu mai există nici o posibilitate de apropiere: „Dacă grația divină există am pierdut-o. [...] cineva care mi-a precedat și a cărei prelungire sunt a refuzat-o pentru mine. O, mamă, cât te urăsc!”

În Amica, femeia pe care a adus-o în casă, vede doar un martor nedorit al spaimelor sale de criminal nedovedit. Pe măsură ce zilele se scurg, François se simte observat pe furi. Privirea celuiălalt dobândește acea conotație maladiu analizată de Jaspers în analiza schizofreniei lui Strindberg (Karl Jaspers, *Strindberg et Van Gogh. Swedenborg - Hölderlin. Etude psychiatrique comparative*, Ed. de Minuit, 1953). Percepția propriului trup și a trupului femeii este patologică. Regimul din cele trei coordonate ale imaginarului schizofrenic propuse de Deleuze: corpul îmbucătățit și corpul disociat (cf. *Logique du sens*, Ed. de Minuit, 1969, p. 107).

După fuga femeii, François se zbate într-o teribilă criză: „Nu voi fi niciodată pur. Mă îndrept spre sfârșitul meu. [...] Nu mi-l pot imagina în afara mea”. Aplecat asupra apei întunecate a torentului, percepe „imaginile fantastice” ale trupului îmbucătățit al femeii. Mai apoi, apar imaginile deformate și sturnate ale casei și ale obiectelor. Vedea în special chipul mamei, Claudine (- ondine) care i-a transmis fascinația neantului.

Incăpabil să realizeze acea *coincidentia oppositorum*, necesară edificării sinelui, victimă și cuceritor, François nu l-a putut împăca pe Eros cu Thanatos. Dacă un accident a disimulat matricidul, în elegeră - din scriitura eliptică a autoarei - că, în final, sinuciderea maschează un infanticid. Hula care-l absoarbe este cel al nebuniei. Deznodământul ne trimite înapoi la incipitul năvelei: „Eram un copil depozat de lume”.

„Mamele, mamele! Ce lucru ciudat!” exclamă Faust.

Cristina HERMEZIU

Fabule Europene. Anna din Madeira

Se spune că cineva e cu noroc în avionul care, plecat de la Lisabona, nu face prea multe loopinguri deasupra insulei Madeira înainte de a ateriza, noaptea, târziu. De abia a doua zi vezi că, desfurat pe bordura mării, pe coloane gigantice, pista este linsă de vântul marin iar avioanele nu sunt decât niște pescari și mai mari, în derivă.

Pe insulă s-au născut, de bună seamă, Adam și Eva, de altfel primii migranți ai lumii pe mântene, de vreme ce adresa paradisiului trebuie că e în partea de sud a Madeirei, nordul este vântos și aspru. Biserica *Nossa Senhora* din Monte, mult deasupra capitalei *Funchal*, e ridicată pe la 1800 pe ruinele unui fost templu construit și mai în vechime de Adam și Eva Gonçalves Ferreira: frații gemeni, a și i-au botezat pe rinii pe primii copii portughezi născuți în arhipelagul descoperit de exploratorii Zarco și Teixeira în secolul XV. Un vânt cald și romantic face bine și unul din golfule și se cheamă Machico, de la Roberto Mac Kane, fugit în lume cu iubita lui, Anne d'Orset. Ambarcațiunea lor e udată pe insula împurită și pustie. Romeo și Julieta de secol XIV, îndrăgostiții mor de epuizare: paradisiul nu e pentru orice Adam și Eva.

Dar eu am să vă povestesc despre o altă Anna, una care seamănă izbitor cu bunicile noastre, ale europenilor de dat recent. Reproducerea aceea ieftină, cu Cina cea de taină, încadrat longitudinal într-o ramă maro, habar n-am cum a ajuns ea, din casa bunicilor mei din nordul Moldovei, în casa sa din Santana, pe coasta de nord a Madeirei. În jurul casei e o mână de pământ, dar e pământ untos, de la incendii ancestrale. Pe același flanc de munte cresc în nețire caleștilatice, cuiburi de cartofoi a ezate cu mâna și bananieri pitici. Un teleferic de buzunar te prinde pe vertiginos până spre mal: ca să ajungi la culturile lor terasate, rânii plătesc euro, turistul, amândoi de prăstia în care coboară, plătite 5. Jos de tot, pe prundiul de bazalt, câte un cuplu de focuri încrementează la soare. Sus, biserica din munte e înflorită pentru o nuntă.

Anna zice că are 92 de ani și zece nepoți, risipiți pe insulă. Cei care, cu bani de la Europa, au strâns muniștii cu zeci de tunele, au întins pista avioanelor pe piloni marini, au muncit la sute de km de autostrăzi și au terasat versanții pentru livezi de anona (un fruct aproape urât, strâns într-o coajă epoașă, verde și aspră, dar cu o carne albă și dulce în miez, cultivată în peste o sută de hectare.) Sunt 260.000 de locuitori, azi, în Madeira, și o comunitate de cam tot atâția în... Venezuela, unde au migrat, în anii '70, de sărăcie.

Azi, insula nu mai e cenușă reasa Portugaliei, se face agricultură și turism, după ce anii de aur ai intrării în UE au însemnat fonduri folosite cu adevărat pentru o impresionantă infrastructură. La timp, s-ar zice, înainte ca Europa să-și arate și limitele și neputințele, Madeira și trimite turiștii prin capele cu interioare în stil manuelin sau pictate de maeștri flamanzi, plătite și odinioară de proprietarii de trestie de zahăr și distilerii. Serviciile sunt neaoșe, pe insulă nu există imigranți și nici refugiați, dacă nu cumva refugiați sunt chiar germanii și englezii - turiștii dedulciți la *all inclusive* și mic-dejunuri stropite cu amanie.

Bunica Anna și spune povestea cu patos în casa acoperită turistic cu stuf veritabil și cu fotografii netrucate dintr-un veac de viață. Iti cere, îndrăzneț, iphonul ca să te fotografieze a ezat pe dormea în braț cu dantelă. Nu-i tremur mână când apasă pe ecranul tactil și-i tremur bărbia când dai să pleci. Cu mâna întinsă cu, se transformă spectaculos într-o ceretoare umilă, nesigură și insistentă.

Cerători în propriul paradis - trist destin european.

Gino SEVERINI, „La danseuse obsédante”, 1911, colecție particulară, Torino

Careu de dame

O expoziție exclusiv feminină s-ar putea să denote fix acel gen de atracție care n-ai vrea să-ți reziste. De curiozitate îți tot nu poți să-ți dai seama. Locativ vorbind, ea redcorează pe parcursul întregii luni martie, spațiul, altfel boem deja, cu garanții în criște, alți, alți librării "Către" din ansamblul Palas Iași.

Inițial, fructificat, iată! În editura unui album girat de U.A.P. Iași, e, dincolo de valoarea ei un sentimental, conectat clar la o certă dată din calendar, un experiment cât se poate de interesant. Dacă privești lucrurile astfel îți întrebi (înainte de-a fi propus să te oprești în fața fiecărui exemplar) ce ar picta în fond o femeie, ce simte sau tentative să materializeze, printr-o estetică proprie a sa, atunci obții perspectiva. Fiecare lucrare, fie că-i vorba de vreun chip, o natură statică, un peisaj, o broderie, un colaj sau pur și simplu cifrat, stare, devine o față recunoscută conturată a personalității sale. Ai, dacă poți spune astfel, un portret universal, matricizat, ce se hrănește paradoxal din infinite note de contrast.

Dacă n-ai cunoaște-o deja, ai afla, de pildă, că trebuie să elimini orice clișee din start (Alina Nealeco). Nimic nu-i displace mai mult decât să fie comparat, clasat ori etichetat. Să fie, altfel spus, în postura unei tapiserii care, deși scumpă, deși de-o intrinsecă valoare, are o dublă pândă de similaritate (Aura Nealeco). Ai afla că, în rarele momente în care nu se consideră o galaxie în sine, tinde să evadeze într-una creată din iluzii fine. O lume val. Un val astral (Camelia Neagu-Cog Iniceanu, Diana Ivanov). Se reinventează în nu facil-formal, prin linii ondulatorii, punctiforme, atinse de aripă de flutur (Anca Velicu), ci incizând adeseori, cu impresionantă precizie, ce nu-i convine. Privește aventura urbană printr-o mie de ochi (Elena Oltuz) iregulară în cea arhetipală tot atâtea sensuri câte zac într-un vârf înfipt de ac, pe-al pânzei altar (Loredana Gașpar). Schimbă ori descoase transe, uzând de geometrii însoțite (Otilia Cazacu). Dar, când se joacă, redevine copilul atras de-al basmului fir, ce-o înșucează prin esență, în ara decorativismului ilustrativ (Daniela Ungureanu). Are real nevoie de înflorire pentru a-și permite eventuale idealuri răscolite

(Ana Maria Rugescu) și de acele "delicate urme" sociale, mistuibile sonor, într-un peisaj cu elemente de interbelic decor (Eugenia Dumitra cu). I-ar plăcea un ora intermediar, surrogat, genul ce transpune eventual dintr-o "old postcard" (Angelica Pagu), în locul unui construit parc din cutii prefabricate, izvor de melancolie monocromă și refluxuri dominante de asfalt (Ana Maria Patrice).

Maternitatea o regăsește în propriu-nucleu ancestral și-i revindicată detenta trândăvnică ca pe un ideal (Georgiana Cheul). Pe ea și acel prototip de frumusețe ce împune fascinația uneori puterice, frumusețe în prealabil sudată de artificii estetice (Viorica Topora).

Femeia e însă, dincolo de orice, o ființă duală (Daniela Isache). Se metamorfozează dar își esențiază monogurile și-i regizează actele cu migală. Când iubește nu mai e loc de ieri, de mâine, de timp alternat. Trebuie te pe viu, simte pe piele, doar al iubirii ceas. Minutarul nu stă în al rondo-ului, ci devine arcu, în vreme ce ea de ine vioară, partitura și patimi de-a dura (Ofelia Huși).

Dansează după cum suflă o înșiră și simte. După un ritm improvizat, greu de previzionat. E câteodată inocent și cuminte, răscolit printr-o profundă și intangibilă candoare (Constanța Nicolescu), nostalgic (Carmen Costin Bighiu), debordând spiritualitate și misticism, precum Fecioara binevestită de arhanghel cu sceptru de crin (Maria Mănuș). Asta până la revers, când devine ea însăși înșiră și zut, animat de prezent și de nediluat trup (Ramona Crăbuț). Alege să fie seducătoare. E flacăra. Mistuie și arde. Un strop de culoare, o gleznă fină, un evantai, oaptă de arpe-ispit, unduire diafană și o mască venetiană fac parte toate din aceeași dramă. Arsenal senzual (Carmen Crăbuț).

Trupul devine argument divergent. Imaginea lui e obsesie (Adriana Micu). Te mifistofelică și te. E-n tine, cu tine, hipnotică veste. Devine fluidă, precum o licoare, un cidru de leac, plin de savoare, ce umple și apoi se prelinge din vase (Ecatrina Mărghidan). Pe unele impregnează culoare, pe altele le părăsește ca teaste.

Femeia vede într-un desuu de dantelă o armă supremă (Raluca Gabriela Hreniuc).

Feminitatea ei e fie prima fie ultima carte pe care alege să-o joace. ... tîe ce face.

(Raluca SOFIAN-OLTEANU)

Măritor cu dor

Acest început de martie a stârnit parcă, mai mult ca în alți ani, dorința de apropiere de tradițiile de măritor în rândul asociațiilor și grupurilor de români din Italia. Mai ales că, în ara gazdă, aceste obiceiuri s-au pierdut de mult iar unii nu le-au cunoscut nicodată. Nici 8 martie nu este considerat o zi de sărbătoare, ci, mai degrabă, una de evocare a luptei pentru emanciparea femeilor. Iată de ce, numeroasele manifestări organizate, de muzică, poezie și activități distractive, ateliere de confecționare a mărioare și explicarea semnificației acestora, au stârnit deopotrivă interesul românilor și al invitaților italieni.

În perioada 27 februarie - 13 martie, sute de vizitatori au avut ocazia să admire o expoziție etnografică de excepție intitulată "Feminitate și Împodobire", organizată de Institutul Cultural Român și de Cercetare Umanistică de la Veneția, în colaborare cu Asociația Città Mondo și Centrul Cultural Italo-Român din Milano la Museo delle Culture del Mondo MUDEC. Au fost expuse costume populare și alte podoabe vestimentare din diferite zone etnografice, precum și obiecte pentru înfrumusețarea casei, provenind din colecția Muzeului Național al Satului "Dimitrie Gusti" din București. Frumusețea și originalitatea pieselor expuse, armonia cromatică și varietatea lor au atras aprecieri unanime, o dovadă în plus că arta autentică nu are vârstă, continuând să încante la fel de mult și în timpurile moderne. (Florentina NI)

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări inserate în Istoria frumuseții de Umberto Eco

sus, în Grădina Profetului, la stânga și la dreapta Sublimului Chip:

-Ama, bre musafir, a-ncheiat el, ostenit, poate că și frunzele noastre din Pomul cel Sfânt s-au desprins, deja, într-o seară, cândva, alunecând legnat peste cenușile noastre încă pribegite, dar îngerul cu fața întunecată, Preaputerinicul Abd-al-djabbar, ne-a uitat în pulberea lumii de-aici, unde palmele noastre sunt sufluri de vânt, iar ceea ce li se pare lor că ating uneori sunt numai niște umbre și umbre de umbre, din alăptelea cer!

De-aceia, nici nu m-am mai mirat măcar, când, prin august, a stând eu întins oarecum vegetal, pe nisipul neprișnit, de pe grindul Chituc, tu de lăpezimi fărâmaluri alvazduhului, s-a adâncit deodată -n zenit - vertiginos și astral, ca un tunel vertical, iar, acolo, în strfunduri, am întrezărit adunându-se-n cunună de crini volatili turnurile, amfiteatrele, coloanele și altarele marmoree ale acropolei sacre a Histriei romane, din perioada sa de glorie, când cetatea renscut din cenușă ultimului pârjol întâmpina cel torul, albind de departe, sub lună, în străluminare de nufăr abia intrupat pe ultima carapace de calcar crețacic a Scythiei Minor.

Histria noastră eternă, din alăptelea cer, pe care arheologii o cunosc utau zadarnic, de veacuri, pe sub coasta din scoică mică, a lagunei Sinoe.

Bogdan ULMU

de-ale televiziunii

Mă gândeam recent, care-i misterul de BD în acțiune (...la munte, la mare .a.m.d.) se programează, pe micul ecran, să pt mînal? Chiar este o foame înșăiabilă de BD, la telemaniile noi tri? N-ar mai încerca să citești un film românesc bun? Ciudat!

Dar, ca să-mi închid gura, cei de la programe, într-o să pt mînal, au pus și două pelicule rusești, de care chiar îmi era dor: *Zboară cocorii* și *Anna Karenina*. Am revizuit-o pe minunata Samoilova! Aa, da!

De-acum, mai suport trei luni *Eu, tu și Ovidiu & P cal se întoarce...*

Nu v-ai să turat de reclama la *Ibusinus* („m mic, nu pot să plec, sunt ricit !”)? C eu m-am să turat de un an.

Vasluianca aceea care va fi premiată de Obama mai reabilitează oleac ora ul. Bravo ei!

De altfel, b-n enii care se cred *fruncea*, ar face bine să deschidă un dicționar de personalități, să vadă câte-s n scute în Birlad/Vaslui și câte-n Lugoj/Caransebe...a a, ca divertisment...

Am privit cu interes episodul din *Profesioniști* în care se dialoga cu fata marelui Ionesco. tiam multe din relațiile ei. Dar a fost prima oară în care m-am întrebat dacă ea s-a sacrificat pentru părinți, ori a fost un pretext de-a-și masca ecul conjugal?

Apoi, m-am întrebat dacă Marie France Ionesco a realizat că ilustrațiile p rinte a fost interzis în România de două ori: prima, de comuniști; a doua - **chiar de ea!**

În fine, nu-mi vine să cred că -n 1968, când a venit în România, vizitarea noastră a fost luată **din avion** de Tan și Cocea. Să fi fost atât de lejer vama pe-atunci? i-nc în cazul fetei unui „tr d tor de ar”? Hm...

Se spune că -n ultimii patru ani au apărut în România 37 de partide noi. Nu cred! Eu nu le-am vizitat!

Unde-s, bre? și cîi membri au? și ce aduc nou în peisaj politic?

Constat că am săpat din mîna frîiele în elegerii politicii contemporane!

Cic preoții tre's depun un nou jurmînt, cum că nu vor fura. Nu-ir u! Casă m p strez în domeniu, a putea prevedea că această acțiune va echivala cu...agheazma popii: r u nu va face.

De i poezia parcă zicea: „El se jură că nu fur / i-l-am prins cu ră-a-n gură !”...

De ziua lui Marin Sorescu, Teatrul Tv a programat *Matca*, montarea Teatrului Mic. Gesturi frumoase, numai că adaptat astfel textul și spectacolul au să ricit teribil! Plus **apa**, personaj important, care nu mai are pe!

Bun, i acum, Vasile Ni ulescu.

Au sosit, în fine, primii 15 refugiați. Au fost duși la Galați. Localnicii nu s-au bucurat. Nici musafirii. Poate SRI n-avea treabă...

Am revizuit o ecranizare mai veche, sovietică, a *Pescărușului*. Cam plicticoasă! Cum să mai faci Cehov ca să placă spectatorului profesionist din 2016? E clar că nu ca-n această ecranizare...

Minuat însă, i acum, Ludmila Savelieva (cînd am revizuit *Floarea soarelui*, am scris că era mai bună ca Sofia Loren!)

S-a lămurit cu *Eurovision*: ne reprezintă cine trebuie - zic eu. De i, oricum nu prea contează (votul nu-i axiologic, ci conjunctural! Dacă ne dă iar Moldova 12 puncte, scapăm de coada clasamentului!).

E bine că s-a transmis finala de la Baia Mare. Rucă la finală toată lumea l-a teptat pe primar să apară cu trofeul! Nu mult, cam 7 minute! Avea de terminat o sticlă de whisky în culise...

Huo!

De 8 martie s-a petrecut un accident incredibil: pentru că soțul nu i-a adus flori, o delicată nevastă l-a...castrat!

După acest gest amazonic, femeia a anunțat că -i va cere scuze. Scuzele nu readuc zurgă în locul lor, walkirie oligoid! (ce bine că nu mai sunt înșurați!).

Cum m uitam într-o după-amiază pe micul ecran, v do țire cu cei mai bogați *cinci* artiști români: pe lîngă Ina și Antonia și nu mai țiu care, ce-mi zdrăng ni-n ureche familiar? AR INEL! I-auzi?

Is-o trage de la *Catena*?

Ioan Florin STANCIU

cronicuța de la mare

Histria celesta

Cum în debaraua oricui prozator vei găsi un poet înc tu at și bine sigilat peste musti, am început cu o scurtă narațiune semnificativă, alunecând însă în mrejele adesea imprevizibile ale poeziei în proză, de care-am încercat să m feresc în ultima vreme, ca de jocul ielelor... De aceea, am întârziat expediția cronicuței, pînă când am căpătât convingerea că ea se înscrie totuși în regulile nescrise ale acestei colaborări care s-a dovedit uneori incitant-agreabil. Adică mai mult decât un joc gratuit al iluziilor.

Prin toamna anului 1940, în vremea schimbului de populație româno-bulgară, satul Vadu, de azi, se numea tot Caraharman, după numele fortului otoman, de odinioară. Dar când, cu tot calabăncu-n două curu, sosise și bunicul meu, de la Cadrilater, a ezarea străveche, de la nord de Capul Midia, pe reacompletă și, de i cutreierat cu haraiman slabitic, de haitele învlimite, ale cănilor abandonate și bulgari în vraia te uli elor intestinale, unde casele din chirpici vruși și cu acoperișuri din olane înverzite se ghemuiau pe ici-colo, ca niște estoase coclite, pitite-între gardurile de granit vânt și-între trunchiurile epoase ale salcâmlor care p reau esute în plasele albe ale funigeilor viscolici neconțenți din pustietățile în elenite ale podului.

Era la doar vreo zece zile după marele

cutremur și minaretul de cret al geamiei Murat-Sultan se prbușise chiar în cotul drumului, unde turnul său, cu balcon crenelat și rotunjit în inel de cret, de jur-împrejur se sfârșise ca un vas de lut, iar zidurile templului p gânde de odinioară, desfăcute în lespezi eterogene, îngenunchiaser și se înghesuiser într-un tumult de mormânt asirian, de sub care, ca prin miracol, se ivise iscoditor căpâna de melemet stafidat a lui Selim hogaie, privighetorul dintotdeauna-al zidirii. Dar când btrânul meu a sărit peste pietrele umede, ca să-l scoată de-acolo, Salim p reas și-i explice, învlimind extatic vorbele, că nu s-a întâmplat nicio tragedie, întrucât aici, pe pământ, sunt numai iluzii de artă și copii efemere ale lucrurilor, iar Allah terge și înlățește te numai ce vrea El; deoarece chipurile statormice-ale lumii, cele adevărate, adică, vor dăinui nepieritor, acolo,

cronica veche

o revistă nouă

Rubrici: Liliana ARMAU (Chișinău) • Ana-Maria CAIA • Florin CĂNTIC • Călin CIOBOTARI • Mircea CIUBOTARU • Stelian DUMISTRU • CEL • Florin FAIFER • George FOACA-RODI (New-York) • Cristina HERMEZIU (Paris) • Grigore ILISEI • Traian D. LAZAR • Bianca MARCOVICI (Haifa) • Mircea MORARIU • Claudia PARTOLE (Chișinău) • Radu P. R. P. • Alina SCARLAT (Paris) • Angela TRAIAN • Alex VASILIU • Alexandru ZUB

Director: Nicolae TURTUREANU (nic.turtureanu@gmail.com);

Redactor-șef: Nicolae PANAIT (npanait@editalfa.ro);

Redactori-șefi adjuncți: Mircea RADU IACOBAN (miriacoban@yahoo.com); tefan OPREA;

Secretar-general de redacție: Virginia BURDUJA (virginia.burduja@yahoo.ro)

Redactori: Aurel BRUM • Mihaela GR. DINARIU • Florentina NI (Milano)

• Flavius PARASCHIV • Raluca SOFIAN-OLTEANU • Gerard STAN • Bogdan ULMU

DTP: Filaret IURNIUC

Adresa redacției: Iași, str. Trei Ierarhi, nr. 2, et. 1, e-mail: cronicaveche@yahoo.com

Responsabilitatea opiniilor revine în întregime autorilor

Revista apare cu sprijinul parțial al Primăriei Iași, al Direcției Județene pentru Cultură Iași și al Fundațiilor ART 2007, C.A.V. și Editura ALFA.

Palas, inima orașului care pulsează energie

Ansamblul Palas Iași

Efervescență, muzică și diversitate. Aceste cuvinte ar putea caracteriza venirea primăverii la Palas. Așa cum i-a obișnuit pe ieșeni, ansamblul din centrul orașului le oferă cele mai frumoase oportunități pentru petrecerea timpului liber. Pasionați de lectură, amatori de călătorii, iubitori de muzică bună, colecționari de mărturii din timpuri străvechi sau vizitatori cu preocupări diverse, cu toții se regăsesc în agenda evenimentelor organizate la Palas.

LIBREX - mii de vizitatori, pentru milioane de cuvinte frumoase

În ansamblul din inima orașului, debutul sezonului înnorilor a fost sinonim cu venirea „primăverii cărților” la Iași. Pasionați de lectură sau simpli curioși au avut la dispoziție cinci zile pentru a descoperi labirintul cărților din Atriumul Palas Mall și să aleagă volumele care să le îmbogățească biblioteca. Zeci de mii de vizitatori au răsfodit exponatele celui mai mare târg de carte din nord-estul țării, LIBREX, și cu toții au găsit acele volume care să corespundă pasiunii lor pentru lectură, indiferent de vârstă și de genul care îi încântă. Târgul cu o tradiție de 24 de ani, desfășurat la Palas Mall, a fost punctul de întâlnire dintre edituri de prestigiu, autori îndrăgiți și publicul care preferă să se relaxeze, parcurgând paginile unor capodopere. În același timp, atmosfera a fost animată de evenimente culturale diverse, presărate cu muzică, teatru și lirism.

Palas, polul târgurilor ieșene

În ultimii ani, ansamblul Palas a găzduit nenumărate târguri, din domenii variate, fiind deja recunoscut ca locul în care vizitele sunt îmbogățite cu noi experiențe. Nici în acest sezon nu se întâmplă altfel, primăvara aducând în centrul orașului târguri dintre cele mai diverse: de cariere, al ofertelor turistice, de bijuterii din pietre prețioase și semiprețioase, de genți și accesorii, cu decorațiuni și amenajări pentru locuință, al meșterilor populari, al obiectelor ancorate în trecut și multe altele. Fiecare eveniment de acest tip le oferă ieșenilor și nu numai ocazia de a-și fructifica pasiunile sau de a găsi o manieră pentru petrecerea timpului liber în ton cu preferințele lor.

Concert de Mărțișor, oferit de Filarmonica Iași

Ritmurile Filarmonicii, o prezență constantă în Palas

Lună de lună, ansamblul Palas își îmbracă hainele de gală și găzduiește concertele Filarmonicii de Stat Moldova Iași. Fiecare întâlnire a melomanilor cu sunetele minunate ale orchestrei și corului este surprinzătoare, oferind certitudinea că arta muzicală apropie suflete. Concertele Filarmonicii atrag mii de spectatori, a căror bucurie este cea mai mare răsplătă pentru dăruirea artiștilor. Un nou spectacol al eleganței și al sunetelor înălțătoare le va fi oferit ieșenilor pe 2 aprilie, de către Filarmonica de Stat Moldova Iași, în atmosfera primitoare a Atriumului Palas Mall.

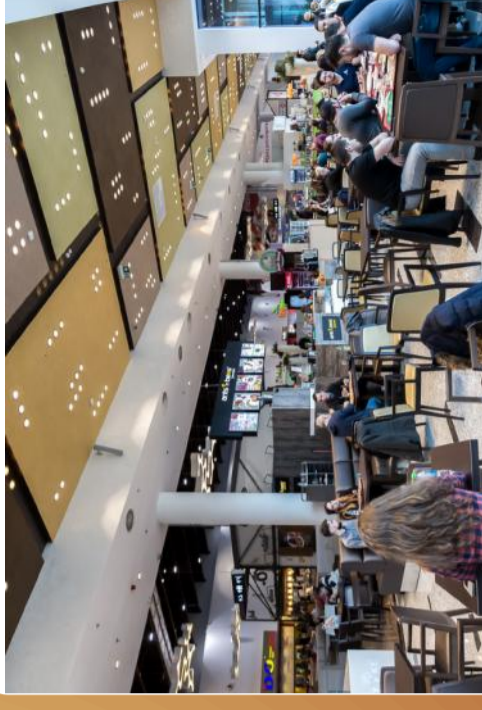
Zona de food court și-a dublat capacitatea

Noutățile oferite de ansamblu clienților săi nu sunt doar la capitolul evenimente. La început de primăvară, Palas Mall a finalizat lucrările de extindere a food court-ului, care și-a dublat capacitatea, ajungând la 1.500 de locuri. Extinderea a fost răspunsul la numărul în creștere al angajaților din clădirile de birouri ale ansamblului Palas și al clienților care doresc să se bucure de varietatea gastronomică. În prezent, în food court sunt peste 20 de operatori, ale căror oferte includ gastronomii internaționale, cu specific chinezesc, japonez, italian, oriental, american sau românesc, preparate vegane, deserturi și băuturi fresh.

Suita evenimentelor impresionante prin tematică și amploare continuă în ansamblul Palas, inima cosmopolită a orașului Iași.

Târgul de carte LIBREX în Atriumul Palas Mall

Food court-ul Palas Mall și-a dublat capacitatea